ROK LIDOVÉHO PARLAMENTU

Činnost poslanců sociálně demokratických a měšťáckých stran českých na radě říšské v období 1907—8.

Napsal Dr. VÁCLAV VACEK.

…kového výboru československé sociálně demokratické … (časopis „Zář“). — Tiskem Dělnické knihtiskárny.

ROK LIDOVÉHO PARLAMENTU

Činnost poslanců sociálně demokratických a měšťáckých stran českých na radě říšské v období 1907—8.

Napsal Dr. VÁCLAV VACEK.

...tového výboru československé sociálně demokratické
... (časopis „Zář“). — Tiskem Dělnické knihtiskárny.

Uvod.

Úkolem brožurky této jest soustavně shrnouti veškerou činnost říšské rady od posledních voleb, přehledně zaznamenati všechny návrhy, které parlamentem byly projednávány, všechny důležitější řeči, které byly proneseny, interpelace, které podány, zkrátka všechen materiál, jenž činností parlamentu vzniká a jenž jest věrným obrazem celého státního a veřejného života. I důležité části tohoto materiálu snadno mohou upadnouti v zapomenutí, nejsou-li vybrány z pramenů denního tisku, které širokým vrstvám obyvatelstva jsou těžko přístupnými jakmile přešel den, kdy vytryskly na povrch. Ze soustavného a přehledného vypsání činnosti parlamentu přirozeně vynikne činnost poslanců a stran v něm zastoupených, při čemž ovšem hlavní zřetel věnujeme stranám českým a zejména ovšem činnosti poslanců strany naší, sociálně demokratické.

Prvý rok života, který má za sebou sněmovna všeobecného, rovného práva hlasovacího, jest dobou příliš krátkou, než aby plně vynikly všechny důsledky tak veliké politické změny, jakou byla volební reforma. Přes to však jest z událostí a zkušeností tohoto roku možno učinit si aspoň přibližnou představu o směru a povaze nové dráhy, na kterou veřejný náš život byl tímto činem zatlačen. A tu beze všeho můžeme říci předem, že všeobecné, rovné právo hla-

sovací v Rakousku se osvědčilo. Ono osvědčilo se být nejzdravějším základem ústavy jak s hlediska státu, tak s hlediska národů, tak s hlediska lidu. Stačí srovnat politický život náš za uplynulý rok s poměry dřívějšími, dokud v říšské radě rozhodovaly vrstvy privilegované, a ihned na prvý pohled vynikne rozdíl. I kdyby nic nebylo během prvého roku vlivem demokratického parlamentu zlepšeno ve státě, kdyby vše zůstalo při starém, už to by byl býval prospěch, že se nic nezhoršilo, poněvadž za jinak stejných okolností jest samozřejmě mnohem lepší, když parlament vybudován jest na zásadě spravedlnosti, když zasedají v něm skutečně zástupci lidu a ne jen zástupci majetných vrstev. Ale uvidíme z přehledného vypsání jeho činnosti, že jak státu samému, tak všem vrstvám jeho obyvatelstva lidový parlament přinesl už v prvém roce svého trvání cenné přímé prospěchy. Co bylo škarohlídů, kteří předpovídali, že zavedení všeobecného, rovného práva hlasovacího způsobí čirou anarchii v poměrech státních, znemožní jakýkoliv státní pořádek a zatím už po celé desítiletí o řádnou, ústavní úpravu poměrů státních nebylo tak postaráno jako v tomto období! A jako stát, tak lépe cítí se za vlády všeobecného, rovného práva hlasovacího také občanstvo. Rozumí se samo sebou, že volební reforma nemohla přivodit žádné zázračné převraty, že nemohla během jediného roku rozřešit všechny sporné otázky, na něž vzhledem k mnohotvárnému složení státu právě u nás vnitřní politický život jest tak bohatým, avšak ona přece způsobila, že veřejný život dostal se na zdravý základ a že klidně se může vyvíjeti ku předu. Dnes každý sebe chudší člověk ví, že má na nejvyšším místě, v parlamentě, kde se rozhoduje o správě státní a státním hospodářství, své zastání. Tím vzniká zájem na státu, teprve nyní počíná se v Rakousku rodit státní myšlenka. Třeba že

opravdu lidoví poslanci nejsou v parlamentě ve většině a nemohou tam prosazovat, co by chtěli, oni mohou přece v každém případě zakročit, aby zabránili křivdě, aby postavili se na obranu toho, komu se děje příkoří. Oč snesitelnějšími staly se na př. právě následkem této kontroly poměry při službě vojenské? A třeba teprve jediný rok má lidový parlament za sebou, prvý rok, v němž musel překonat všechny obtíže svého dětství, soustředit své síly k odklizování spoust, jež privilegovaný parlament zanechal po sobě v státním životě, přece uzákonil i celou řadu zákonů lidu přímo prospěšných a k provedení úkolů ještě mnohem důležitějších chystá se v době bezprostředně příští.

Je pravda, častokrát se také stalo, že většina lidového parlamentu pod vedením vlády postavila se proti těm poslancům, kteří v ní tlumočili potřeby lidu a návrhy jejich zamítla. To ale není vinou základu říšské rady, nýbrž vinou jejího složení. Sněmovna všeobecného, rovného práva hlasovacího nemůže být vyspělejší, svobodomyslnější, než jsou široké vsrtvy obyvatelstva a jestli v práci pro blaho lidu parlament nevykonal vždy takovou horlivost, jaké my bychom si bývali přáli, pak každý volič, ktorý při volbách hlasoval pro kandidáta měšťáckého, musí si být vědom, že on jest spoluvinen na tom, když dnes přes lidovost volebního řádu poslanci nelidoví mají v parlamentě ještě převahu.

Ale i tam, kde parlament lidový postavil se proti potřebám lidu, jest podstatný rozdíl mezi ním a mezi dřívějším parlamentem privilegovaným. Když poslanci privilegovaného parlamentu na lidu se prohřešili, byl tento vůči nim úplně bezbranným. Poněvadž chudí lidé neměli volební právo, nebyli poslanci od nich odvislí a mohli si proti nim všecko dovolit.

Dnes však každý poslanec musí si být vědom, že zase přijde jednou den voleb, kdy bude mu před lidem skládat účty. Každý protilidový čin, jejž kterákoliv strana dnes v sněmovně spáchá, otevírá oči lidem, kteří až dosud za ní stáli, jí důvěřovali a ji volili. Dnes činy každé strany jsou nejlepší výchovou pro lid a jestli při posledních volbách voličové z většiny ještě zástupce nelidových stran vyslali do parlamentu, pak jejich jednáním, jehož následky sami na sobě budou cítit, budou vychováváni stále více k správnému politickému názoru. Tak za všeobecného, rovného práva hlasovacího i ty případy, při nichž uplatní se vliv zpátečnictví, současně samy přispívají k oslabení tohoto vlivu a tím k ponenáhlé nápravě.

Pro stranu, která zájmů širokých vrstev lidových opravdu poctivě se zastává, za vlády všeobecného, rovného práva hlasovacího nemůže být účinnější agitace, než prosté vylíčení činnosti parlamentu, ve které také její činnost vyniká a může být porovnávána s činností stran ostatních. Demagogie nepřátel může sice jednotlivé činy a projevy překrucovati, může o nich lháti nebo je umlčovati, může na okamžik zmásti názor veřejného mínění, jakmile jest možno však přehlédnout delší období a posoudit politiku kterékoliv strany v celé její souvislosti, pak její obrysy jasně jsou vidět a každý, i kdyby demagogická suggesce sebe více na něj působila, může si o ní udělat správný úsudek. Z toho důvodu také v této brožurce chceme se přísně držeti mezi nestrannosti a věcnosti. Ničeho nejsme vzdálenější, než abychom zveličovali zásluhy své vlastní, přeháněli chyby odpůrců. Na vášnivost, s jakou soptí proti nám zášť žádných prostředků se neštítících nepřátel, chceme odpovídat klidem, pouhým věcným vypočítáním fakt, uvedením toho, co se během uplynulého roku v parlamentě dálo, jak se při každé

jednotlivé příležitosti chovali poslanci strany sociálně demokratické a jak poslanci stran ostatních. Na čtenářích pak jest, aby v každém jednotlivém případě uvažovali, která strana zaujala stanovisko, jež odpovídalo jejich zájmu, která hájila jejich prospěch, a úsudek, jejž si tímto zkoumáním utvoří, rozhodne pak o tom, kterou stranu mají považovat za nejlepší, ku které se mají přidati a kterou podporovati. Dokud sociální demokracii nebylo možno následkem nespravedlivých volebních řádů účastniti se práce zákonodárné, byla nucena největší část svých sil soustředit na agitaci, Dnes v tomto ohledu máme úlohu mnohem snazší. neboť chtějíce vzrůstat do srdce stále širších vrstev obyvatelstva nepotřebujeme nic jiného než poukázat prostě na svou práci. Také v této brožurce chceme se vyhnout všem agitačním frásím a našim činům ponecháváme, aby mluvily za nás.

Parlamentární taktika sociální demokracie.

Zásadní stanovisko sociální demokracie k parlamentarismu vůbec a také k parlamentu všeobecného, rovného práva hlasovacího jest podstatně odlišné od stanoviska, které zaujímají strany měšťácké. Politické právo a politická rovnost sociální demokracii není cílem, nýbrž jen prostředkem, aby pomocí jeho pro široké vrstvy pracujícího lidu dobyla rovnocennosti a rovnoprávnosti hospodářské. Hospodářské rovnosti nedobudou však široké vrstvy lidové dříve, dokud nebudou mít samy ve svých rukou prostředky výroby. Pokud stroje, doly, továrny, železnice budou ve vlastnictví soukromých podnikatelů, kapitalistů, kapitalistických společností, dokud tak ohromná část půdy bude v majetku poměrně nepatrného počtu velkostatkářů, do té doby široké vrstvy nemohou se uživit jinak, než když na-

jímat se dají kapitalistům do služeb, když se od nich dají vykořisťovat. Hospodářská rovnost, hospodářská spravedlnost může zavládnout jen tehdy, když každý, kdo pracuje, nebude nucen dělit se o výtěžek své práce s kapitalistou, nýbrž když plný výtěžek práce dostane ten, kdo ji konal. Za tím účelem jest nutno, aby pracující lidé byli současně podnikateli, jim aby patřili všechny výrobní prostředky a poněvadž při dnešním stavu techniky, jež vyžaduje společnou výrobu, nemůže každý jednotlivý dělník být sám majitelem továrny, dolu a p., jest potřebí, aby výrobní prostředky, které dnes v majetku mají jednotliví kapitalisté, staly se společným majetkem všeho sdruženého lidu, celé obecní, národní nebo státní společnosti, zkrátka, aby dnešní stát soukromokapitalistický byl přeměněn ve stát socialistický, kollektivistický.

To jest konečný cíl sociálně demokratického hnutí a politický, parlamentární boj jest k tomu cíli prostředkem. Parlamentární zápas není prostředkem jediným. Vedle něho připravuje se proletariát na své osvobození zakládáním odborových a družstevních organisací. Parlamentární boj jest však nejvyšší formou třídního boje, která ostatním vtiskuje svůj ráz a liší se od nich tím, že není bojem jednotlivých hospodářských organisací o jednotlivé požadavky, nýbrž bojem všeho proletariátu o nejmocnější společenskou organisaci, o stát.

Tímto cílem určována jest taktika sociálně demokratických poslanců v parlamentě. Jejich úkolem jest konat vše, čím společnost k tomuto cíli se blíží, zabraňovat všemu, co by ho mohlo oddálit. Z toho důvodu sociálně demokratičtí poslanci, pokud dnešní třídní stát trvá, jsou nuceni stát proti každé jeho vládě jakožto strana zásadně oposiční a jsou nuceni vůči všem měšťáckým stranám

zachovat si úplnou samostatnost. To ovšem neznamená, že by v každém případě musili hlasovat proti tomu, k čemu byl dán vládou podnět a pro co hlasují poslanci měšťáčti. Ať je podán v parlamentě jakýkoliv návrh, sociální demokraté posuzují ho vždy dle jeho obsahu, a uznají-li ho dobrým, lidu prospěšným, jistě budou pro něj hlasovat, i kdyby vyšel od jejich největšího odpůrce. Podporovat však vládní soustavu, vstoupit, třeba na čas, do pevné koalice s měšťáckými stranami a do přímého spojení s vládou a tak v třídním státu převzít spoluzodpovědnost za jeho řízení, to jest u sociální demokracie vyloučeno. Kdekoliv také uchýlila se sociální demokracie od této taktiky, jako se stalo v poslední době ve Francii, vždycky potvrdila zkušenost, že nebylo to k prospěchu jí, ani ku prospěchu pokrokového postupu státní politiky.

Zásadně oposiční stanovisko, jež ve smyslu svého programu nucena jest sociální demokracie v parlamentu třídního státu zaujímat, má za následek, že od stran měšťáckých jest vytýkána neplodnost naší politice. U nás občas na př. mladočeský „Den" dělá náladu pro to, abychom vstoupili do vládní většiny hlasovali pro vládní požadavky, třebaže některé z nich, jako požadavky militaristické, jsou s naším programem v úplném rozporu, a za to že vláda u ostatních stran vládních zasadí se o to, aby schválily zase některé požadavky naše. Tím způsobem že bychom v parlamentě postupně vymáhali cenné positivní úspěchy pro dělnictvo, kdežto trváme-li v zásadní oposici, dělnictvo k vůli nerozumně dogmatickému jezdění na zásadách o tyto prospěchy přichází.

My považujeme tyto důvody za úplně falešné. Není pravda, že by neplodnou, bez positivních výsledků byla naše politika, i když jest politikou zásadně oposiční. Už pouhá naše existence a dokonce teprve silné zastoupení v parlamentě všeobecného, rovného

práva hlasovacího donucuje ostatní strany, aby třeba proti své vůli závodily s námi v získávání přízně lidu, aby hleděly nám vzít vítr s plachet tím, že také se starají o zájmy širokých vrstev chudého obyvatelstva, že sami odhodlají se uskutečňovat aspoň některé požadavky našeho programu. Nutí je k tomu ani ne tak strach před dnešní mocí sociální demokracie, ale před tím, kdyby jednaly jinak, že by jednoho dne všechen pracující lid seskupil se kolem nás a tím ovšem udělal konec krásným dnům jejich vlády v parlamentě. Ale přes to postupu našemu nemohou zabránit. Poněvadž zastupují v prvé řadě zájmy majetných, mohou ostatní strany o zájmy chudých vrstev lidu starat se v nejlepším případě jen polovičatě, učiní-li jim jeden ústupek, v pěti jiných případech hlasují proti jejich potřebám. Jedním z hlavních úkolů sociálně demokratických poslanců v parlamentě jest ukazovat kriticky na tyto slabiny politiky měšťáckých stran, používat parlamentu za nejúčinnější místo propagandy, odtud provádět agitaci, získávat vrstvy lidové, aby vstupovaly do organisací sociálně demokratických a tím aby stále rostla moc, která jest povolána v budoucnosti o základech dnešní politiky rozhodnout. I kdyby vláda a měšťácké strany po nějakou dobu — trvale to není možno — chtěly trestat nás za naše oposiční stanovisko tím, že by žádný návrh k prospěchu lidu směřující nepřipustily k jednání, potrestaly by na konec samy sebe. Lid by vystihl, jestli přes přítomnost sociálně demokratických poslanců v parlamentě nedostává se mu odtud okamžitých prospěchů, že to není vinou jejich, nýbrž těch, kdo každý jejich návrh zamítají, kdož ho zamítají jedině z hněvu nad tím, že sociální demokracie beze všech ohledů hájí jeho zájmy a rozhodně odmítá každé závazné spojenectví s jeho

nepřáteli. Nebylo by to na škodu naši stranické agitaci, nebylo by to na škodu ani celkovému vývoji poměrů. V politice jako ve fysice žádná energie nemůže přijíti na zmar. Čím déle která strana dovede schraňovat svou energii, čím později odhodlá se ji proměnit za zvonivý kov okamžitých úspěchů, tím více za ni dostane. A pro nás, kteří nemůžeme býti uspokojeni dříve, dokud pro lid nedobudeme a nepřetvoříme celý stát, nebude v tomto ohledu nikdy příliš pozdě. I kdybychom v parlamentě nedocílili žádných positivních úspěchů pro dělnictvo — ač v přehledu činnosti říšské rady za první rok seznáme, že není tomu tak — vždyť my nejsme jenom na parlament odkázáni! My děláme „positivní politiku“ pro dělnictvo ustavičně a už ode dávna mimo parlament, v odborových, družstevnických a vzdělavacích organisacích, děláme ji tím, že pracující lid organisujeme, uvědomujeme, pomáháme mu dobývat lepší podmínky životní a pracovní. Ale — jak Kautský správně a s důrazem připomíná („Bernstein und das socialdemokratische Programm“ — při tom jest třeba také, abychom zrak proletariátu rozšiřovali nad okruh zájmů jednotlivého okamžiku nebo jednotlivého odboru, abychom učili ho poznávat veliké souvislosti všech zájmů celé proletářské třídy, abychom mu uvědomili, jak nerozlučně souvisejí všechny tyto zájmy mezi sebou a jak nerozlučně spojeny jsou se zájmem celé společnosti. To jest hlavním úkolem sociálně demokratické politiky. „Jsme povinni velké cíle postavit pracujícímu lidu, s nimiž on sám vyrůstal by k vyššímu duševnímu životu, jsme povinni povznést lid nad všední drobnou práci, která jest sice nevyhnutelná a které život naléhavě žádá, ku které ale právě proto sám každého nutí, aniž bychom musili nějak zvlášť horlivě k ní nabádati. Pečujme o to, aby malomyslnost nesnižovala dělnictvo a jeho cíle, aby místo do dálek prozíravé, zásadní politiky nezavládlo protloukání se

od případu k případu, jinými slovy, aby idealismus třídy dělnické nebyl zatlačen střízlivou všedností, aby nebylo ztraceno vědomí velkých dějinných úloh, které provésti proletariát jest povolán“ (Kautský).

V parlamentě třídního státu jest sociální demokracie stranou zásadně oposiční. Její oposice jest však zásadně něco jiného než obstrukce a dokonce nemá naprosto nic jiného s demagogickou obstrukční komedií, již učinily základem své taktiky některé naše strany radikální. Sociální demokracie vede boj proti třídnímu státu, ale nikoliv proti parlamentu, a zejména ne proti parlamentu všeobecného rovného práva hlasovacího. Naopak my otevřeně prohlašujeme, že tento, i kdyby sebe horší bylo jeho složení, jest naší láskou, naší nadějí. Vždyť on jest nástrojem, který dnes snad ještě pracuje proti nám, ale který jednou úplně ovládán bude našima rukama a bude nám sloužit k tomu, abychom prostřednictvím jeho dobyli celý stát. Právě proto, že jsme si vědomi tohoto parlamentu, soustředili jsme po celá desítiletí všechny své síly k tomu, abychom dobyli do něj všeobecné, rovné právo hlasovací, a dnes, když po tolika obětech konečně částečně aspoň přiměřené zastoupení v něm máme a kdy máme možnost na jeho půdě dále uplatňovat svou moc, jest nepřítelem naším, kdo by chtěl snad instituci parlamentu znemožnit a přivádět ji ad absurdum.

Základní zásada ústavního života jest, že většina parlamentu rozhoduje, ale současně za své rozhodování nese zodpovědnost. Tam, kde jest provedeno všeobecné, rovné právo hlasovací, kde tedy každý poslanec za stejných nebo aspoň přibližně stejných podmínek jest volen, tam jest i nejoposičnější strana povinna tuto zásadu uznat. Nejen minorita, také majorita má své právo, a i když použije tohoto práva — ovšem v mezích zákona! — proti nám, nemůžeme dělat nic jiného, než

že kritisujeme její jednání před nejširší veřejností, dokazujeme, že jednání toto jest nesprávné a snažíme se získat široké vrstvy obyvatelstva, aby se právě pro toto nesprávné jednání od dosavadní většiny odklonily a při příštích volbách rozhodly tak, by dosavadní většina v parlamentě stala se menšinou a zase ona se musila podřídit. Za normálních poměrů obstrukce v parlamentě všeobecného rovného práva hlasovacího jest zločinem. V žádném našem spolku, v žádné naší organisaci bychom netrpěli, aby menšina bez závažných důvodů rozhodnutí většiny se vzpírala a práci celého spolku soustavně mařila. Jenom v případech úplně mimořádných, kdyby na př. většina sněmovní chtěla se proti menšině dopouštět nezákonností, kdyby ji chtěla znásilňovat porušením jednacího řádu a p., jen tenkrát, jako prostředek obrany proti zločinům většiny jest obstrukce nejen právem, nýbrž přímo povinností všech opravdových zástupců lidu.

Radikální demagogie lidí, kteří ani potuchy nemají o tom, co jest politická vážnost a zodpovědnost, při každé i sebe podřízenější příležitosti, při níž usnesením většiny poškozeny byly zájmy lidu, okamžitě vyřítila se na naše poslance: Vy jste tím vinni! Naši poslanci sice hlasovali proti dotyčnému usnesení, oni také jednání stran, které ho schválily, co nejostřeji kritisovali, ale přece byli tím vinni. Dle logiky radikální demagogie byli tím vinni proto, že vzhledem k jejich počtu jest v jejich moci činnost parlamentu úplně ochromit, že mohli lid poškozujícímu usnesení zabrániti tím, že by parlament rozbili. Jen naprostá politická nevědomost a nevzdělanost nechá se nalapat na takovéto fráse. Jest pravda: rozbíti parlament, znemožnit jeho činnost bylo by nejlehčí věcí na světě. 87 sociálně demokratických poslanců mohlo by to udělat, kdykoliv by si jen vzpo-

měli. Jiná však jest otázka, co potom? Parlament by byl rozbit – buďto by nastalo tedy období absolutismu anebo by byly vypsány nové volby. Že bezparlamentární vláda jest nejhorším stavem, jejž vůbec si možno myslit, leží na bíledni. Připusťme druhý případ: Nové volby. Máme jistotu, že by z nových voleb vyšel lepší parlament než jest nynější? A kdyby i vyšel, kdyby dnešní většina byla v něm menšinou, což neukázali bychom jí právě sami cestu, jak může i jako menšina nejen o práci, ale přímo o osudu parlamentu rozhodovat? Takovou politiku mohou provozovat lidé politicky nepoctiví nebo politicky nepříčetní, ale nikoliv sociální demokraté. Tito naopak, ač jsou a po dlouhou dobu jistě budou v parlamentě v menšině, musí každé chvíle být připraveni vykonat vše, aby posílili parlamentarism, posílili parlament, sílili jeho moc proti vládě a neomezené moci koruny, hájili jeho existenci proti jeho škůdcům. Dopustí-li se většina protilidových činů, tu jest proti ní pracovat a ne proti parlamentu. Jít mezi lid, ukazovat na její nesprávné činy, získávat massy pro sebe a tak připravovat nové složení sněmovny. Opravdový politický pokrok nemůže být uskutečňován sehráváním libovolně vymyšlených dramatických scén, nýbrž jen vytrvalou, ponenáhlou politicky výchovnou prací mezi lidem. Tuto práci koná sociální demokracie a proto tolik si cení lidového parlamentu, proto pro jeho dobytí přinesla tolik obětí — třeba že jest v něm v menšině — poněvadž on jí právě poskytuje pro tuto činnost bohatý materiál a on současně umožňuje, aby při každých nových volbách výsledky této činnosti proměnily se v politickou moc.

V této souvislosti chceme se ihned zmínit o dvou hlasováních, jichž bylo proti našim poslancům nejvíce využíváno a z nichž vyvozovali naši odpůrci, jako bychom jimi opustili taktiku programové zásadnosti

a tradici strany. Míním hlasování o pilnosti rakousko-uherského vyrovnání a o pilnosti rozpočtu. Při obou těchto hlasováních hlasovali sociálně demokratičtí poslanci pro pilné projednávání těchto návrhů, ačkoliv to byly návrhy vládní a ačkoliv obsah jejich nebyl jim nijak zvlášť sympatickým. Ihned také shrnuly se na hlavu našich poslanců vášnivé výtky, že „zaprodali se“ do vládních služeb, zradili své zásady a pod.

Křičela tak zase jenom žádné nepoctivosti neštítící se demagogie, která spekulovala na nejnižší stupeň nevědomosti voličstva. Proč hlasovali sociálně demokratičtí poslanci pro pilné projednání těchto předloh! Poněvadž to byla jediná cesta, aby tyto předlohy projednány byly parlamentem, aby strany sněmovny měly na ně vliv, po případě za ně zodpovědnost. Obě tyto předlohy podstatně liší se od návrhů, které říšská rada obyčejně projednává. Záležitosti, jichž se dotýkají musí být totiž vyřízeny, ať je parlament vyřídí nebo ne. Když na př. vláda podala parlamentu předlohu na zvýšení počtu rekrutů pro zeměbranu o 5000, aby byla cestou pilnou vyřízena, tu, kdyby pilnost byla bývala zamítnuta, zvýšení jednoduše nevešlo by v život, obsah předlohy by nebyl proveden a státnímu životu by to nebylo nijak na závadu Jinak ale při rozpočtu, jinak při rakousko-uherském vyrovnání. Rozpočet obsahuje povolení peněz na úrok ze státního dluhu, na platy úředníkům, zřízencům a pod. — je možno myslit kdyby platy tyto nepovolila sněmovna, že by se jednoduše zastavily? Nikoliv, stalo by se to, že by parlament byl odročen, vláda by si pomocí § 14. povolila rozpočet sama, jak to ostatně dělala již 10 let, a měla by ještě tu dobrou výmluvu, že sama nechtěla nijak práva sněmovny zkracovat

nýbrž od ní že byla k tomu donucena. Zlepšení, jež mohla sněmovna na rozpočtu vykonat, kdyby bývala chtěla, a k němuž pokoušeli se sociální demokraté dáti podnět svými návrhy ve prospěch poštovních a železničních zřízenců, bylo by pak zpředu už znemožněno, naopak vláda mohla by rozpočet ještě zhoršit, upravit ho úplně dle své libovůle. Stejně se věc má také při rakousko-uherském vyrovnání, poněvadž také poměr mezi dvěma státy musí být nějakou cestou upraven a kdyby byl býval nebyl upraven pomocí pilného projednání parlamentem, byla by opět nucena rozhodnout vláda sama bez parlamentu. Měšťáckým stranám ovšem by to bylo jedno. Jim lidový parlament nepřirostl nijak k srdci a ani jim nenapadne cítit se dotčenými, když na jeho úkor rozšířena jest pravomoc vlády a koruny. Vedle toho sňata byla by z nich velká tíha zodpovědnosti, poněvadž v otázkách tak důležitých nemuseli by bývali veřejně připřiznat barvu. Kdyby byla bývala přivoděna taková situace, že by rozpočet a rakousko uherské vyrovnání bylo provedeno vládou pomocí § 14., nemusely by vládní strany pro ně hlasovat a tak by byli před voličstvem kryti. Jak příjemným byla by taková nezodpovědnost našim agrárníkům a německým sociálům, kteří v celé své minulosti proti rakousko-uherskému vyrovnání bouřili a nyní na komando vlády musili pro ně hlasovat.! Už z agitačních důvodů, aby veřejně usvědčena byla licoměrná bezzásadnost měšťáckých stran, museli se sociální demokraté postarat o to, aby obě předlohy projednány byly parlamentem, aby parlament uzákonění tak důležitých otázek uhájil své právo rozhodování, ale současně také aby žádná ze stran nemohla se vymknout spojené s ním zodpovědnosti. I kdyby všechny vládní strany hlasovaly proti pilnosti, sociální demokracie v těchto pří-

padech byla by bývala nucena hlasovati pro pilnost. Jakmile došlo k věcnému rozhodování o obsahu vládních předloh, k hlasování meritornímu, tu přirozeně sociálně demokratičtí poslanci když všechy zlepšovací návrhy byly zamítnuty, hlasovali **proti** oběma předlohám.

Tím vysvětlili jsme zásadní hlediska, jimiž taktika sociálně demokratických poslanců v uplynulém období byla určována. Jak osvědčila se prakticky vynikne z přehledu o činnosti parlamentu za tuto dobu, jenž následuje v dalších kapitolách.

Výsledek říšských voleb.

Říšské volby konané poprve na základě všeobecného, rovného práva hlasovacího byly koncem května r. 1907 skončeny. Kromě Haliče v celém Rakousku vlastně rozhodnutí stalo se již dříve, 14., kdy konány hlavní a 23. května, kdy konány užší volby. Jen v Haliči, kde polská reakce vynutila si odchylky volebního řádu, protáhly se až do konce měsíce.

Výsledek voleb byl skvělým triumfem sociální demokracie a v této zase zejména sociální demokracie české. Sociální demokraté ukázali se býti nejsilnější stranou v Rakousku, soustředivše na sebe 1,038.316 hlasů, 23% všech hlasů odevzdaných. Osmapadesát sociálních demokratů kandidátů bylo zvoleno na prvý ráz, 113 se jich dostalo do užších voleb, z nichž 29 vyšlo jich vítězně, takže po 23. květnu bylo zvoleno 87 sociálně demokratických poslanců. Z toho byly úspěchy české sociální demokracie nejvelkolepější. 399.000 hlasů soustředila na sebe česká strana v hlavních volbách, 22 ze 108 volebních okresů českých dobyla hned prvým útokem, v 52 dalších dostali se její kandidáti do užší volby. Oproti 399.000 hlasům sociálně demokratickým soustředili na sebe v českém

národě agrárníci jen 200.000, klerikálové 184.000, mladočeši 92.000, koalice národních sociálů a státoprávníků 85.000 hlasů. V českých venkovských okresích v Čechách bylo pro sociální demokracii odevzdáno 185.827 hlasů, t. j. 38·6% odevzdaných (pro agrárníky jen 154.977, t. j. 32·2%), v českých městských okresích v Čechách soustředili sociálně demokratičtí kandidáti dokonce 39·5% všech odevzdaných hlasů. Nemenší ctí jako vítězství při volbách hlavních byla pro českou sociální demokracii také „porážka", kterou utrpěla při volbách užších. Všechny měšťácké strany uzavřely na popud vlády (ministerský předseda Beck vyjednával v této záležitosti s vůdcem agrárníků Práškem) proti ní koalici a v Čechách nedobyli jsme v užších volbách ani jediného okresu, pouze na Moravě podařilo se vybojovat dva mandáty, takže celkem stoupl počet sociálně demokratických poslanců českých na 24.

Nyní tvoří

Klub českých poslanců sociálně demokratických

tito poslanci zvolení:

a) V Čechách:

1. Aust Ludvík, Kladno 19.
2. Biňovec František, Roudnice 36.
3. Černý Vilém, Žižkov 12.
4. Folber Karel, Rakovník 51.
5. Haberman Gustav, Plzeň 52.
6. Hornof Jindřich, Slaný 35.
7. Hudec Josef, Nusle 17.
8. Jaroš Rudolf, Český Brod 48.
9. Johanis Václav, Příbram 32.
10. Klička Hynek, Příbram 54.
11. Modráček František, Beroun 50.

12. **Němec** Antonín, Praha V. a VIII.
13. **Pik** Ludvík, Rokycany 53.
14 **Remeš** Antonín, Přeštice 70.
15. **Soukup** František dr., Praha VII.
16. **Svěcený** Antonín, Smíchov 49.
17. **Winter** Lev dr., Smíchov 9.

b) **Na Moravě:**

18. **Filipínský** Jan, Blansko 24.
19. **Hybeš** Josef, Brno 2.
20. **Prokeš** Jan, Osoblaha 3.
21. **Svoboda** František, Jemnice 7.
22. **Tomášek** František, Nový Jičín 19.

c) **Ve Slezsku:**

23. **Cingr** Petr, Radvanice 6.
24. **Pospíšil** Čeněk, Frýdek 12.

Klub německých poslanců sociálně demokratických

tvoří pak tito poslanci zvolení:

a) **V Čechách:**

1. **Barth** Josef, Jablonec 104.
2. **Beer** Jindřich, Duchcov 83.
3 **Beutel** František, Ústí 109.
4 **Bösmüller** Václav, Jablonec 77.
5. **Dötsch** Albin, Cheb 118.
6. **Glöckel** Otto, Jáchymov 89.
7. **Hannich** Josef, Rumburk 99.
8. **Hanusch** Ferdinand, Český Dub 102.
9. **Löw** Dominik, Karlovy Vary 115.
10. **Palme** František, Jáchymov 116.
11. **Reitzner** Adolf, Děčín 79.
12. **Rieger** Eduard, Děčín 108.

13. Seliger Josef, Teplice 110.
14. Schäfer Antonín, Liberec 103.
15. Schrammel Antonín, Ústí 81.
16. Winarsky Leopold, Frýdland 101.

b) **Na Moravě:**

17. Freundlich Leo, Šumberk 16.
18. Niessner Vilém, Fulnek 9.
19. Schlossnickel, Olomouc 15.

c) **Ve Slezsku:**

20. Eldersch Matěj, Freudenthal 3.
21. Müller Rudolf, Jauernig 7.
22. Tuppy Josef, Cukmantl 8.

d) **V Dolních Rakousích:**

23. Adler Viktor, Víden 20.
24. Bretschneider Ludvík, Lilienfeld 43.
25. David Antonín, Víden 27.
26. Ellenbogen Vilém, Víden 32.
27. Forstner August, Víden 25.
28. Hackenberg Theodor, Zwettel 37.
29. Pernerstorfer Engelbert, Vídeňské Nové Město 40.
30. Renner Karel, Neunkirchen 42.
31. Reumann Jakub, Víden 19.
32. Seitz Karel, Víden 33.
33. Skaret Karel, Víden 33.
34. Smitka Jan, Ebreichsdorf 34.
35. Schuhmeier František, Víden 26.
36. Tomschik Josef, Liesing 35.
37. Widholz Vavřinec, Víden 21.
38. Wutschel Ludvík, Víden 22.

e) **V Horních Rakousích:**

39. Gruber Josef, Linec 2.
40. Spielmann Julius, Linec 1.
41. Weiguny Antonín, Linec 3.

f) Ve Štýrsku:

42. Ausobsky Alois, Mariazell 5.
43. Muchitsch Vavřinec, Eisenerz 6.
44. Pongratz Josef, Štýrský Hradec 3.
45. Resel Jan, Marburk 9.
46. Tuller Ludvík, St. Havel 7.

g) V Korutanech:

47. Lukas Julius, Celovec 2.
48. Riese Arnold, Bělák 8.

h) V Tyrolích:

49. Abram Simon, Inšpruk.

Klub polských sociálně demokratických poslanců

tvoří poslanci zvolení:

a) Ve Slezsku:

1. Daszinsky Ignác, Freistadt 15.
2. Kunicki Richard, Jablunkov 13.

b) V Haliči:

3. Diamand Heřman, Lvov 3.
4. Hudec Josef, Lvov 7.
5. Liebermann Heřman, Přemyšl 13.
6. Moraczewski Ondřej, Stryj 28.

Skupinu rusínských sociálních demokratů

tvoří poslanci zvolení v Haliči:

1. Ostapczuk Jacko,
2. Wityk Semen, Baligrów 54.

Kromě toho zvolen

rumunský sociální demokrat

Grigrovici Jiří, Černovice 2.

Skupinu poslanců italských

tvoří poslanci zvolení:

a) V Tyrolích:

1. Avancini August, Trident 6.

b) V Terstu:

2. Pagnini Alvius, Terst 3.
3. Pittoni Valentin, Terst 1.
4. Oliva Jan, Terst 4.
5. Scabar Raimund, Terst 2.

Ustavení se měšťáků, sociální demokracie a parlamentu.

Sotva byly výsledky voleb známy, počaly se všechny měšťácké strany srážeti v jeden šik, aby zahájily boj proti sociální demokracii. Všechny svobodomyslné požadavky byly odstaveny, jen aby umožněn byl společný postup s klerikály Ba čeští vlastenci počali se spojovati i s německými měšťáky. V užších volbách volili na př. čeští měšťáci německého nacionálního agrárníka proti českému sociálnímu demokratu. Společná reakce počala se koalovati proti straně, která jediná na říšské radě hlásila se jako strana pokroková a lidová. Stále určitějších tvarů počaly nabývat dva tábory: Jeden, který se začal bít za svobodu

a pokrok, druhý za jich ubití. Na Moravě sešli se 31. května na schůzi v Brně říšští poslanci strany agrární, katolickonárodní a pokrokové a vyslovili se otevřeně pro utvoření společného klubu poslanců měšťáckých z Čech, Moravy a Slezska. Za úkol vytkli si hájiti všenárodní program národnostní a státoprávní a upravovat poměr českého poselstva k vládám a jiným stranám parlamentním v těchto otázkách. Do společné schůze, která chystána byla v Praze, vysláni ze schůze brněnské poslanci dr. Žáček, baron Pražák, dr. Sláma, profesor Masaryk a páter Šrámek.

Kde před 14. květnem bylo ještě plno sporů a vádek, po volbách bylo všechno zapomenuto a plnou parou pracovalo se ke koncentraci přes rozdíl zásad, přes osobní ambice, jen ze strachu nebo ze zášti proti sociální demokracii.

Stejně jako česká i německá reakce počala se koncentrovat. Předzvěstí byl kompomis uzavřený mezi křesťanskými sociály a všeněmeckými radikály. Organisátor hnutí „Pryč od Říma" K. H. Wolf byl zachráněn ve volbě jen hlasy křesťanských sociálů. Jako u Němců a Čechů, srazila se reakce i u Poláků. Faktem stalo se také sloučení křesťanských sociálů s alpskými klerikály. Jisto bylo, že koalice tyto budou sledovat konservativní politiku, že budou tvořiti reakční bloky, prozatím národnostně rozdělené, ale jdoucí za společným třídním zájmem. Sotva také parlament se sešel, skutečně všechno měšťáctvo stálo v téže frontě jako jediná reakční massa a proti němu jako jediný činitel pokroku sociální demokracie. Armáda pokroku a armáda zpátečnictví ostře se od sebe odrážely. Jistou dobu byla v Čechách nerozhodnost, mají-li býti do společného českého klubu měšťáků přijati i klerikálové. Profesor Drtina na př. na schůzi v Typografické Besedě vyslovil se

že očekává, že ve společném klubu klerikálové zastoupeni nebudou. Ale většina listů měšťáckých s Národní Politikou v čele již dělala náladu opačnou a tato snaha také zvítězila. Dne 5. června 1907 v Měšťanské Besedě v Praze konala se konference zástupců všech českých měšťáckých stran, na níž usneseno utvořiti na radě říšské společný klub, který později přijal jméno „Národní klub". V Měšťanské Besedě pověřen byl také užší výbor provedením přípravných kroků, jmenovitě vypracováním organisačního statutu. Poslanci Kramář, Klofáč, Masaryk a Prášek pracovali pak na stanovách společného klubu. Úžas a ustrnutí musilo však projíti všemi, kdo si zachovali ještě nezkalený zrak pro poměry, kdož četli, že konferenci takto zkoalovaných stran nezahajoval nikdo jiný než — agrární poslanec Prášek, který právě před tím dostal soudem v rozsudku soudcovský úsudek o své dietní záležitosti zemědělské rady a že vlastním navrhovatelem společného klubu na této konferenci byl klerikál poslanec Hruban. Agrárníci, staročeši, klerikálové, mladočeši, národní dělníci, realisti byli tak nyní v jednom klubu, jediná bezzásadnost — vzdání se všech zásad vlastních — bylo jedinou vůdčí zásadou měšťáckých politiků, kteří se takto „koncentrovali".

Stejně jako měšťácké strany přikročili ku své organisaci i sociální demokraté. V rozpočtové síni vídeňského parlamentu konala se 14. června 1907 první plenární porada nově zvolených 87 poslanců sociálně demokratických všech národností rakouských. Den před tím konala se pak v čítárně hotelu Kolbeckova v X. okresu ve Vídni samostatná schůze českých poslanců sociálně demokratických. Úkolem těchto schůzí bylo rozhodnout o formě, v jaké má býti provedena organisace sociálně demokratické frakce v parlamentě. K otázce té byla obrá-

cena pozornost celé veřejnosti. Bylo usneseno utvořiti **kluby dle národností** a ustaveny tak:

1. Klub českých poslanců sociálně demokratických.
2. Klub der deutschen Socialdemokratie.
3. Klub poslanců sociálně demokratických polských.
4. Skupina italských poslanců sociálně demokratických.
5. Skupina poslanců sociálně demokratických rusínských

Všechny kluby sloučeny pak ve svaz v čele s 12členným předsednictvem. Zároveň usneseno, že v národnostních otázkách budou kluby autonomní. Toto ustavení se sociální demokracie bylo velice šťastné. Jednak měla a má každá národnost plnou svou vůli, jednak sloučeni byli všichni poslanci sociálně demokratičtí v jeden šik při útoku v parlamentě. A tak jsme byli svědky toho, že kdežto národní klub měšťáků stále se rozlepoval a rozpadával, byl hnízdem stálých sporů a hádek, mrzutostí, že z něho jednotliví členové prchali, napřed realisti, pak staročeši a národní dělníci, až v něm naposled zbyli jen agrárníci, mladočeši a klerikálové, svaz poslanců sociálně demokratických stal se pevnou jednotkou vnitřně i na venek sjednocenou, s jejíž váhou a významem musilo se čím dále tím více počítat.

Dne 17. června 1907 sešel se poprvé sbor 516 poslanců zvolených všeobecným rovným právem hlasovácím. Dle národností, dle politického přesvědčení rozesadili se do lavic, takže když první schůze byla předsedou dle stáří Funkem zahájena, jevila poslanecká sněmovna toto složení: 1. Křesťanští sociálové (bývalí antisemité a němečtí klerikalové) počtem 96. — 2. Svaz sociálně demokratický, obji-

mající kluby německý se 49, český s 24, skupiny polskou se 6, vlašskou s 5, rusínskou se 2 a rumunskou s 1 poslancem, celkem 87 členů. V čele svazu stojí 12členné předsednictvo. — 3. Český svaz, v němž soustředěno 27 (po případě 28) členů klubu národně svobodomyslného, 27 (bez bar Rolsbergra) členů klubu agrárního, 17 členů klubu katolicko-národního, 9 státoprávníků a 2 pokrokovci, celkem 83 poslanci. — 4. Svaz německo-liberální, k němuž náleží klub německo-nacionální (býv. lidovci a agrárníci) s 51 členem, klub německo-radikální (volní Všeněmci) s 13 členy a klub pokrokový s 15 členy, celkem 79 posl. 5. Polské kolo, v němž seskupeni polští konservativci, klerikálové, národní demokraté (Všepoláci) a pokrokoví demokraté, celkem 56 poslanců. — 6. Ruský klub, záležející z 22 ukrajinců, 5 starorusů a 3 radikálů, celkem tedy 30 poslanců. — 7. Jihoslovanský klub, čítající 21 člena (12 Chorvatů, 2 Srby, 5 pokrokových Slovinců a konservativné Slovince Ploje a Grafenaura). — 8. Polský klub lidovců s 16 členy. — 9. Slovinský klub klerikální s 16 členy. — 10 Rumunský klub s 5 členy. — 11. Sionisté se 4 členy. — 12. Všeněmci s 3 (posl. Erdm. Spiess přihlásil se do klubu německo-nacionálního). — Vlaši, počtem 14. Mimo organisace stálo ještě 5 Němců (v tom počtu 3 vídeňští poslanci bar. Hock, Kuranda a dr. Ofner), hr. Vojt. Sternberg a polský radikál Breiter.

Na ministerské lavici zasedli: Beck jako předseda ministerstva, z českých ministrů Pacák jako ministr krajan, Fořt jako ministr obchodu, německý ministr krajan Prade, polský ministr krajan Dzieduszicky, pak ministři odborní: ministr vnitra Bienerth, ministr spravedlnosti Klein, ministr financí Korytowski, ministr vyučování Marchet, ministr orby Auersperg, ministr železnic Derschatta, ministr vojenství Latscher.

Boj o presidium parlamentu.

První důležitou otázkou, již měly české měšťácké strany rozhodnout bylo, kdo má býti předsedou sněmovny. Otázka ta stávala se akutní již dříve, nežli se sněmovna sešla. Věci nasvědčovaly, že o presidium bude sveden velmi tuhý boj. Nejdříve byli s kandidáty na místě křesťanští sociálové a němečtí konservativci. Později ozval se také tisk mladočeský a nadhodil otázku, nemohly-li by se strany slovanské shodnout na tom, aby předsedou sněmovny nebyl Němec, nýbrž Slovan a aby v předsednictvu byla tak dokumentována slovanská většina ve sněmovně. Společný klub českých měšťáků ustavil se 5. června, první schůze sněmovny konala se 17. června, předseda sněmovny zvolen byl, jak události ukázaly, až 25. června, času tedy na dohodnutí se o kandidatuře i na vyjednávání s jinými slovanskými stranami bylo dost. Avšak tu se ukázala zase nepohotovost českých měšťáckých politiků a ukázalo se, že v lůně jejich jest o to, kdo má být kandidátem, svár. Kdežto křesťanští sociálové vyrukovali ihned s určitým jménem kandidáta, ředitele vídeňského magistrátu dra Weisskirchnera, jedni mladočeši počali agitovat pro moravského staročecha Žáčka, druzi pro Kramáře. Orgán klerikálů „Čech" počal dělati náladu pro Weisskirchnera, ačkoliv čeští poslanci katoličtí přijati byli do společného Národního klubu. Agrárníci uvažovali, neměli-li by sami činiti nárok na kandidaturu a nemohli se rozehřát ani pro Žáčka, ani pro Kramáře, na něhož již tehdy hleděli nedůvěřivě. A tak byl v české měšťácké politice chaos. Se strany sociálně demokratické bylo ihned varováno, že žádná z parlamentárních stran ne-poskytuje tak málo záruky nestrannosti jako křesťanští sociálové a že z českých poslanců dopustil by se každý nezodpovědného činu, kdo v

měl při volbě presidia odvahu hlasovat pro kandidáta křesťanských sociálů. Proti kandidatuře Weisskirchnerově zvedli sociální demokraté také na první i na druhé konferenci předsedů klubů, kde se jednalo o otázce předsednictva, nejrozhodnější odpor ústy poslanců Němce, Adlera i Pernerstorfera.

České měšťácké strany na konferencích těch sice také žádaly, aby presidentem sněmovny byl Slovan, ale kdežto volba předsedy dála se 25. června, ještě 24. června večer neměly svého kandidáta a teprve na 25. června ráno svolána byla porada zástupců slovanských klubů, která se měla zabývat otázkou slovanského předsedy a jeho kandidaturou. O výsledku rozhodlo prohlášení polského stančíka Abrahamovicze, že Poláci budou hlasovat pro Weisskirchnera. Tím byl slovanský předseda zabit, ale jisto jest, že také mladočeši sami nejvíce přispěli ku podkopání vlastní kandidatury, protože ve skutečnosti ani žádnou nepostavili a neustále se jen mezi sebou a s ostatními spolčenými stranami hádali, kdo má být kandidován. Sociální demokraté postavili kandidaturu svou, soudruha Perrnestorfra. České strany měšťácké měly tudíž na vybranou voliti buď národnostně spravedlivého a pokrokového sociálního demokrata Pernerstorfra, nebo vídeňského německého klerikála Weisskirchnera.

Den 25. června rozhodl. Ze 480 odevzdaných hlasů obdržel vídeňský magistrátní ředitel dr. Weisskirchner 351 hlasů, soudruh Pernestorfer 101 hlas. 23 lístků bylo prázdných. Německý křesťanský sociál Weisskirchner byl zvolen. **Mladočeši jako jeden muž soustředili na něm své hlasy.** Že Weisskirchnera volili také čeští klerikálové, rozumí se samo sebou. Ale také agrárníci, kteří až do té doby honosili se svou pokrokovostí a ná-

odnostní horlivostí, volili Weisskirchnera. A tak byl Němec a klerikál postaven v čelo sněmovny hlasy českých vlasteneckých měšťáků. České měšťácké strany, které se sloučily v společný klub, prý k ochraně zájmů národních, dopustily se tím zrady nejen na svobodomyslných zásadách, ale i zrady na programu národnostním a a zájmech českých. Aby zakryly svou porážku, počaly obviňovati sociální demokraty, oni že jsou vinni, že byl Weisskirchner zvolen. Sociální demokraté, kteří jediní proti Weisskirchnerovi s Rusíny volili, jsou vinni jeho zvolením, ne mladočeši, agrárníci a klerikálové, kteří proň hlasy své odevzdávali!

Stejně jako předseda, i oba místopředsedové sněmovny vybráni byli z kruhů nejkonservativnějších. Za prvního místopředsedu zvolen přívrženec plurálního práva hlasovacího, půl klerikál, půl staročech Žáček, za druhého místopředsedu polský stančík Starzynski. Také čeští radikální poslanci ukázali hned při této první volbě, s kým míní ve sněmovně držet. Když Rusíni protestovali proti volbě polského šlechtice Starzynského, pokřikoval na ně Hubka, pročež se s ním sociální demokraté dostali do srážky.

Volba konservativního předsednictva sněmovny ukázala zřejmě, komu české měšťácké strany hodlají ve sněmovně sloužit. Odstavily svůj liberalism do kouta a začínaly se zapřahat do služeb vládních. Jakých úspěchů na této dráze mohou očekávat i v politice jazykové a kulturní, o tom mohla je poučit zpráva „Bohemie“ ze dne 20. června, která sdělovala:

„Dnes měl posl. Chiari delší rozmluvu s Weisskirchnerem. **Dr. Weisskirchner se zavázal,** že pro případ, že by povolán byl k předsednictví, v otázce protokolování a v ostatních jazykových otázkách parlamentárního jednání setrvá na dosavadním zvyku a slíbil, že v žádné otázce, která

třeba i jen sebe méně dotýká se národního obvodu, neučiní rozhodnutí, aniž by se dříve nedohodl s německými stranami.“

Hned první schůze, ačkoliv byla jen ustavující podala nový důkaz o rozháranosti stran v Národním klubu sdružených. V první schůzi byly zapisovateli čteny slibovací formule ve všech jazycích a poslanci dle abecedního pořádku prohlašovali každý ve svém jazyku: Slibuji. Jen profesor Drtina a po něm prof. Masaryk učinili slib s ohražením. I čeští poslanci státoprávní Baxa, Buřival nevzpomenuli si na své statoprávnictví, a teprve když Drtina začal slibovati s výhradou, ostatní statoprávníci slibovali také s výhradou. Byla z toho mrzutost, posl. Drtinovi vytýkáno, že měl přijít se svým nápadem do společného klubu, a ne se chtít dělat před voličstvem hezčí než ostatní měšťáčtí poslanci. Aby věc polepšena, usneseno hned v druhé schůzi po starém zvyku přečísti státoprávní ohražení. Ale věc se jen ještě zhošila. Český společný klub podal společné statoprávní ohražení česky, ale dva jeho členové, poslanci Fořt a Pacák, kteří byli současně ministry, podali zvláštní státoprávní ohražení, napřed německy a pak také česky. Měli tedy něco extra než celý ostatní klub, jehož byli členy. Mezi mladočechy a radikály podání zvláštních ministerských ohražení způsobilo velkou nevůli. Věc měla také dohru ve společném klubu. Klub počal si uvědomovati, že sestoupil se k jednotnému vystupování v otázkách národních a statoprávních, a právě v těchto obou otázkách již selhal. A aby patrna byla ještě jednou chatrná slepenost diversních stran, udála se v první schůzi ještě jedna příhoda. Poslanci české strany katolické s Myslivcem a Horským v čele odebrali se korporativně, aby složili hold — Luegrovi, snad za zuřivou protičeskou politiku ve Vídni, především za odpírání českých škol vídeňským Čechům.

Tak první kroky českých měšťáckých stran byly holým tápáním, plným chyb, zmatků a rozervanosti.

Úplně jinak počínali si poslanci sociálně demokratičtí. Klub českých poslanců sociálně demokratických konal hned v první den zasedání sněmovny schůzi, ve které usneseno, aby předsednictvo klubu zakročilo ve prospěch protokolování řečí neněmeckých a tisknutí českých návrhů a interpelací. Privilegovaná sněmovna stará byla totiž i v těchto věcech na ruku Němcům a postavení jazyka německého postavením výsadním. Hned na to pak dalším krokem jich byl pilný návrh na zavedení všeobecného a rovného práva hlasovacího do českého sněmu.

O těchto věcech a chování se stran z Národního klubu bude však třeba zmíniti se později, neboť dříve ještě a sice 19. června ohlásila vláda svůj pracovní program v trůnní řeči.

Trůnní řeč.

Trůnní řeč měla následující znění:

Vážení pánové obou sněmoven říšské rady!

Na počátku nového významného zasedání shromáždil jsem vás kolem svého trůnu a srdečně vás vítám. Volební oprava, která odstraněním jakéhokoliv nadpráví ve volebním právu prohlásila všechny státní občany za svéprávné a každému vyhradila stejný vliv na veřejné záležitosti, zakládá se na důvěře, jakou chovám do věrnosti svých národů ku státu. Bude zvláštním úkolem nově zvolené poslanecké sněmovny tuto důvěru ospravedlniti a dokázati, že rozsáhlé rozšíření politického právního podkladu jde ruku v ruce se soustřeďováním a stupňováním se politických sil státu. Neboť právo spoluurčovati odůvodňuje povinnost, spoluzodpovídati za osud celku. Proto očekávám, že lidové zastupitelstvo, vyšlé ze všeobecného hlasovacího práva, proniknuto vědomím svých povinností vůči státu, bude ochotno s mou vládou pečovati o vyplňování životních potřeb státu a vykonávati plodnou práci ve prospěch domoviny. Rovněž tak očekávám, že panská sněmovna, jejíž velký význam

znovu byl upevněn důležitými zákonnými ustanoveními, věrna svým slavným tradicím, jako dosud i v budoucnosti bude místem vyspělé prozíravosti.

Především jest nutno, aby **parlamentní právo schvalování rozpočtu a kontroly** opět ožilo a aby státnímu hospodářství včasným vyřizováním rozpočtu byl dán pravidelný ústavní podklad. Mimo to bude vám **jednací řád poslanecké sněmovny** přizpůsobiti poměrům dalekо změněným od jeho ustanovení. Má vláda předloží vám návrhy, které budou směřovati k tomu, aby při parlamentním jednání pojila se svoboda s pořádkem, aby chod prací byl urychlen a tak zabezpečen úspěch vaší působnosti.

Národnostními spory, které po dlouhou dobu naplňují veřejný život, jest zdržován plný rozvoj bohatých schopností mých národů. Nejvíce vysvítá to z otázky jazykové, jejíž trvalé upravení dosud se nezdařilo. Ovšem, že nebude tím státnické umění rakouské vyčerpáno, naopak bude jeho účelem pečovati o neustálé přetvořování sil národních v síly státní. Řešení může však býti docíleno pouze poctivou snahou všech súčastněných, shodnouti a dorozuměti se v rámci státních základních zákonů a státních potřeb, jakož i vzájemnou ochotou, které dostává se nově zavedenou politickou rovnoprávností příznivých podmínek. Takové rozřešení zaručovalo by současně nerušené spolupůsobení stran při společných státních úkolech a nutnou jednotu státních správních účelů. Jest mým nejtoužebnějším přáním, zanechati jednou svým národům jako cenné dědictví zajištěný stav jich národních statků a tím veškerenstvu zaručiti národnostní mír, který by byl společným majetkem všech vlastenců. Uložil jsem své vládě, aby ze všech sil se o to zasadila a prosím všechny, jimž jest jejich národ i blaho státu stejně drahým, aby s veškerou oddaností působili k tomuto cíli.

Bylo by velkým prospěchem pro stát, kdyby se podařilo dílu ústavní změny, které tak úspěšně bylo vykonáno v posledním zasedání říšské rady, postaviti po bok stejně cenné dílo v oboru správním. Má vláda předloží vám za tímto účelem návrhy, které směřují **ku reformě organisace politických úřadů** zřízením krajských úřadů, podřízených politické zemské ústředně. Reforma má dosíci lepšího administrativního podkladu pro správu zkrácením instančního postupu, má umožniti urychlení administrativního řízení a přizpůsobiti je zvýšeným požadavkům na státní správní ústrojí. Rozdělením krajským přiblíží se správa zájmům obyvatelstva a takový užší styk může zvýšiti všeobecné porozumění pro možné a dosažitelné ve veřejném životě.

Současně s politickou změnou byly přeměněny hospodářské a sociální podklady státu. Bylo-li mým úkolem v ranném mládí konečně vysvoboditi selský stav od břemen pozemkových, takže od té doby byla zavedena v plném rozsahu svoboda občanského výdělku, doufám pevně, že se nyní podaří upraviti státní pojišťování **zavedením starobního a invalidního pojišťování** a tak provésti pro veliký okruh činných členů společnosti dílo lidskosti a sociální spravedlnosti. Budou vám podány příslušné předlohy, jakož i předlohy o časové **reformě dělnického pojišťování vůbec**, které budou rozšířeny také na námořníky. Rovněž v oboru **ochrany dělnictva** bude se zřetelem na výsledky bernské konference z r. 1906 třeba zákonodárných opatření, pokud jde o **noční práci žen v živnostenských podnicích, jakož i v hornictví.**

Ruku v ruce se sociálně politickým zákonodárstvím musí však ubírati se dobře promyšlená a energická výrobní politika, která uvedla by veškeré v lidu dřímající hospodářské síly v souladný rozvoj a umožnila by úplné využití vymoženosti technického pokroku. Vyjednávání o **uzavření nových obchodních smluv** mají sloužiti rozšíření našeho obchodu s cizinou. Zároveň má se podporovati soustavnou státní péčí vývoz našeho zboží. Vzmahající se **význam telegrafu a telefonu**, jenž vyžaduje naléhavé vybudování příslušné sítě, bude vláda má podporovati zákonodárnými návrhy a účinnou pomocí v oboru správy. Zdravý rozvoj společenských poměrů vyžaduje zachování zdatného **živnostenského středního stavu**. Péče o jeho zdar zračiti se bude v soustavném vybudování živnostenského zákonodárství, v dalším vypravení služby pro zvelebení živností a zvláště v soustavném pěstování odborné zdatnosti. Vydatné podpory dostane se konečně výrobnímu a pracovnímu střednímu stavu zlepšením úvěru, záležejícím ve zřízení ústřední společenstevní pokladny. Uznávajíc velký význam, jaký má **zemědělství** pro všeobecné blaho, přičiní se vláda, aby podala vám návrhy na posílení usedlého obyvatelstva, jež zaměstnáno jest tímto nadmíru důležitým odvětvím národního hospodářství. Vláda bude se především zabývati otázkou úpravy zemědělského osobního a reálního úvěru, aby dle možnosti zmenšila úrokové břemeno, váznoucí na rolnických statcích a zabránila jich předlužení. Poněvadž chov dobytka při racionelním postupu mohl by daleko více vynášeti než dosud, zamýšlí vláda učiniti organisátorská opatření ku rozmnožení stavu dobytka a intensivnější státní podporování chovu koní.

Důležité sociálně politické otázky dlužno řešiti v oboru hornictví. Chystá se **reforma pojišťování havířů, jakož i oprava**

horního zákona vyhovující požadavkům doby a novým vědeckým vymoženostem. Obzvláště předloží moje vláda říšské radě také otázku, zda by stát v souhlase s požadavky kladenými na něj, jakožto na podnikatele, neměl se súčastniti větší měrou těžení uhlí, aby se aspoň zajistil pro spotřebu vlastních podniků proti všem možnostem.

Se zřetelem ku stoupajícímu významu dopravních prostředků pro hospodářský život vyžaduje železnictví zvláštní pozornosti vlády. Proto bude jedním z nejzávažnějších úkolů vlády pokračovati v akci sestátňování soukromých drah, důležitých z dopravně politického stanoviska a tak zvýšiti hospodářskou potenci státu získáním těchto nových prostředků moci. Aby bylo trvale vyhověno potěšitelně vzrůstající dopravě, vyžadují nynější státní dráhy různého doplnění a úpravy. Opatřování prostředků k těmto vysoce produktivním nákladům, jakož i stavba drah nižšího řádu a další úprava zákonného podkladu místních železnic, bude předmětem péče vlády.

Zároveň s péčí o hmotné hospodářské zájmy třeba dbáti o duševní vzdělání a zvláště o vzdělání mládeže. Neboť každá duševní vymoženost, jíž smějí se národové honositi, jest další zárukou jich příští velikosti. Zvláště pro ony vrstvy obyvatelstva, jež odkázány jsou na výtěžek své práce, jest nabytí užitečných vědomostí, jakož i pevný mravný životní názor nejlepším prostředkem, jenž vede k uspokojivému životnímu povolání a takto ku smýšlení státu oddanému. Majíc na paměti tuto důležitou souvislost, bude vláda i na dále považovati za svůj přední úkol, aby pečovala o veřejné vyučování, dbajíc v té příčině potřeb všech národností, jakož i aby podporovala vědy. Obecná škola, jež ve smyslu říšského zákona o obecných školách čeliti má k mravně náboženskému vychování, potřebuje především klidného vývoje. Aby vzdělání učitelstva uvedeno bylo v úplný soulad se zvýšenými časovými požadavky, připravuje vláda osnovu zákona o vzdělání učitelů a způsobilosti k úřadu učitelskému. Přípravě naší mládeže ku praktickému povolání sloužiti bude zvýšená péče o hospodářské pokračovací kursy na obecných školách, jakož i péče o živnostenské a obchodní odborné vyučování. Zvláštní zřetel věnován bude vládou vypravení našeho vysokého školství. Rovněž pokračovati se bude co nejrychleji v dalším vybudování ústavů a zvláště v opatření ústavů klinických novými budovami a potřebnými učebnými pomůckami.

Finance státu jsou, dík pokojné situaci světové a trvalému hospodářskému rozmachu, ve stavu naprosto spořádaném a uspokojivém. Avšak se zřetelem ku značnému zatížení, které dolehlo na státní poklad velkými akcemi po-

sledních let a přirozeným zvýšením státní správní agendy, dlužno zvýšenou pozornost věnovati zachování rovnováhy ve státním hospodářství. Bude vám tudíž ve spolku s vládou nejen přísně zkoumati všechny požadavky vznášené na státní pokladnu, nýbrž také v případě potřeby uvažovati o nalezení nových zdrojů příjmu. Již po dlouhou dobu věnuje vláda plnou pozornost obtížné otázce sanování zemských financí a předloží po skončení obsáhlých předběžných prací určité návrhy. Zamýšlí se dále nová úprava daně domovní, daně z dědictví a darů.

V oboru justičního zákonodárství čekají říšskou radu rovněž větší úkoly. V civilním právu dlužno provésti částečnou revisi občanského zákona. Dále předloží má vláda osnovu nového zákona o výdělkových a hospodářských společenstvech. Otázka ochrany dítek a péče o mládež, která chová závažný společenský hospodářský problém, bude zaměstnávati zákonodárství po mnohé stránce. V oboru trestního práva v prvé řadě je vypracování **nového trestního zákona.**

V oboru vnitřní správy pomýšlí se na modern **reformu zdravotního zákonodárství,** zvláště pokud jde o účinnější potírání nakažlivých a v lidu vyskytujících se nemocí, dále pomýšlí se na úpravu zařízení pro osoby choromyslné a na odstranění nepřístojností vyskytnuvších se při vystěhovalectví. Státním zřízencům, jichž hmotné poměry byly podstatně zlepšeny a kteří účelnou organisaci osobního úvěru mají býti i nadále podporováni, dostati se má nyní též úpravy služebních poměrů, srovnávajících se s oprávněnými požadavky, která má však posíliti též jejich zodpovědnost a obětavost, jíž zřízenci státní jsou ve veřejné službě povinni.

Vážení pánové obou sněmoven říšské rady! Se skvělým rozmachem duševní i hmotné kultury vzrostla u všech vzdělaných národů také potřeba trvale udržeti neocenitelné dobro míru. Tyto snahy došly u mně i mé vlády nejochotnější podpory. **Náš poměr k zahraničním mocnostem** je trvale přátelský. S nezměněnou srdečností trvá poměr k našim spojencům. Dobrá důvěrná shoda se všemi mocnostmi umožňuje nám působiti vždycky ve smyslu urovnávání vyskytnuvších se sporů. Tak doufám, že práce a výroba i na dále bude moci se rozvíjeti pod ochranou míru. Mocnářství bude svůj vliv po této stránce tím úspěšněji uplatňovati, čím bezpečnější je **poměr mezi oběma jeho díly** a čím pevnější jsou vlastní mocenské poměry. V přítomné době vyjednávají moje vlády o úpravu tohoto poměru. Třeba že až do vypršení období obchodních smluv jsou dány jisté neochvějné opory, bylo přece uznáno politicky i hospodářsky za velmi cenné, aby **poměr mezi** oběma státními územími byl možným přizpůso-

benim ku starým formám upraven a dán mu pevný podklad. Za všech okolností musí býti vůdčí myšlenkou, aby pozdějším pokolením byl neporušen zachován svaz politický, svazek mezi oběma státy posvěcený po staletí společným osudem, pragmatickou sankcí stanovený a zaručený. Proto musí také po stránce hospodářské bez porušení sebeurčovacího práva zaručeného oběma územím býti zamezeno takové uvolnění, které by se mohlo snad v budoucnosti státi povážlivým pragmatické pospolitosti. Dle toho, jak zavedené toto vyjednávání skončí, budou vám podány příslušné předlohy.

Má-li však mocnářství býti i na dále oporou světového míru, pak nelze otáleti s vybudováním obranných prostředků. **Branná moc** jest nejsilnější záštitou veškeré výroby, nejlepší zárukou a ochranou míru. Již proto jest společným zájmem všech národů a kmenů zdokonalení branné moci a péče o její příslušníky. V souvislosti s věcně odůvodněným a neodbytným **zvýšením branné moci** bude má vláda o to dbáti, aby vojsko všeobecné branné povinnosti bylo v souladu s tužbami obyvatelstva. V té příčině pomýšlí se zvláště na další úlevy ve vykonávání branné povinnosti, na státní podporu strádajících rodin branců povolaných na vojenské cvičení, jakož i na to, aby vzat byl co nejrozsáhlejší zřetel na zemědělce a živnostníky při objednávkách vojenských potřeb. Očekávám též určitě, ze říšská rada u vědomí své velké zodpovědnosti vynasnaží se, aby naše branná moc uvedena byla, pokud připouští to blaho lidu, na výši srovnávající se s nezbytnými požadavky.

Velectění pánové z obou sněmoven říšské rady! Milostivou prozřetelností bylo mi popřáno, abych vládl dvěma generacím mých národů. Odměnu za svůj namáhavý vladařský úřad spatřuji v lásce a věrnosti mých národů, osvědčené ve všech případnostech osudu, v jich hmotném a mravním pokroku. Tomuto úsilí, jakož i proto, abych věrně spravoval dědictví slavných dějin našich předků, věnoval jsem celý svůj život. Budete-li míti stejný cíl na paměti, pak naleznete cestu ku svornosti a vnitřnímu míru, v jehožto zajištění spatřoval bych největší přízeň osudu. Kéž vašimi pracemi vane smířlivý duch lásky ku společné vlasti a kéž požehnání hospodinovo vás při tom provází!

Částečný úspěch jazykový.

Sotva zvoleno bylo předsednictvo sněmovny, tázal se soudruh Němec jménem sociálních demokratů předsedy, proč řeči neněmecké nepři-

jímají se do stenografického protokolu, protestuje proti dosavadní praxi odporující jednacímu řádu, neboť stenografický protokol má být věrným obrazem sněmovního jednání, tím však není, když řeči pronesené česky, italsky, rusínsky, polsky a slovinsky se do stenografického protokolu nepřijímají.

Kromě toho podána se strany sociálně demokratické, a sice poslanci Němcem, Hybešem a Wintrem, pak Hudcem (Lvov) a Witykem tato interpelace:

„Podle § 51 jednacího řádu pro poslaneckou sněmovnu rady říšské ze dne 2. března 1875 mají býti o sezeních sněmovny poslanecké zhotoveny a tiskem uveřejněny stenografické protokoly kanceláří stenografickou k tomu ustanovenou, které mají obsahovati úplné vylíčení jednání. V předcházející periodě zákonodárné byly však stenografovány pouze ty řeči které byly proneseny v řeči německé. Poněvadž však celá řada řečí byla pronesena v jazycích neněmeckých, zůstaly zprávy, jež mají podávati úplné vylíčení jednání, neúplnými. Vládě blízký tisk v posledních dnech nepokrytě dával na jevo, že dosavadní praxe má býti zachována i v nové sněmovně, a dosud nebylo učiněno opatření, aby i neněmecké řeči mohly býti pojaty do stenografického protokolu. Vzhledem k tomu táží se podepsaní, jest-li pan předseda sněmovny poslanecké ochoten, zjednati platnost samému znění § 51. jednacího řádu pro poslaneckou sněmovnu rady říšské, a již do příští schůze opatřiti, čeho k tomu je třeba.“

Německým orgánům vídeňským, také křesťansko-sociálnímu listu „Deutsches Volksblatt“ byly tyto akce nadmíru nemilé a tak napsal „My jazykové otázce v parlamentě, která byla do popředí posunuta od sociálních demokratů, aby byla sněmovna učiněna neschopna práce, nepřikládáme ten význam, jako jiné parlamentární kruhy.“ A však rozřešení jazykového problému v parlamentě mnohojazyčného státu bylo první otazkou, jež musila býti vzata na přetřes, měl-li parlament vůbec míti možnost dále jednat. Ale prapodivnou taktiku

zaujal zase český klub. Ten totiž dal vládě lhůtu, nejprve desetidenní, kterou později prodloužil, do které chtěl míti otázku tuto rozřešenu; do této lhůty usnesl se pak nepromluviti v parlamentě ani slova. Usnesení to bylo naprosto nešťastné a skončilo zase ostudou pro české měšťácké politiky v českém klubu sdružené Neboť, když téměř měsí· ukládali si ve sněmovně mlčení, prolomili poslanci české strany katolické solidaritu a počali ve sněmovně mluvit. „Národní Listy" také ostře se obrátily proti mlčícím poslancům vytknuvše jim, že je národ český nevyslal na říšskou radu, aby tam mlčeli, nýbrž aby tam jednali. Ostatně je pozoruhodno, jak k usnesení o povinnosti mlčení došlo. Mladočešti poslanci začali již zase do schůzí nechodit a tak národní dělníci dosáhli náhodou většiny. Bylo li však toto usnesení neštěstím, byla ještě větším neštěstím povolnost, kterou český klub osvědčil vůči Beckovi. Když Němci činili oposici proti protokolování českých řečí, usnesl se národní klub 12. července za předsednictví poslance Práška a po referátu Hrubana přistoupit na návrh vlády, aby řeči byly zaznamenávány pouze korespondencí říšské rady, nikoliv stenografickou kanceláří parlamentu a tak bylo pouze dosaženo, že 1. české interpelace, které se dosud, jak byly podány, posílaly do překládárny a vytiskly se v originále na zvláštních přílohách na jednolistovém papíře, který se mohl prostě pohodit, protože s protokolem nebyl v žádné ani mechanické, ani vnitřní spojitosti, jsou nyni protokolovány a zařadi se v originále do druhého oddílu protokolu, do kteréhož odkázány jsou také interpelace německé. Není tedy žádné ponižující vyjímky pro české interpelace, pokud se týká umístění. Jest přičiněn překlad německý; ten však není opatřován poslancem a podavatelem, nýbrž kanceláří. 2. Protokolovány jsou stejně jako německé také české návrhy, které se

dosud vůbec nepřijímaly. Také k nim přičiněn jest německý překlad a též ony jsou umísťovány tam, kde umístěny jsou návrhy pouze německy podané. 3. České řeči jsou v obšírném výtahu uveřejňovány jazykem původním v „Koresp z říšské rady“, odkud je tisk může bráti. 4. Také petice uveřejňují se v originále v druhé části protokolu.

Přes to, že tyto úspěchy na poli jazykové otázky byly pouze částečné a dosti nedostatečné, pobouřily nadmíru vídeňský tisk. Němečtí žurnalisté se usnesli, poněvadž do sněmovny dostali se poprvé čeští stenografové a později také slovinský stenograf, řeči pronesené česky v listech neuveřejňovati a toto usnesení dodržují dosud. I vídeňský oficiosní list „Fremdenblatt“ k tomuto usnesení přistoupil, rovněž tak klerikální „Vaterland“. Byl to zase jediný sociálně demokratický orgán „Arbeiterzeitung“, který i česky promluvené řeči přináší na důkaz národnostní spravedlnosti sociální demokracie.

Boj o rovné právo do sněmu.

Sociální demokracie hned v první neformální schůzi vystoupila v parlamentu s celou vehemencí pro rovné právo do sněmu. Učinila tak při projednávání pilného návrhu na sanování zemských financí, řídíc se zásadou, že mají-li býti finance zemských sněmů sanovány, že musí býti zreformován také volební řád. Bouřlivými projevy protestu obrátili se poslanci sociálně demokratičtí také proti ministru vnitra Benerthovi, když prohlásil, že vláda nemůže dáti rovné právo do zemského sněmu. Sociální demokraté tvrdili, že také baron Gautsch mluvil podobně o volební reformě do říšské rady, že však za dva měsíce nadobro obrátil. V řeči, již tehdy promluvil soudr. Soukup (27. června 1907), položil důraz na

to, že velkolepá hospodářská a oekonomická revoluce posledních 50 let v Rakousku, která stvořila říšskou sněmovnu, nepřejde také zemské sněmy beze stopy a že dělnictvo povede boj svými bataillony, aby konečně rovnému právu hlasovacímu do sněmu průchod byl zjednán. Česká měšťácká politika počala však i v nové sněmovně konati smutné služby vládních lokajů a obhájců šlechtických privilegií. Dr. Žáček propůjčil se k tomu, aby pomohl návrh sociálně demokratický na zavedení rovného práva pohřbít. Prý nelze slučovat sanaci zemských financí a reformu zemského volebního řádu. O tomto svém názoru — či vlastně nápadu polského stančíka Abrahamoviče — dal sněmovně hlasovat. A tu spatřila sněmovna hrozné divadlo. Křesťanští sociálové, stančíci, němečtí měšťáci a čeští agrárníci a čeští klerikálové hlasovali pro sproštění pilného návrhu o sanování od přítěže všeobecného rovného práva hlasovacího, ba, když sociální demokraté napadli německého měšťáka Pergelta, brali ho dokonce v ochranu, nehledě k tomu, že dosavadní volební řád na český sněm poskytuje Němcům nezodpovědná privilegia. Návrh Abrahamovičův byl tak přijat (178 proti 142 hlasům), ale pánové tím nezískali nic. Ještě průběhem téže schůze podán sociálními demokraty samostatný pilný návrh na zavedení všeobecného rovného práva hlasovacího do zemského sněmu a měšťácké strany musily do hořkého oříšku kousnout podruhé. Stalo se tak počátkem července. Debata zahájená 6. července byla 9. skončena. Z českých sociálních demokratů zasáhl tentokrát do debaty soudr. Němec a zevrubným ciferním materiálem porážel tvrzení ministra Bienertha, že proletariátu nemůže býti dáno volební právo na sněm, poněvadž prý daně neplatí. 9. července došlo pak k hlasování. Pilnost návrhu soc. demokratického byla sice zamítnuta,

ale proti zavedení všeobecného rovného práva hlasovacího do zemských sněmů vyslovila se jen nepatrná menšina sněmovny 158 hlasů vyslovilo se pro, 193 proti. Pro pilnost hlasovali sociální demokraté, polští lidovci, čeští radikálové a pokrokáři, kleriální i liberální Slovinci, Rusíni, Rumuni, Italové a 4 liberální Němci. **Proti** stančíci, mladočeši s českými agrárníky, čeští klerikálové, němečtí měšťáci a křesťanští sociálové. Že český „Národní klub" šel ruku v ruce s celou protilidovou koalicí, to byl skandál, jenž nemá sobě rovna. Čeští vlastenci pomáhali tu hájiti privilegia německých měšťáků! Ta jim byla milejší než práva českého lidu! Takovou politiku šli dělat do Vídně. Takto chtějí Čechy přivésti k rovnoprávnosti jazykové i politické. Zde opravdu každý volič musí se zamysliti a položiti si otázku: Smím opravdu tyto strany ještě jednou volit? A odpovědít si: Kdybych ještě jednou vyplnil lístek volební s jménem jednoho jejich kandidáta, pak nejsem hoden, abych slul prozíravým politikem, a pak zasluhuji, aby na mne i na všechny stejně jednající hleděli němečtí měšťáci jako na méněcenný a nekulturní národ.

Doufaly-li však měšťácké strany české, že když návrh na zavedení všeobecného rovného práva hlasovacího do zemských sněmů zamítnou, že budou míti od sociální demokracie pokoj, zmýlily se. Otázka zavedení všeobecného rovného práva hlasovacího do sněmů přišla v prvém roce zasedání lidového parlamentu ještě jednou na přetřes, a sice opět zásluhou sociální demokracie. Právě za rok, 8. července 1908, jednalo se na říšské radě o demokratisování českého sněmu podruhé. Soudruh Soukup učinil návrh, který vyzýval vládu, aby vzhledem k tomu, že zamýšlí provésti zvýšení daně z lihu a výtěžek tento věnovati zemím, před-

ložila zemským sněmům v jejich nejbližším zasedání příslušnou osnovu zákona na volební reformu. Debaty súčastnili se pak jménem sociálních demokratů z Čech soudr. Seliger, z českých soudruhů soudr. Prokeš, z polských soudr. Moraczewski, z německých soudr. Resel. Hlasování o tomto pilném návrhu sociálně demokratickém bylo sledováno s největším napjetím. České měšťácké strany, mladočeši, agrárníci a čeští klerikálové měli tu smutnou odvahu, že opět hlasovali proti zase ve společnosti německých měšťáků, stančíků a křesťanských sociálů. Aby tentokrát svou blamáž trochu zakryli, prohlásil poslanec Kramář, že poslanci mladočeští předloží na českém sněmu v nejbližším jeho zasedání vypracovaný návrh na zavedení všeobecného rovného práva hlasovacího. Kromě tohoto prohlášení vzbudila pozornost také ta okolnost, že ačkoliv návrh byl opět zamítnut, počet hlasů pro něj proti loňsku opět vzrostl a to rapidně. Bylo patrno, že otázka tato s denního pořádku již odkliditi se nedá. Nejhanebněji počínali si v této věci agrárníci. Ačkoliv mají usnesení, že jsou pro všeobecné rovné právo hlasovací do sborů zákonodárných (tedy i do sněmů), přece nemohou nechuť svou k němu nijak potlačit. Tak posl. Sáblík, když mu soudruh Prokeš vytýkal, že agrárníci jednají protivlastenecky a protilidově, když hlasují proti demokratisaci českého sněmu, zvolal: Bodejť, my budeme kvůli vám skákat do rybníka. To si ještě rozmyslíme! Od agrárníků se ještě dočkáme, že budou volat: Ať žije Schmerlingův volební řád! Volební právo do českého sněmu jest však již na cestě, a příchod jeho nic nezastaví.

Ve vládních službách.

Mladočeši, agrárníci a klerikálové proti úředníkům, sociální demokracie na ochranu úředníků.

Agrárníci a klerikálové začali sloužit vládě ještě dřív než oficielně vstoupili do vlády. To se objevilo velmi brzy. Druhý pilný návrh, kterým se nová lidová sněmovna v prvním zasedání zabývala, týkal se persekuce úředníků pro jich politické přesvědčení. Státní úředníci Schmidt, Pollauf a dr. Waber byli potrestáni přeložením a sice proto, že dr. Waber jako kandidát poslanectví do říšské rady promluvil řeč, Schmidt a Pollauf pro vykonávání státoobčanských práv. Sociální demokracie ujala se těchto úředníků, ačkoliv nebyli jejími stranníky a pilným .návrhem soudr. Glöcknera přivedla záležitost tu před forum sněmovny. Sociální demokracii šlo pouze o to, prokázati, že i úředník jest státním občanem, který svá práva může beztrestně vykonávati, že zejména mají býti zaručena státoobčanská práva na svobodný projev mínění a na organisaci. Že vláda svá opatření hájila ústy polského stančíka ministra financí Korytowského, bylo pochopitelno, že však proti úřednictvu a bezvýhradně na stranu vlády s německými klerikály a Poláky postavili se zase mladočeši, agrárníci a čeští klerikálové, to již opravdu nasvědčovalo tomu, že tato německo-klerikálně-českovlastenecká většina jest ochotna v budoucnosti každou hanebnost vlády krýt. Pěkně to pokračovala politika českých měšťáků na radě říšské. První čin jejich poslanců byl, že volili Němce a klerikála za předsedu sněmovny, druhý zrada všeobecného rovného práva hlasovacího, třetí pak hanebnost spáchaná na persekvovaných pokrokových úřednících. Marně vyslala sociální demokracie do debaty řadu nejlepších svých řečníků, tentokráte soudr

Wintra, česká měšťácká politika octla se na svahu, na jehož šikmé ploše nebylo již žádné zastavení To se objevilo také, když sněmovna počala projednávati

nesprávnosti při volbách v Haliči.

Pět pilných návrhů, dva se strany sociálně demokratické, zabývalo se těmito záležitostmi. Případy volebních švindlů v Haliči jsou den ze dne horší a zavedením všeobecného práva hlasovacího i v Haliči počali stančíci tím úsilovněji a zoufaleji hájiti své ztracené posice. Tak vyvolali také volební řeže v Přemyšlu, kde 12letému hošíku policií na náměstí zraněna šavlí hlava a uťata polovice ruky, jednomu starci pak zlomena žebra. Nalezli-li stančíci v privilegovaném parlamentě vždy ochránce a pomocníky, mohlo se čekat, že nový lidový parlament všeobecného práva hlasovacího učiní v této věci nápravu Plamennými slovy, prodchnutými nejhlubším pobouřením pronášeli sociální demokraté těžké obžaloby proti haličským tyranům, líčili bestiální jejich surovosti a ukazovali volební lístky, kterými stančíci polští chtěli připraviti polský lid o jeho právo. A na čí stranu přidali se „svobodomyslní“ mladočeši, chvástaví agrárníci a Kristovou nauku znešvařující klerikálové? Ochránci švindlů volebních se stali, proti polskému lidu a na stranu polských stančíku se postavili, pilnost všech návrhů zamítli 249 proti 138 hlasům. Tak byla dána českými měšťáky polským šlechticům sankce haličské hrůzovládě, která jimi také náležitě byla využitkována. V únoru 1908 chystala se Halič k volbám a polská šlachta, která dostala kuráž, když se jí nic v říšské radě nestalo, přikročila od mrzačení k vraždám. Při volbách volitelů zabit byl rusínský sedlák Marko Kahaniec z obce Konopiece a když utlačování Rusínů nebralo konce zastřelil 12. dubna 1908 studující

Sičinský haličského místodržitele Potockiho. Můžeme říci, že za obě tyto vraždy strany, které hlasovaly pro krytí haličských zlořádů jsou spoluzodpovědny. Neboť kdyby nebylo ochránců volebních švindlů a útisku utlačovaného lidu, nedocházelo by ke krvavým dramatům. Avšak vládní strany mají přes svědomí tvrdou kůru. Dne 20. května 1908 zabývala se sněmovna haličskými poměry podruhé. A zas české měšťácké strany, kromě klerikálů, kteří se hlasování zdrželi, neměly odvahu opřít se haličským zlořádům. Na místo, aby hlasovali pro pilný návrh Ceglinského, odešli do kuloárů. Neodvážili se tentokrát hlasovat přímo pro haličskou korupci, ale nepostavili se také proti ní. S mladočechy a agrárníky zachovali se tentokráte stejně také národní dělníci. A tak utlačovaný rusínský lid našel oporu jedině v sociálních demokratech. Návrh Ceglinského zamítnut 114 proti 158 hlasům. A stejně zamítnuty i návrh poslance Petruszevice i poslance soudr. Wityka. Protože pak při těchto návrzích vláda byla v úzkých, agrárníci a mladočeši, kteří při minulém hlasování zachovali neutralitu, hlasovali zase na rozkaz vlády proti a přisluhovali zase stanczykovské reakci. Sotva však bylo po hlasování přišel do sněmovny nový telegram, že u Cernichova bylo 5 osob, mezi nimi 2 ženy a 1 dítě zastřeleny četníkem a 4 osoby těžce a 6 lehce zraněno. A tak sněmovna před jednáním o rozpočtu zabývala se událostmi v Haliči po třetí, neboť 5. června 1908 byl čten opět dotaz poslance Stapinského o usmrcení rolníka v Lancutu. Ačkoliv pak se jednalo o zavraždění sedláků neprojevili agrárníci čeští ani tolik solidarity, aby své druhy v povolání vzali v ochranu a vládu přiměli, aby vraždy v Haliči aspoň byly vyšetřeny. Stejně

pak mladočeši a klerikálové, kteří mají vlastenectví a slovanství plnou hubu, nedovedli proti páchanému bezpráví své slovanské soukmenovce hájiti. Práce ta zbyla zase sociálním demokratům, o nichž se prohlašuje, že jsou „beznárodní“ a že jsou nepřáteli rolnictva.

Dosavadní politikou na radě říšské provozovanou dali agrárníci, mladočeši a klerikálové zřejmě na jevo, že jsou stranami vládními, přes to že na ministerských křeslech zasedali pouze mladočeši. Aby nebylo pražádné pochybnosti o povaze jejich, schválili ke konci vládě ještě rozpočtové provisorium. Při tom strany tyto neustále se mezi sebou štířily. Poslanec Myslivec nazval agrárníky špicly, tito však ani na chvíli se nerozmýšleli, mají-li zůstat vůbec s klerikály ve společném sdružení. Pohádali se pouze s Myslivcem a ostatními klerikály a zůstali nadále v jednom klubu.

Drobná činnost sociálně demokratická.

První zasedání trvalo od 17 června do 24. července 1908. V této době klub českých poslanců sociálně demokratických i svaz poslanců sociálně demokratických vykonal mnoho drobné práce, podáním četných interpelací a návrhů pak četnými intervencemi v zájmu jednotlivých volebních okresů i voličstva. Z této práce dlužno vyzvednouti aspoň nejdůležitější věci. Svazem byly podány návrhy na reformu zemských volebních řádů (Němec), na odstranění trestu smrti (Folber), na ochranu horníků (Cingr) na zavedení starobního a invalidního pojištění (Černý), o haličských poměrech, o pronásledování úředníků, na zavedení osmihodinné doby pracovní v dolech (Cingr), na zkrácení služby vojenské na 2 leta (Haberman), na podporu rodin záložníků (Pik). Klubem pak zakročeno bylo ve prospěch protokolování neněmeckých řečí (Němec),

ve prospěch zřízení moravské university v Brně. Interpelace byly podány stran sebevraždy vojáka Vališe z Welsu (Tomášek) v záležitosti učitelů Pelikána a Kavky (Jaroš, Johanis), o událostech v Ervěnicích, stran vojína Nemravy. Petice byly podány zejména v záležitosti domkářů, zakročeno bylo pak ve prospěch postižených živelními katastrofami. V debatách ujal se vřele menšinového školství v uzavřeném území a zřízení českých veřejných škol ve Vídni Tomášek, na poměry u pražské policie za režimu Křikavy posvítil soudruh Němec, o starobním a invalidním pojištění promluvil soudruh Černý.

Zasedání podzimní.

(Od 16. října 1907 do 21. prosince 1907.)

Rekonstrukce ministerstva.

Po třech měsících prázdnin sešli se poslanci rady říšské 16. října 1907 k novému zasedání. Od samého počátku začala stávati se akutní otázka rekonkonstrukce ministerstva. Volbami ze dne 14 května byla mladočeská strana zdecimována, z bývalé jediné vedoucí strany politické stala se strana významu podřízeného o pouhých 27 členech, které se vyrovnala strana agrární s 28 členy. Přes tuto porážku držela strana mladočeská dosud dvě křesla ministerská, na nichž seděli ministři Pacák a Fořt. Skvělý ministerský příjem a ctižádost vůdce strany agrární Práška nedaly mu spát a agrárníci vší mocí počali se tlačit do ministerstva. Stejné poměry jako v Čechách byly i v rakouských zemích. Také tam byl poražen liberalism, liberalism německý a na jeho místo nastoupila strana klerikální s přídechem sociálním, tak zv. křesťanští sociálové. I mezi nimi našlo se hojně lidí, kteří byli

ochotni obléci na sebe ministerský frak. V německých krajích Čech pak na místě zdecimovaných všeněmců zvoleni byli němečtí agrárníci, kteří rovněž jako jejich čeští kolegové začali se hlásit o dědictví po stranách všeobecným rovným právem hlasovacím zničených. Největší revoluci ovšem učinilo všeobecné rovné právo hlasovací v Polsku. Tam zničilo moc polských šlachčiců a přivedlo k moci liberální strany měšťácké, jednak z měst, jednak z venkova. I tu byla posice dosavadního ministra krajana hraběte Dzieduszického neudržitelna. Za takových okolností brzy po sejití se říšské rady začalo se mluviti jednak o krisi ministra českého, jednoho nebo obou, brzy o krisi ministra krajana německého, brzy o krisi ministra krajana polského. Někdy propukaly všecky krise — česká, německá i polská — najednou a mluvilo se i o krisi celého ministerstva, ač k té nebylo důvodů a také nenastala. Ale v českém svazu měšťáckém nastala veliká tahanice, kdo má býti tím šťastlivcem, jemuž připadne křeslo ministra. Na ně byl by rád zasedl i klerikální posl. Hruban, jehož strana čítala 17 mandátů, z mladočeské strany pak nárok na křeslo ministra krajana činil si dr. Herold, také bývalý starosta pražský Srb aspiroval na ministerský frak a když ho nemohl dosáhnout, stavěl se hodně radikálním, konečně jmenoval se i jako kandidát císařský rada Wohanka. Dne 25. října 1907 konečně podali mladočeští ministři demisi, trvalo to však až do 10. listopadu, než zápas o frak mezi uvedenými osobami vybojován. Spor rozřešen tak, že mladočeši jedno místo postoupili agrárníkům, druhé si ponechali. Agrárníci kandidovali Práška, smutně proslulého svými dietami, mladočeši vídeňští Herolda. Dříve však než Herold dojel z Vídně do Prahy, porazilo pražské vedení mladočeské strany, v němž zasedali t. zv. reorganisovaní mladočeši, jeho kandidaturu a tak zvolen pro-

fesor Fiedler. Vypravovalo se také, že císař činil námitky proti mravní kvalitě jak Herolda, tak Práška. Křesťanští sociálové kandidovali jako své lidi nejurputnějšího odpůrce snah organisovaného dělnictva Gessmanna a hornorakouského zemského hejtmana Ebenhocha. Na místě německého ministra krajana Prade kandidován německý agrárník Peschka, na místě polského ministra krajana Dziedusického kandidován předseda polského klubu Abrahamowicz. Konečně stal se nemožným též bývalý ministr zeměbrany Latscher, hlavně po útoku sociálního demokrata Schuhmeiera, a na jeho místo povolán polní zbrojmistr Georgi. Tak bylo ministerstvo Beckovo ve dnech 10., 26. listopadu a 4. prosince rekonstruováno, čili jak se pravilo, přizpůsobeno výsledkům voleb ze dne 14. května. Na české straně nejen sociálně demokratické, nýbrž i měšťáků. posuzovala se tato rekonstrukce co nejnepřízněji. Poukazovalo se zejména na to, že čeští ministři mají vstoupiti do jednoho ministerstva s vyslovenými klerikály. Nevoli vzbuzovala také zpráva, že kluby mladočeský, agrární a klerikální vstoupiti mají ještě do užší organisace, než ve které jsou, a že oba ministři mladočeský i agrární mají zastupovat všechny tři kluby, tedy i klerikály, na něž se při rozdílení křesel nedostalo. Nejtíže však se z měšťáckých stran neslo, že noví ministři vstoupili do ministerstva bez záruk. „Národní Listy" psaly o této věci: „Nikdy nebyla politika česká hůře zkompromitována než za tohoto čachru o dva ministerské fraky v kabinetě Beckově. Stala se chyba tak osudná, jaké se dopustili r. 1879 staročeši, vstoupivše bez záruk do vládní většiny Taaffovy. A této chyby dopustily se dnes na těžkou újmu a škodu

národa našeho strany české: agrární, klerikální a svobodomyslná." Moravské „Lidové Noviny" pak psaly: „Dokonáno jest! Klerikální kabinet barona Becka jest hotovou událostí. V Konopišti budou spokojeni a česká delegace jest toho daleka, než aby v den bitvy na Bílé Hoře znovu proti sobě pohněvala Vídeň a Řím. Však to byl škaredý týden, jenž tomuto ještě škaredějšímu rozuzlení předcházel. Nové doby, nové mravy či nemravy. Česká otázka scvrkla se na — p. Práška." „Ostravský Denník" nazval tento kabinet černým kabinetem, nejhorším, jaký kdy o hmotných a duševních osudech Rakouska rozhodoval.

A skutečné události, jež následovaly, ukázaly, že hlasy českého tisku měly pravdu. I v čistě národních a jazykových otázkách utrpěla politika česká za kabinetu, v němž svěřeny byly záležitosti a potřeby českého národa agrárníku Práškovi, nejtěžší porážky. A při tom se musila strana agrární snížit k nejhoršímu sebezapření, musila zapřít všecky své politické zásady a hlasovat pro věci, které jsou v pravém opaku s jejím programem. Mezi tyto záležitosti náleží také rakousko-uherské vyrovnání.

Rakouskouherské vyrovnání.

Předlohu o rakouskouherském vyrovnání položil ministerský předseda Beck na lavice poslanců ihned v první schůzi podzimního zasedání, 16. října. K projednávání jeho došlo však teprve 7. prosince, neboť mezi tím musila být vyřízena otázka rekonstrukce ministerstva, která dala mnoho jednání a tahání. Sotva však byly strany, které se draly k politické moci, odměněny ministerskými křesly, staly se „pra-

covitými". Začaly vyřizovat státní nezbytnosti. Jednou z nich bylo také rakouskouherské vyrovnání. Po řadu let byl poměr Rakouska k Uhrám vyřizován § 14., poněvadž starý rakouský parlament byl neschopen ku práci. Parlament zvolený na základě všeobecného rovného práva hlasovacího brzy projevil, že nechce projednání jednoho z nejdůležitějších rakouských zákonů přenechati poznovu nějakému císařskému nařízení, nýbrž že sám chce do věci zasáhnouti a zákonodárným způsobem ji projednati. Sociální demokracie se vší rozhodností vyslovila se proti předlohám vyrovnacím, ale byla pro to, aby předlohy ty projednaly se ústavně. Proto, když byl podán návrh, aby předlohy ty byly projednány pilně, t. j. urychleně, hlasovala pro pilnost projednávání, když však jednalo se o meritu, o obsahu předloh samotných, hlasovala proti rakouskouherskému vyrovnání. Stanovisko sociálních demokratů vylíčil ve velké řeči z 29. října soudr. Modráček. Proto, když dne 17. prosince došlo k hlasování v třetím čtení, svaz poslanců sociálně demokratických jako jeden muž hlasoval proti tomuto vyrovnání, a sociální demokraté tvořili hlavní kádr oposice. Za to mladočeši, agrárníci a klerikálové hlasovali za ministerské portefeuille pro vyrovnání. Nejlépe zachovali se národní dělníci Podali 37 obstrukčních návrhů proti vyrovnání, ale — pozdě a pak je odvolali.

Mezi stranami, které hlasovaly pro vyrovnání, nejtrapnější bylo postavení českých agrárníků, jejichž celá politická minulost záležela v tom, že proti vyrovnání nejprudčeji agitovali a každého, kdo by pro ně hlasoval, prohlašovali za zrádce venkovského lidu, a kteří nyní, zaprodavše se vládě za ministerský frak, sami musili k této „zradě" se propůjčit. Postavení českých agrárníků bylo tím trapnější, že němečtí jejich kole-

gové, němečtí agrárníci, počtem 20 mužů hlasovali proti vyrovnání, nehledíce k tomu, že mají svého člověka, Peschku, ministrem, a že ho mohou tímto způsobem připravit o ministerství. Za to u českých agrárníků uplatnil se názor, že ministerský frak Práškův jest důležitější, než zájem venkovského lidu. Aby agrární fráse a agrární skutky lépe vynikly, musíme tu uvést několik citátů, jak Prášek soudil o rakouskouherském vyrovnání v době, kdy byl pouhým poslancem a jak, když se stal ministrem, jak psal „Venkov" proti vyrovnání a jak agrární poslanci hlasovali pro vyrovnání a jak konečně jednotliví poslanci agrární soudili o politice vládní, než sami do ní se zapřáhli.

Tak posl. Kotlář na schůzi v Mělníce pravil 3. září 1906, útoče na mladočechy:

„Od počátku konstitučního zřízení přednášely naše vedoucí politické strany doma zuřivé, plamenné oposiční řeči, s nimiž začínaly také ve Vídni, aby je za krátko zmírňovaly **a končily po většině limonádovými odvary, té které vládě příjemnými.** Nejsmutnější roli při tom hrála strana mladočeská, jež doma vystupovala jako lev řvoucí a ve Vídni na konec jako lvíče s vylámanými zuby a drápy. **Na ty cesty my se nedáme".**

Ale dali se.

„Venkov" pak 8. června 1907, pojednávaje o vstupu poslanců agrárních na říšskou radu, napsal:

„Aniž bychom chtěli snad předbíhati příštím usnesením povolaných činitelů, přece jen nerozpakujeme se pronésti své mnění, že vůči vládě musí být **při nejmenším** naše stanovisko **málo přátelské.** Vláda tato ničím se neosvědčila, co by nás mohlo pohnouti k jakékoli povolnosti a ochotě. — **Nic nesmíme se ohlížeti na to, že ve vládě té jsou dva Češi, poněvadž ne dle vládnoucích osob, ale dle skutků jich musíme upravovati svůj poměr k vládě. A skutky ty jsou dosud ubohé!** Nepřejeme si a nesmíme si přáti, aby se opakovala politika z dob Taaffových, politika pouhých slibů, — nesmíme dopustiti, abychom upevňovali jako tehdy opět moc vládní

— a dostali za to odměnu až příliš skoupou. Nesmíme lpěti na myšlence, že za každou cenu třeba příst tenounkou nit nové sněmovny a dbáti o to, aby se nepřetrhla. Ne zájmy několika zvolených lidí, ale zájmy lidu musejí být pro nás rozkazem rozhodujícím."

A přece rozhodoval a rozhoduje jen zájem Práška. V „Listu voličstvu skupiny 47", datovaném v Řivně 10. srpna 1907, psal pak Prášek:

„V době podzimní si ovšem zodpovíme otázku: máme — či nemáme podporovat vládu Beckovu? — a tu budou u nás rozhodovati momenty ne osobní, ale věcné, zvláště pak otázka rakousko-uherského vyrovnání. Prodati náš lid Maďarům, toho nikdy nepřipustíme!

Ale připustili!

Případný doprovod ke komedii, jakou během minulého roku dovedla strana agrární se svým voličstvem zahráti, napsal nedělní poeta „Venkova" dne 30. června 1907. Báseň jeho zní:

Tělocvik ve Vídni.

Pan Beck přeje tělocviku,
zvláště v tento slavný rok —
však nás nutí: „Hej, Čechové,
jeden, dva, tři — do tmy skok!"

Když zřel, že nás nezaujal
plán ten bráchký veselý —
„v dřep!" — hned vzkřikl, při tom myslil,
kéž by věčně dřepěli!

Pro vzpírání břemen pak mu
vzplála duše plamenná —
„Honem, hoši, tužte daně — —
na vojenská břemena!

Na to přišel s veletočem
— vždyť to tuhá zkouška sil —
však od března už to zkouší,
jak by s námi zatočil.

Nějak mu to ale nejde,
vše se ježí, špičatí —
ještě tyč nám ukazuje:
„Karle, uč se šplhati!"

A Karel (Prášek) se naučil! Lze se jen diviti, že ku krkolomné politické akrobatice agrárníků dosud mlčí — agrární voliči.

Rozpočet.

Druhou státní nezbytností, již vláda předložila měšťáckým stranám k odhlasování byl rozpočet. Rozpočet na rok 1908 vypadal takto:

I. (Císařský dvůr) potřeba 11.300.000 K.
II. (Kabinetní kancelář) 176.531 K.
III. (Říšská rada) 3,735.280 K.
IV Říšský soud potřeba 67.464 K.
V Ministerská rada a správní soud potřeba 4,351.594 K, úhrada 2,637.590 K.
VI. Příspěvek na společné záležitosti potřeba 282,519.798 K.
VII. Ministerstvo vnitra potřeba 84,129.189 K, úhrada 2,830.839 K.
VIII Ministerstvo zeměbrany potřeba 78,713.752 K, úhrada 1,351.696 K.
IX Ministerstvo vyučování potřeba 111,957.561 K, úhrada 18,174.402 K.
X. Ministerstvo financí potřeba 712,494.087 K, úhrada 1.376,303.531 K.
XI. Ministerstvo obchodu potřeba 198,544.860 K, úhrada 187,677.870 K.
XII Ministerstvo železnic 412,123.310 K, úhrada 494,204.480 K.
XIII. Ministerstvo orby potřeba 62,002.353 K, úhrada 41,550.571 K.
XIV. Ministerstvo spravedlnosti potř. 86,048,911 K, úhrada 3,937.111 K.
XV. Nejvyšší účtárna potřeba 630.200 K.
XVI. Výslužné potřeba 85,028.018 K, úhrada 7,106.656 K.

Byl to rozpočet s jubilejním leskem: Finanční ministr vykázal 146 milionů přebytku. Dělnictvo ovšem nemělo nijaké příčiny nadchnout se pro tento rozpočet, neboť kdyby byl vykázal ministr financí sebe větší přebytky, byl to přece jen rozpočet kapitalistického státu, rozpočet tříd panujících. Všechny tyto rozpočty vyznačují se tím, že břemena daňová svalují na proletariát, když pak z proletariátu vymačkaly nesmírné sumy, věnují je ve prospěch tříd buržoasních. Tak také použil ministr financí přebytku 146 milionů. 61 milionů věnoval na vojenské úvěry, ze zbývajících 85 milionů věnováno 57 milionů na vybudování nových železnic, 6 milionů na vybudování telegrafní sítě, tedy sice také v zájmu veřejnosti, ale především v zájmu obchodu buržoasie. 8 milionů věnováno na kliniky, 4 miliony na zlepšení bytových poměrů státních úředníků, ovšem pracovníků, ale jen části pracující třídy. Na školství věnováno pravda o 19 milionů více, ale ne na školství chudého lidu, na obecné a měšťanské školy, ale na školy synů buržoasie, na střední a vysoké školy. Neobyčejně zvýšeno vydání na ministerstvo obrany. Bylo zvýšeno o 6,800 000 K, z čehož 4 500.000 připadá na zeměbranu, 1,200 000 K na četnictvo. Do rozpočtu kultu zařazena položka 3.300 000 K na zvýšení příjmů duchovenstva. Zúrokování státních dluhů zvýšeno o 6 mil. korun. To jsou peníze, kterými přímo krmí se kapitalisté. Také byl zvýšen počet strážníků bezpečnosti ve Vídni o 761 mužů a přiměřený obnos na to zařazen. V rozpočtu ministra orby nebylo zapomenuto na velkostatkáře.

Po stránce národnostní hotovým škandálem byl rozpočet ministerstva vyučování. Na moravskou universitu v něm položka nebyla. Přes tyto zřejmé nedostatky majorita měšťáckých stran, mezi nimiž byli opět mladočeši, agrárníci a klerikálové, schválila vládě rozpočtové provisorium a přikázala

rozpočet výboru, aby jej pak v letním zasedání definitivně schválila. Kolik škody na potřebách lidových a národnosti české se tím vládními stranami českými spáchalo, dovede čtenář posouditi sám.

Návrhy sociálních demokratů na omezení drahoty.

Na podzim roku 1907 dolehla na chudý lid v Čechách velká drahota. Všeobecná nespokojenost počala propukati pouličními bouřemi. Schůze stihala schůzi a ulice počaly se naplňovati hladovícími. Za takového stavu podal Klofáč 17. října pilný návrh proti zdražování potravin, avšak hned druhý den 18. října ho zase odvolal. Národní dělníci podali tak důkaz, jak strašně lehkomyslně zahrávají si s bídou lidu. Když to „Právo Lidu" vytklo, obnovil Klofáč zase svůj návrh 23. října. Byl podařený. Čítal celých 5 řádek a zněl:

„Vysoká sněmovno, račiž se usnésti: C. k. vláda se vyzývá: Vyšetřiž příčiny den ke dni stoupající drahoty poživatin, jakož i surovin (kartely) a uhlí a zahájiž kroky k odstranění tohoto zla nejen cestou správní, nýbrž i příslušnými osnovami zákonů."

Co však má vláda dělat, se v návrhu tom nepravilo. Leda, že by měla dělat „kroky". Sociální demokracie vidouc vzbouření lidu a sledujíc tuto malomocnou politiku národních dělníků, chopila se věci sama a učinila přesné návrhy na zmírnění bídy lidu. Navrhovala:

1. aby dovolen byl dovoz chlazeného a zmrzlého masa z jižní Ameriky a Australie do Rakouska;

2. aby zrušena, resp. dočasně snížena byla cla na obilí, luštěniny a krmiva;

3. aby všude, kde zboží úmluvami na způsob kartelů se zdražuje, užito bylo § 51. živn. řádu a stanoveny byly maximální tarify cen zboží.

Těmito prostředky mělo býti okamžitě odpomoženo bídě lidu a drahotě potravin. Avšak sociální demokraté navrhli ještě prostředky, kterými by drahota trvale byla omezena. Navrhovali:

1. aby k povznesení intensity a produktivity zemědělské výroby a chovu dobytka předložila vláda zákonodárným korporacím osnovy zákona

a) o scelování zemědělských pozemků,

b) o úpravě práva užívacího a spravního k obecním pozemkům,

c) osnovu zákona o úpravě a zrušení služebností,

d) osnovu zákona na ochranu alpských pastvin,

e) a zákon, kterým by chráněn byl rolník před škodami panské zvěře.

Dále navrhli sociální demokraté:

2. aby státní a fondovní statky postaveny byly ve značnější míře než dosud do služeb rakouského hospodářství;

3. aby zrušen byl zákaz dovozu dobytka z Ruska, Rumunska a Srbska;

4 aby podporováno bylo zakládání rolnických společenstev;

5. aby společenstvům k zužitkování mléka a mlékařským společenstvům byly dány státní subvence;

6. aby zrušeny byly daně z masa a daně na potravní čáře, pak daně z piva, lihu, cukru a petroleje.

Nebyl ještě nikdy dán v Rakousku na pořad sněmovního jednání předmět tak důležitý jako tentokráte. Lid také to pochopil. Zájem o návrhy sociálně demokratické byl nebývalý. Dne 12. listopadu dostal se hlad lidu na denní pořádek sněmovny. Vláda chtěla návrhy ty sekyrou své většiny ihned odstranit, ale najednou se zalekla svého plánu, když viděla demonstrace v Náchodě, při nichž tekla krev, demonstrace na Kladně, v Praze, v Semilech a jinde. Sociálně demokratický svaz vyslal svého zástupce posl. Jaroše na Náchodsko, aby věci vyšetřil. Když pak Jaroš při-

nesl do sněmovny bílou jupku Anny Bőhmové, která četníkem byla bodnuta do zad, otřásla se sněmovna a rozpomenula se. Sociální demokraté hřímali sněmovně do duše. Velkou řeč promluvil soudr. Johanis. Hasování očekáváno bylo 22. listopadu Ale bylo odloženo z pátku až na úterý 26. A z úterka zase odročeno na čtvrtek 28. listopadu. Tolik daly sociálně demokratické návrhy měšťáckým stranám starostí, neboť sociální demokraté navrhli hlasování dle jmen, tak aby každý jednotlivý poslanec mohl býti činěn zodpovědným. Měšťáčtí poslanci pak dostávali také telegramy od městských rad, aby hlasovali pro návrhy na úlevu drahoty, nehledíce na to, že jsou to návrhy sociálně demokratické. Postavení jich bylo tedy těžké. Na jedné straně byla vláda, žádající, aby návrhy sociálně demokratické byly zamítnuty, na druhé voličové, žádající, aby drahotě bylo odpomoženo, neboť drahota dotýkala se nejen dělníků, ale i úředníků a středních vrstev vůbec. Konečně ve čtvrtek 28. listopadu došlo k hlasování. Pilné návrhy sociálních demokratů byly zamítnuty, zločin na hladovícím lidu vykonán. První návrh zamítnut 207 proti 192 hlasům, druhý 203 proti 165 hlasům Chování českých měšťáckých stran bylo zase nadmíru mizerné. Ačkoliv návrhy sociálně demokratické směřovaly i na prospěch zemědělství, prohlásil posl. Kotlář, že strana agrárníků bude hlasovati proti. Polští, rusínští a slovinští rolníci však uznávali prospěchy, jež by z přijetí sociálně demokratických návrhů zemědělství vzešly a hlasovali pro. Mladočeši slíbili, že budou hlasovati pro, při hlasování jich však mnoho chybělo, jmenovitě Bulín, Čech, Černohorský, Čipera, Fiedler, Fořt, Srb a Žáček, tedy poslanci, kteří zastupují i velká města jako Prahu, kde bída a drahota zvláště se cítí. Čeští klerikálové prohlásili, že budou hlasovati

pro oba návrhy sociálně demokratické a pak hlasovali jen pro jeden, a i při tomto hlasování jich, jako mladočechů, mn ho chybělo. Tak byl lid měšťáckými těmito stranami zase nechán ve štychu Ale pobouření bylo takové, že vláda cítila, že musí něco na umírnění drahoty učinit, a tak svolala anketu a předložila osnovu o snížení daně z cukru, první snížení daně nepřímé v Rakousku.

Snížení daně z cukru.

První úspěch boje proti drahotě potravin zásluhou sociálně demokratických pilných návrhů ve sněmovně rozvinutého byl, že vláda začala vyjednávati se zástupci velkých parlamentárních stran o snížení daně cukerní. Sociální demokracie vším svým vlivem pak zasadila se, aby co nejdříve následoval skutek. Neboť cukerní daň v Rakousku jest hotovým skandálem. Cukerní daň ta jest vyšší než v kterémkoliv jiném státě. Platí se z jednoho metrického centu plných 38 K daně, kdežto v Anglii jen 9 K 68 h, v Německu 16 K 45 h, v Belgii 19 K 08 h, ve Spojených Státech severoamerických 20 K 69 h, ve Francii 25 K 76 h a nejvýše v Rusku 27 K 50 h. Cukerní daň v Rakousku jest tedy ještě o 10 K 50 h vyšší než v Rusku. Cukerní daň tato byla skandálem také proto, že v této výši byla zavedena nařízením dle § 14. jako pozůstatek starého privilegovaného parlamentu. Přes to pak, že byla všeobecná drahota, zvýšil se příjem státu na cukerní dani v letech 1902 až 1906 o 33 milionů korun ročně Od dob bruselské konvence ušetřil pak stát na zrušených vývozn ch premiích 13 milionů korun ročně. Vzhledem k tomu pak, že státní hospodářství vykazovalo na rok 1907 přebytek 146 milionů korun, stalo se snížení daně z cukru nezbytné. Nyní začalo vyjednávání, o kolik má být cukerní

daň snížena. Sociální demokraté prohlásili, že stojí na stanovisku, aby snížena byla o 16 K, o to, oč dřívějším parlamentem byla nezákonným způsobem zvýšena. Také dr. Lecher navrhl, aby daň byla snížena na 22 K, tedy o 16 K na metrickém centu. Sekční šéf ministerstva financí Bernatzky prohlásil však v dohodě s ministrem, že tak značné snížení jest nemožné. A české měšťácké strany, které vstoupily do vládních služeb, agrárníci, mladočeši a klerikálové, byli ihned ochotni vládě pomáhat. Dne 25. listopadu podali sociální demokraté pilný návrh na zrušení nezákonitých nařízení dle čl. 14., jimiž byla cukerní daň zvýšena o 12 K a 4 K, dohromady o 16 K, aby tím byla odstraněna jedna z křiklavých neústavních protizákonitostí a zvláště aby byla snížena daň z cukru. O úmyslech vlády se proslýchalo, že hodlá cukerní daň snížiti celkem pouze o 12 K. z 38 K na 26 K z metrického centu. A ještě nemělo toto snížení býti provedeno najednou, nýbrž v tříletých etapách. Nejprve měla být snížena daň r. 1908 o 8 K, pak r. 1911 o další 4 K a roku 1914 opět o 4 K. Křesťanští sociálové se usnesli, že zakročí, aby cukerní daň byla snížena ihned o 8 K a později o další 4 K.

Pověsti o úmyslech vlády neklamaly. Ve schůzi vyrovnávacího výboru ze dne 28 listopadu sdělil ministr dr šl. Korytowski, že právě zaslal předsednictvu poslanecké sněmovny přípis, v němž sděloval že podává zákonnou osnovu o snížení cukerní daně. V osnově se pak navrhovalo, aby cukerní daň byla ve třech stupních snížena o dvanáct korun za 100 kilogramů. První stupeň 6 korun měl dle osnovy nastati počátkem kampaně, to jest 1. září 1908. druhý stupeň 3 K 1 září 1914 (!), třetí stupeň 3 K 1. září 1917. (!) K tomuto ustanovení o snížení daně družilo se v § 2. zákona ustanovení žádané téměř všemi stranami ve sněmovně o zabránění umělému zvyšování cen cukru. Aby snížení cukerní daně prospělo vý-

bradně konsumentům, stanovilo se v tomto paragrafu, že vláda, pokud nebude míti k tomu zákonného podkladu, se zmocňuje, aby učinila vhodná opatření, jimiž zabránilo by se stanovením peněžitých pokut umělé zvyšování cen cukru. Dle výpočtu vlády způsobilo by snížení daně z cukru o 6 K v rozpočtu úbytek 21 milionů.

Dne 6. prosince 1907 jednala o snížení daně z cukru sněmovna. Přiznala jednohlasně čtyrem v té věci podaným návrhům, mezi nimi návrhu sociálně demokratickému, pilnost a usnesla se odkázati je do výboru k podání zprávy do 8 dnů. Ve výboru mladočech Maštálka hájil již jen snížení o 8 K. Páter Šrámek jménem klerikálů prohlásil, že klerikálové přizpůsobí se kompromisnímu návrhu. Dne 21. prosince, když konala se poslední schůze podzimního zasedání, přijala pak sněmovna osnovu zákona navrhovaného výborem po dohodě s vládou, kterým cukerní daň od 1. září 1908 snižuje se o 8 K. Pilný návrh podaný sociálními demokraty na zrušení nařízení dle čl. 14., kterým by bylo dosaženo vydatnější snížení daně z cukru o 16 K, byl mladočechy, agrárníky a klerikály zamítnut.

O tom, jaké pikle proti snížení cukerní daně strojeny byly později finančním ministrem, panskou sněmovnou a křesťanskými sociály a jak sněmovnou usnesené snížení uvedenými faktory za pomoci českých měšťáků bylo zmařeno, bude jednáno níže.

Činnost sociální demokracie v podzimním zasedání.

Svaz sociálně demokratických poslanců i klub českých poslanců sociálně demokratických súčastnil se horlivě celého podzimního parlamentního jednání.

Činil opět návrhy na prospěch nejširších vrstev lidových, činil dotazy v záležitostech porušení svobod občanských, jmenovitě v záležitostech týrání vojínů a persekvování učitelů a v četných řečích hájil zájmy proletariátu. Rovněž tak četnými intervencemi působil ve prospěch voličstva i zájmů veřejných vůbec.

Nejpamátnější byla akce proti zdražování potravin, o níž již jednáno svrchu, pak akce za snížení daně z cukru. Kromě těchto záležitostí přivedli však sociální demokraté na přetřes sněmovního jednání poměry panující u společnosti státní dráhy, záležitost udělení milosti trýznitelům vojínů strážmistru Jecelovi a závodčímu Severovi, kterážto záležitost přivodila pád ministra zeměbrany Latschera. Na denní pořádek přinesli sociální demokraté již také v podzimním zasedání záležitost náhrady rodinám záložníků nastupujících vojenské cvičení, o níž jednáno 13. listopadu. Návrh byl sice tehdy zamítnut, ale později, jak známo, přece se stal skutkem. Také ujali se čeští sociální demokraté dělnického hnutí družstevního proti šikanám úřadů a bezdůvodné persekuce učitelů. Intervenovali pak v záležitosti české školy v Mostě, v zájmu horníků příbramských a při passivní resistenci u společnosti státní dráhy, která vítězně byla skončena. Řeči promluvili v podzimním zasedání z českých sociálních demokratů:

Haberman 18. října proti týrání vojáků;
Winter 22. října proti kartelům;
Pik 23. října proti zdražování potravin;
Modráček 29. října k vyrovnání;
Němec 5 listopadu o zvýšení gáží důstojníků a platů mužstva;
Prokeš 8. listopadu o placení náhrady rodinám povolaných náhradních záložníků;
Johanis 19. listopadu proti drahotě;
Němec 21. listopadu o poměrech dělnictva v Uhrách;

Jaroš 3. prosince o příčinách drahoty a revoltách z hladu v Náchodě;
Svěcený 6. prosince ke snížení daně z cukru;
Soukup 11. prosince o krveprolití spáchaném maďarskými žandarmy u přítomnosti katolických hierarchů při svěcení kostela v Černové a o persekuci Slováků Maďary;
Němec 16. prosince na ochranu Slováků;
Hudec 19. prosince k rozpočtu.

Řádný kousek práce vykonali sociální demokraté při odhalování demagogie měšťáckých politiků, jmenovitě demagogie, jakou provozují s podáváním pilných návrhů. Strany ty pilnými návrhy chtějí dělati dostihy v demagogii, ale počínají si tak lehkomyslně, že lze obyčejně snadno jejich jednání odhaliti. O Klofáčově pilném návrhu proti zdražování, který jednou byl podán, pak odvolán a zase podán, ale tak lehkomyslně, že čítal jen 5 řádků a nic nepravil, byla již zmínka. Stejně jako Klofáč počínal si německý měšťák Kraus. Podal pilný návrh na sestátnění dolů — do 8 dnů. Jako by byl utekl z blázince. Takovou velkou akci chtěl provést za 8 dnů. Spěch, s jakým pilný návrh svůj dělal, přiměl jej, že chtěl postátnit doly jen v Čechách. Proti tomu se sociální demokraté opřeli, neboť neviděli, proč by měly sestátňovat jen doly v Čechách, ne také na Moravě a ve Slezsku a přímo v celém Rakousku, čili jak řekl dr. Adler, nač dávat pardon Gutmanům, Rothschildům, Salmům a Wilczkům a chtít jen postihovat Weinmanny. Z toho měšťácké strany hned udělaly, že sociální demokraté jsou proti sestátnění, že zrazují svůj program atd., ale oni nic jiného nečinili, než odhalovali demagogii měšťáckých politiků. Rozumí se, když Kraus přeměnil svůj návrh dle intencí sociálních demokratů, že proň hlasovali. U dělnictva nemohlo být ovšem ani chvíli pochybnosti, kdo jest opravdovým zástup-

cem zájmů veřejnosti, zda takový pan Kraus či sociální demokracie. Neboť stejně jako Klofáč i Kraus svůj návrh jednou podal, pak jej vzal zase zpět a zadal zase, když jej vláda potřebovala, aby získala čas k urovnání krise a rekonstrukci ministerstva.

Mezidobí od prosince do dubna. Delegace.

V době od 21. prosince 1907 do 2. dubna parlament nezasedal, za to zasedaly delegace a různé výbory, především výbor rozpočtový. Poněvadž sociální demokraté dostali se i do těchto korporací, nutno zmíniti se o jejich činnosti i zde.

Delegace jsou u nás zvláštní parlament pro militarism. Kromě rozpočtu ministra zeměbrany, máme ještě rozpočet ministra války. Protože by parlament, obzvláště parlament lidový, mohl často dělat ministru války obtíže, jest rozhodování o rozpočtu vojenském vyhraženo zvláštnímu sboru, delegacím, do kterých tak hned převratní živlové se nedostanou. Tentokráte ovšem dostali se sociální demokraté i do delegací, ovšem z 88 jen čtyři, avšak i ti stačili, aby provedli na militarismu zvláštní kritiku. A věru, že jí plně zasluhoval. **Rozpočet společných vydajů a příjmů na rok 1908**, předložený 20. prosince 1907 delegacím, vykazuje úhrnnou potřebu **386,923.102 K**. Z toho připadá na ministerstvo zahraničních záležitostí 13.263.547 K (více o 578.023 K proti roku loňskému). Na **vojsko**, a to řádná přesná potřeba **298,431.653 K** (více o 7.271.607 K). Mimořádná potřeba **13,378.729 K** (méně o 374.026 K). **Úhrnná potřeba vojska 311,810.382 K (více o 6,897.581 K).** **Na válečné námořnictvo** řádná přesná potřeba 53,523.110 K (více o 10.673.000 K). Mimořádná potřeba **3,476.890 K** (více o 927.000 K). **Úhrnná po-**

třeba válečného námořnictva 57 milionů korun. (Více o 11.600.000 K.) Na společné ministerstvo financí 4.518.367 K (více o 162.598 K). **Mimořádná vojenská potřeba velitelství a vojska v Bosně a Hercegovině (okupační úvěr) 7,738.000 K** (více o 205.000 K). Příjmy z celního důchodu rozpočteny jsou na 145.521.400 K, po srážce vydajového paušálu, obnosem 7,100.000 K a po srážce celního paušálu obnosem 1.428.571 K, jejž třeba zaplatiti zemské správě v Bosně: zbývá čistý přebytek celního důchodu 136.992.829 K. **Mimo to požaduje vojenská správa jako mimořádnou potřebu jednou pro vždy k dalšímu opatřování nových polních děl 15 milionů korun.** Oproti roku loňskému o 15 mil. méně, takže z celkové potřeby na opatření nových polních děl, obnášející asi 165 milionů korun, bude na příště ještě požadováno zbývajícího obnosu asi 35 milionů korun. Dále žádá vojenská správa o povolení dodatečných úvěrů k řádné vojenské potřebě na rok 1907. (Položka: zásobování, strava mužstva, záležitosti remontní) v úhrnném obnosu **5,360.000 K.** Ministerstvo zahraničních záležitostí žádá o povolení dodatečných úvěrů v obnosu 133.800 K k úhradě nákladů 105.000 K, vzešlých z účastenství mocnářství na mírové konferenci v Haagu, jakož i nákladů v obnosu 28.800 K, z nichž mají se poskytnouti přídavky důstojníkům, přiděleným k macedonskému reformnímu četnictvu.

O těchto milionech nerozhoduje lidový parlament, nýbrž privilegované delegace. Proto sociálně demokratická frakce v delegacích, posl. Němec, Seliger, Schuhmeier a Pittoni učinila ihned při vstupu do delegací ústy svého předsedy soudruha Němce toto prohlášení:

„Vzhledem na naše zásadní stanovisko k delegacím jako ústavně právní instituci, v níž spatřujeme omezování práva parlamentu při rozhodování o rozpočtu, dále vzhledem na

naše stanovisko vůči militarismu jako protilidové instituci, která v prvé řadě slouží k tomu, aby dělnickou třídu v jejích bojích za vysvobození z hospodářského a politického útlaku násilně udržovala v područí buržoasie, a konečně se zřetelem na naše stanovisko vůči všem otázkám, stojícím s tím v souvislosti, jež náleží do kompentence delegací, zamítáme vyžadované úvěry a budeme hlasovat proti rozpočtu. Přihlížeje pak ke krátkosti doby, kteráž vyměřena je delegacím k projednání rozpočtového provisoria a se zřetelem na všeobecné přání v tomto směru, aby se jednání pokud možno zkrátilo, omezujeme se prozatím jen na toto stručné prohlášení, vyhražujíce si při projednávání řádného rozpočtu na rok 1908 objasniti své stanovisko ve všech otázkách, spadajících do okruhu tohoto sboru."

A stanovisko to také důrazně obhájili. Učinil tak zejména soudruh Němec v řeči z 19. února a pak ve velké své řeči o poměrech v Bosně. Mladočešti, agrárničtí a klerikální členové delegací, poslanci Kramář, zemřelý dr. Herold, Udržal, Zázvorka, Hruban, Staněk a Žáček, ovšem pro požadavky militarismu hlasovali, obrovské miliony mu povolili, nehledíce k tomu, že militarism germanisuje, že je v odporu s křesťanstvím a že zemědělství nejvíce trpí útlakem břemen vojenských.

Delegace jsou starý přežitek a nemyslíme, že by se daly nějak reformovat; ty se dají jen odstranit. Přes to, abychom ukázali, jaký účinek vykonalo všeobecné rovné právo hlasovací na složení delegací, zaznamenáváme toto: Delegace zvolené za všeobecného rovného práva hlasovacího poskytly zcela jiný obraz než delegace dřívější, vybrané z parlamentu kuriového. Za všeobecného rovného práva hlasovacího Němci několik mandátů ztratili, také Poláci a Italiáni pozbyli míst, za to Češi, Rusíni a Jihoslované míst nabyli. Kromě toho dosud nazastoupení sociální demokraté vstoupili do delegací. Kdežto dříve měli Němci 19, Slované 17, Italiáni 4 mandáty, mají nyní mandátů Němci 16, Slovani 21, Italiáni 3. Čítají-li se pak sociální demokraté jako zvláštní skupina, mají Němci mandátů 14,

Slovanė 20, Italové 2, sociální demokraté 4. Přes tyto změny složení jest složení delegací úplně nespravedlivé, neodpovídajíc ani zemím, ani národnostem, ani síle politických stran. Kdežto Dolní Rakousy na 64 říšských poslanců mají mandáty 4, má Morava na 49 poslanců 4; Rusíni na 33 poslanců mají delegáta 1, Chorvaté na 13 poslanců 2, Italiáni na 19 poslanců dokonce 3; nejméně odpovídá složení delegací síle stran. Sociální demokraté s 88 poslanci mají 4 delegáty, křesťanští sociálové s 97 poslanci 8 delegátů. České měšťácké strany o 85 poslancích mají 9 delegátů, sociální demokracie česká o 24 poslancích delegáta jednoho. Tyto nedostatky vyplývají z toho, že složení delegací pochází z roku 1867, kdy parlament čítal jen 203 členů (nyní 516) a kdy do parlamentu nevolilo se přímo, nýbrž poslance na říškou radu vysílaly sněmy. Proto také ještě dnes volí se delegáti za každou zem zvlášť. Měnit toto zpuchřelé složení byla by práce marná. Zde se nechá odstranit jen celá instituce. Proto nejsprávnější jest heslo, které vydali sociální demokraté: Pryč s delegacemi!

Jednání o rozpočtu.

V mezidobí od ledna do dubna zasedal také **rozpočtový výbor** a v něm svedly se hlavní boje, v **něm také politika českých měšťáků jsoucích ve vládě utrpěla nejtěžších porážek.** Jednalo se o to, zdali vládní strany české za všechny své služby vládě, za schválení rakousko-uherského vyrovnání, za schválení obrovských břemen militarismu, za potírání všech lidových navrhů soc. demokracie, dovedou něco prosadit. Česká měšťácká politika měla několik bolestí. Především **nebyla dána do rozpočtu ministerstva vyučování žádná položka na moravskou universitu** Proto obracela se politika českých vládních stran

proti Marchetovi, ministru vyučování. Ale také rozpočet ministerstva spravedlnosti Kleina nechtěla propustit pro poměry jazykové u soudů v Čechách, kde němečtí soudcové jako v Chebu začali odmítat české žaloby jako v jazyku nesrozumitelném. Proto vyvolávána každou chvíli krise a mluvilo se o povalení ministrů Marcheta a Kleina aneb aspoň o odstoupení presidenta vrchního zemského soudu v Čechách ryt. Wesselyho, který nad německými soudci držel ochranou ruku. Avšak české měšťácké strany daly se vládou opět napálit. Především pokud šlo o jazykovou otázku v Čechách učinil ministr Klein nemastné, neslané prohlášení. Agrárníci ústy posl. Welicha učinili prohlášení velmi silné formou i pathosem, že prohlášení Kleinovo je neuspokojilo a tvrdili, že nedostane-li se jim zadostučinění, vystoupí z vlády. Agrární prohlášení znělo:

„Bídným jest národ, jenž neobětuje s radostí vše pro svou čest. To bylo vždy heslem mého národa a čeští agrárníci nedají se v pravém vlastenectví žádnou stranou v žádném směru předstihnouti. Se zřetelem na prohlášení, jež podal pan ministr spravedlnosti o jazykové otázce u c. k. soudních úřadů v království českém a jež nikoho z českého národa v žádném směru bez rozdílu stran nemůže uspokojiti, prohlašuji jménem agrárníků, že za takých okolností nemůžeme míti naprosto žádného zájmu na skoncování projednávaného rozpočtu. Též poslanci strany katolicko-národní hájí totéž stanovisko.“

Toto prohlášení učinil 1. dubna, avšak než minul den, agrárníci zůstali ve vládě, aniž by, jak známo, v jazykové otázce dostalo se Čechům zadostučinění, ba agrárníci nepovalili ani presidenta Wesselyho, který ještě dnes sedí na svém křesle. V otázce university moravské pak pomáhaly české měšťácké strany vládě z bryndy samy. Poslanec Žáček navrhl resoluci, která vybízela vládu, aby zřídila na Moravě universitu, ale resoluce byla bez udání místa a času,

do kdy a kde má vláda universitu zřídit, o které věci hlavně šlo, poněvadž Němci, jak známo, staví se proti zřízení české university v Brně. Přes tyto zřejmé neúspěchy vládě však rozpočet české měšťácké strany schválily, hned na to 5. dubna ve výboru, později pak v plenu, a sloužili věrně vládě dál.

V záležitosti jazykové rovnoprávnosti v Čechách podali sociální demokraté dotaz, který zněl:

Interpelace poslanců Němce, Habermana, Wintra a soudr. na předsedu ministerstva a ministra spravedlnosti ohledně zamítání českých podání u jednotlivých soudů v Čechách:

V poslední době množí se znovu případy, že jednotlivé soudy v Čechách v okresech s německou většinou odmítají a limine česká podání s odůvodněním, že nejsou sepsána v řeči v jejich soudním okresu obvyklé, to jest německé. Poukázali jsme už ve své interpelaci ze 14. prosince 1907 na to, že tento stav je neudržitelný, protože odpírání přijetí českých podání znamená odpírání práva vůbec a protože se jím frivolně prolamuje od desítiletí platný právní stav v Čechách, jenž každému občanu národnosti české či německé zaručoval v celé zemi dosažení práva v jeho řeči mateřské a jelikož přes platné zákony a nezrušená jazyková nařízení z rozhodnutí nejvyššího zemského soudu a judikaturou nejvyššího soudního dvora jednotlivé soudy v Čechách pokračují ve svém odmítání českých podání, schovávajíce se z této otázky ústavního práva veřejného pod fikci neodvislosti soudcovské, poněvadž neprojevují tím nic jiného nežli zločinný úmysl, aby tento stát byl uvržen do stavu naprosté právní anarchie, aby i soudy byly strženy do víru politických zápasu na ochranu tak zvané německé měšťácké državy a aby novým rozdmycháním nacionálních vášní ohrožen byl nejen zdárný vývoj zákonodárství sociálního, ale i přímo znemožněno jednání o spravedlivou dohodu mezi národy Rakouska, specielně Čech.

To je stav, k němuž zejména my čeští sociální demokraté nemůžeme přihlížeti déle, a to tím méně, poněvadž **zde se způsobem přímo cynickým sahá na zájmy českého dělnictva, jež tvoří hlavní a mnohdy jediný kádr české**

menšiny. **My nemůžeme dopustiti, aby byl český dělník najednou na takových postranních cestách právnické rabulistiky zbaven práva svého, jednati před úřady ve svém jazyku mateřském**, a aby u všech státních úřadů politických, finančních, školských, vojenských, ve věcech tiskových, shromažďovacích, u soudů trestních i civilních, u úřadů horních a živnostenských, ve věcech společenstevních, u pošt a železnic, u pokladen nemocenských a úrazových — **všude bylo dělnictvo naše pro svou neznalost němčiny těžce poškozováno ve svých nárocích materielních, právních a kulturních a vydáváno na pospas čiré libovůli** lidí v krajích, k jejichž hospodářskému rozvoji prací svou tak enormně přispívá. My čeští sociální demokraté neseme dále nad míru těžce, že věčnými spory jazykovými maří se každá plodná práce na poli kulturním, politickém a hospodářském a udržuje se permanentně nebezpečí, že pravidelný chod zákonodárství může být každou chvíli vyhozen do povětří.

Proto protestujeme rozhodně proti tomu, aby novými spory byl tento neudržitelný stav ještě až k nesnesení zhoršován a trváme co nejdůtklivěji na tom, aby až do řádné, každou pochybnost vylučující zákonné úpravy otázky jazykové zachován byl dosavadní, desítiletí trvající právní stav a aby každé jeho frivolní porušování zamezeno bylo.

Z toho důvodu táží se podepsaní:

Jest pan předseda ministerstva a pan ministr spravedlnosti ochoten dáti **závazné prohlášení, jež by vylučovalo každou pochybnost a nedorozumění**, že normální zákonný stav v Čechách bude obnoven a že co nejdříve bude poslanecké sněmovně předložen zákon, jenž by odpovídal **všem jazykovým potřebám, zejména jazykové rovnoprávnosti?**

Podpisy:

Němec, Haberman, Winter, Aust, Biňovec, Černý, Cingr, Filipínský, Folber, Hornof, Hudec, Hybeš, Jaroš, Johanis, Klička, Modráček, Pik, Pospíšil, Prokeš, Remeš, Soukup, Svěcený, Svoboda, Tomášek.

Ve výborech.

Pozornost širších vrstev lidových obrací se obyčejně pouze k plenárním jednáním sněmovním, ale neprávem. Ve výborech koná se stejně vážná práce,

ba snad ještě důležitější než v plenu, poněvadž zde vlastně připravuje se přesné znění zákonů, které pak v plenu se beze změny schvaluje. Kromě toho pak ve schůzích výborů, které nejsou veřejné, různí ti zástupci lidu odhalí snadněji svou tvář a mluví a jednají, jak by v plenu mluviti a jednati se ostýchali. Proto nutno věnovati také trochu pozornosti jednání ve výborech. Tak v sociálně politickém výboru jednáno bylo o návrhu poslance Ofnera na ochranu dětské práce. Jak zachovali se agrárníci a klerikálové při příležitosti té?

V § 2. tohoto zákona se navrhuje, aby práce dětí do 12 let byla bezpodmínečně zakázána jak v živnostenské výrobě tak i v zemědělství. Dne 23. ledna 1908 učinili však agrární členové sociálně politického výboru toto neslýchané usnesení o § 2.: „Používání dětí, které 12 roku ještě nepřekročily, je v živnosti a pokud jde o čeleď, bezpodmínečně zakázáno. Ale pokud se týče zemědělského zaměstnání, **smí děti** v čase, od školy volném, **býti používány ku** pracem lehčího rázu, jako **ku pletí, vybírání bramborů, obracení sena, hlídání dobytka a pod.,** v míře, která zdraví jejich by neohrožovala, **byť jim ještě nebylo 12 let.**" V § 6. navrhuje Ofner, aby při žentourech a podobných strojích byla práce dětí bezvýjimečně zakázána. Agrárníci se usnesli na návrhu **aby práce dětská byla zakázána** jen pokud jde o bezprostřední obsluhování stroje. V § 8. navrhuje Ofner, aby práce dětí nesměla trvati déle než 3 hodiny denně za jistých okolností. Agrárníci navrhují však, **aby práce dětská směla trvati 5 hodin,** při pasení dobytka 6 hodin **denně.** Návrh Ofnerův připouští práci dětskou v době mezi 8. hodinou ranní a 8. hodinou večerní, agrárníci navrhují, aby se dovolovala práce dětí již od 7. hodiny ranní. K agrárníkům pak připojili se tito

kněží: Josef Lang, farář v Mehrbachu (křesťanský sociál), dr Jan Krek, prof. theologické fakulty v Lublani (slovinský klerikál) a A. C. Stojan, farář v Dražicích na Moravě (český klerikál). V §§ 10. až 12. (používání cizích dětí) bylo používání dětí ku pracím zemědělským až do osmi dnů a příležitostné zaměstnání vyjmuto z povinnosti ohlašovací a z povinnosti opatřiti si pracovní lístek.

Tak rozumí agrárníci a klerikálové sociálně politické práci, tak rozumí „ochraně" práce dětské!

Jak rozumí zase klerikálové uvědomování lidu, ukázalo se při jednání o rozpočtu ministra financí v rozpočtovém výboru. Při položce »Lotto« učinil sociální demokrat soudruh Beutel návrh, aby loterie byla zrušena. Sociální demokraté učinili návrh na zrušení malé loterie, protože skutečně jest »lotynka« příčinou mnoha neštěstí. Jsou lidé, kteří v loterii prohrají celé své jmění. Dne 26. února 1908 bylo o návrhu sociálně demokratickém v rozpočtovém výboru hlasováno. Proti návrhu sociálně demokratickému však hlasovali poslanci: Kolovrat (hrabě), Korošec (páter), Morsey (baron), Onciul (rytíř), Ploj, Procházka (křesťanský sociál), Rolsberg (český agrárník), Schlegel (křesťanský sociál), Schmid, Schraffl, Šrámek (český klerikál), Walcher (páter), Wittek (rytíř), Žáček (moravský staročech), Žitník (slovinský páter). Se zástupci šlechty jdou klerikálové čeští jako němečtí a slovinští vždy proti lidu. Bude dobře, když lid se jim za to, jak zaslouží, odmění.

Letní zasedání.

(Od 2. dubna do 17. července 1908.)

Letní zasedání bylo jen pokračováním servilní politiky vládních českých stran, obdobím dalších jejich neúspěchů a bohužel i dalšího nedemokratického jed-

nání a nepřátelského vystupování proti zájmům nejširších vrstev lidových Mladočeši a obě druhé české vládní strany, agrárníci a klerikálové, opřeli svou politiku jedině o nacionální základ a za minimální požadavky své prohlásili zřízení české university na Moravě a zavedení vnitřní úřední řeči u státních úřadů. O těchto požadavcích jistě jednali při vstupu svém do vlády. Boj o moravskou universitu skončil, jak známo, přijetím resoluce Žáčkovy, kterou se sice vyslovuje většina výboru pro zřízení české a současně i německé university na Moravě, pro českou universitu neurčuje však ani místo ani čas, kde a kdy by měla být zřízena. V debatě o rozpočtu ministerstva spravedlnosti došlo však také k jednání o jazykové otázce. České vládní strany chtěly učiniti útok za vydobytím vnitřní úřední řeči, aby to však ztížili němečtí měšťáci učinili rafinovaný protiútok a napadli český tábor v těch posicích, které až dosud bez jakéhokoliv popírání zaujímal, totiž v otázce úřední řeči zevní. Až dosud v celé oblasti české země u soudců jednalo se se stranami v jejich vlastním jazyku. V posledních měsících však najednou některé soudy v německých většinou okresích severních Čech, v prvé řadě soud chebský, začaly odmítat česky psané žaloby a prohlásily, že i zevní řečí úřední u nich „obvyklou“ jest výhradně němčina. Tím se stalo, že česká vládní politika, která vlastně chtěla dobývat úřední řeč vnitřní, musila se skoncentrovat na obranu české úřední řeči zevní, zvláště, když německým měšťákům přišly na pomoc také orgány vlády, jmenovitě pražské místodržitelství. 10. dubna 1908 přinesly „N. L.“ zprávu: „U c. k. místodržitelství v Praze podle příkladu jiných státních úřadů staly se pokusy, úřadovati v českých věcech po česku. Učinili to sice jen jednotlivci, ale trvali při tom, odvolávajíce se, že není zákona, kterým by byla zavedena němčina jako výhradní vnitřní řeč úřední. Celkem si toho nikdo zvláště nevšímal, až nyní v pa-

šalíku hrab. Coudenhova byla v tom pojednou shledána závada. Několik účetních úředníků vyřídilo několik bezvýznamných aktů českých česky. Ihned byli voláni ku přednostovi úřadu, který je hleděl hrozbami i prosbami přimčti k tomu, aby zachovávali posavadní nezákonitou zvyklost, dle níž úřední řečí u českého místodržitelství je prý — němčina! Když toto zakročení se rozbilo o rozumné a rozumové důvody úředníků, zasáhl do věci sám místodržitel. Vlastnoručním (ovšem německým) dopisem, který byl čten 9. dubna ve všech odděleních, prohlásil: 1 že úřední řečí u místodržitelství pražského je němčina; 2. že úředníkům je naprosto zakázáno odvoláváním se na zákon anebo kterýkoli jiný právní důvod vyřizovati česká podání česky, o tom že rozhoduje pouze dosavadní zvyk a rozkaz představených; 3 „pachatelé“, nepodrobí-li se, že ihned budou vzati do disciplinárního vyšetřování a exemplárně potrestáni. Sluší poznamenati, že mezi akty, česky vyřízenými, některé se týkaly českého oddělení zemské školní rady, která podle zákona vyřizuje agendu po česku.“ Vzdor tomu, že zpráva ta se potvrdila, zůstal český ministr krajan Prášek proti pražskému místodržitelství bezmocným a česká delegace zůstala dále ve vládě Ba přinesla vládě další cenné oběti. Dne 7. dubna známá koalice nepřátel lidu, křesťanští sociálové, Poláci, němečtí měšťáci, mladočeši a agrárníci povolili vládě řádný kontingent rekrutů. Ba agrárníci šli ve svém lokajství dokonce tak daleko, že nespokojili se ani s řádným kontingentem rekrutů, nýbrž navrhli dokonce pilné projednávání zvýšení kontingentu zeměbranců. Byl to agrárník Kolovrat, který navrhl, aby žádost ministra zeměbrany, aby kontingent zeměbranců byl rozmnožen o 4920 nových rekrutů, byla projednávána způsobem pilným. Venkovskému lidu slibovali agrárníci zrušení pozemkové daně, slibovali boj proti kartelům, proti rayonování řepy a pak sotva přišli na říšskou radu a jejich Prášek

dostal ministerský frak, neměli nic jiného na píli, než jak zatížiti venkovský lid novými břemeny vojenskými a několikamilionovým nákladem, jejž budou noví rekruti lid stát. A tuto svou politiku prováděli bez ohledu na to, že na venkově jest dle tvrzení jich nedostatek pracovních sil. Aby jich bylo více, musilo se venkovu nových 5000 pracovních sil — odebrat! Svého zločinu byli si také jak náležitě vědomi. Dlouho váhali, mají-li zvýšený kontingent rekrutů povolit, pak ale 12. května usnesli se v Národním klubu u přítomnosti 52 členů a obou českých ministrů na návrh klerikála Hrubana a mladočecha Kramáře 46 proti 7 hlasům, že pro návrh Kolovrata budou hlasovat. A usnesení své také provedli. Pilnost návrhu Kolovratova byla 13. května 280 proti 130 hlasům schválena. Proti návrhu hlasovali jen sociální demokraté a Rusíni, pak hrstka českých radikálů. Pro návrh pak křesťanští sociálové, mladočeši, agrárníci, čeští klerikálové, německý svaz, Poláci a Italové. Měšťáci všech národností se v Rakousku štířejí, jakmile však jde o to, zatížit lid, jsou všichni pohromadě.

A jsou ochotni také při všech jiných špatnostech pomáhat, nehledě na to, pomáhají-li svému národnímu a politickému odpůrci. To dokázali při zřizování ministerstva Gessmannova.

Ministerstvo veřejných prací.

Dne 10. listopadu 1907 byl jmenován ministrem křesťanský sociál Gessmann. A trvalo to dlouho, než bylo vlastně rozhodnuto, co mu mají svěřit, neboť teprve 10. dubna 1908 usnesla se majorita sněmovny, že mu svěří ministerstvo veřejných prací. Celé čtyry měsíce, právě od 10. listopadu 1907 do 10. dubna 1908 bral Gessmann ministerský plat, aniž by vůbec nějaký resort zastával. O kompetenci tohoto

ministerstva sveden byl však veliký boj. Návrhy Gessmannovy byly dalekosáhlé. Hned do první sekce vyhražoval si záležitosti pracovních smluv, dělnických organisací a zaměstnavatelských svazů, konečně i vystěhovalectví, sprostředkování práce a řešení otázky bytové. Konečně chtěl připojiti k svému ministerstvu i záležitosti dělnického pojištění. Svaz sociálně demokratických poslanců se ovšem takovýmto návrhům co nejrozhodněji opřel, neboť věděl, že by křesťanští sociálové udělali z takového ministerstva ministerstvo na rozbíjení sociálně demokratických organisací, a že by ministerstvo to, v němž by byly záležitosti dělnických organisací a zaměstnavatelských svazů, vydalo dělníky úplně zaměstnavatelům na pospas. Proto když dne 22. března uveřejnila „Wiener Zeitung" obor působnosti ministerstva veřejných prací, byla kompetence ministerstva jeho úplně jiná Ministerstvo to mělo sice ještě dosti značný rozsah, avšak svrchu uvedené záležitosti dělnické byly z něho vyloučeny.

V působnost ministerstva veřejných prací zahrnuty dle osnovy záležitosti stavební (stavby vodní a pozemní, součinnost při úpravě stavby železnic a úpravě stav. živností), stavební hygiena, záležitosti soukromých techniků, správa státních budov, péče o byty, technické záležitosti; pak hornictví v témže rozsahu jako posud v ministerstvu orby, tudíž: výkon státní vysosti a národohospodářská péče o veškeré těžení vyhražených nerostů včetně těžení nafty, avšak kromě záležitostí solivaren, týkajících se též správy monopolů; správa veškerých státních dolů. — Báňská učiliště. Mimo to: opatření v záležitosti zásobování uhlím za součinnosti súčastněných resortů. Součinnost při ochraně zřídel, pokud ochrana tato nepříslušela až posud na základě horního zákona ministerstvu orby. Dále zvelebování živností, záležitosti

v oboru elektřiny (kromě telegrafu a telefonu), součinnost ve vodoprávním odboru, jde-li o vodu jako o zdroj síly, výsady, ochrana známek a vzorků, patentní záležitosti, technické pokusnictví, míry a cejchovnictví, parní kotle, motory, podpora živnostenské výroby, evidence technických pokroků, podpora technických živností, veškeré záležitosti služby ku zvelebování živností a ústavů, přednášky a kursy pro živnostníky, vzorné dílny, výstava pracovních pomůcek pro maloživnostníky, výstavy učenických prací, podávání informací maloživnostníkům, organisační opatření a podporování maloživnostenského úvěrnictví, součinnost při stanovení zásad o živnostenské práci v trestnicích, hospodářské podporování domáckého průmyslu, součinnost při organisaci živnostenských společenstev, dále součinnost v záležitostech zkoušek mistrovských, pracovní průkazy při společenstvech, podpora humanních, hospodářských a vzdělavacích záležitostí u živnostenských společenstev a jich jednot, organisace a podpora výrobních a hospodářských společenstev pro živnostenskou výrobu, odebírání a odbyt zboží, používání společenstevních instruktorů k těmto účelům, součinnost při jich ustanovování a při vymezování jich působnosti (pokud k naznačeným účelům neustanovují se zvláštní orgány). Konečně živnostenské školy (legislativa a administrace o všech druzích živnostenských učilišť a ženských odborných škol, dále živnostenské kočovné vyučování, průmyslová musea), podpora při odbytu zboží, dodávky maloživnostenské, výstavnictví a podpora návštěvy cizinců.

Jak patrno, zřízeno toto ministerstvo beze všeho systému vůbec a jedině dle toho, jak to vyžadovaly zájmy strany křesťansko-sociální. Proto také právem protestovali sociální demokraté proti tomu, že předloha ta vyřízena byla bez výborového projednání a že všecky tyto re-

sorty svěřeny muži, který neměl a nemá pro ně žádného předběžného vzdělání. Mladočeši, agrárníci a čeští klerikálové hlasovali ovšem šmahem pro pilnost návrhu, neberouce ohled na to, že jeho přijetím zejména pokračovací školství a jeho učitelstvo vydáno bude na pospas nejhorší křesťansko sociální hrůzovládě.

Proti ministerstvu Gessmannovu dovedli sociální demokraté zřídit přiměřenou protiváhu. Podařilo se jim to v uskutečnění šesté sekce v ministerstvu obchodu.

Šestá sekce v ministerstvu obchodu.

Rakousko mělo až dosud pro všechno své úřady, pro vybírání daní, pro dozor nad občany, mělo své kriminály, policejní strážnice, berní úřady a káznice, ale nemělo úřadu, který by se soustavně obíral potřebami dělníků, který by chystal sociálně politické zákony, který by měl na starosti poměry domácké práce, který by se staral o záležitosti učňů, sbíral dělnickou statistiku a zabýval se podobnými záležitostmi. Jest-li pak vůbec se některý úřad některou z uvedených záležitostí zabýval, pak považoval ji za věc vedlejší a bylo-li třeba v nějaké dělnické věci na úřad se obrátiti, pak bylo velmi těžko říci, u kterého úřadu tu věc spravují, zda u hejtmanství, policejního řiditelství nebo místodržitelství, ba bylo i těžko určiti v kterém z ministerstev ta která záležitost jest zastrčena, neboť pro různé dělnické záležitosti různá ministerstva byla příslušna... To se nyní podstatně změnilo. Nyní byla zřízena při ministerstvu obchodu šestá sekce, do které veškeré záležitosti dělnické byly shrnuty. Když mělo být zřizováno ministerstvo veřejných prací, opřeli se sociálně demokratičtí poslanci tomu, aby záležitosti dělnické byly svěřeny nepříteli dělnictva Gessmanovi.

A tak na místě ministerstva práce, na místě rozhodování o záležitostech dělnictva, dostal ministr Gessmann ministerstvo veřejných prací, ministerstvo veřejných staveb, ministersvo technické, k němuž mu ovšem přidala majorita sněmovny spolu s českými měšťáky záležitosti živnostenstva a hornictví. Ale otázka, jež při zřizování ministerstva Gessmanova byla nadhozena, totiž jak a kde sloučit záležitosti týkající se dělnictva, již neutuchla, nýbrž byla uskutečněna. A tak záležitosti dělnické sloučeny v šesté sekci ministerstva obchodu. V ní bude konečně po dlouhých letech úsilí organisovaného dělnictva spojeno všechno sociálně politické zákonodárství, správa a dozor v jednotný a neodvislý úřad. Vnitřně bude tato sociálně politická sekce rozdělena na tři departementy, 31, 32 a 33. Departementu 31. připadá zákonodárství na poli sociální politiky, spolupůsobení při příslušných pracích ostatních sekcí a odborů, záležitosti mezinárodního ochranného zákonodárství dělnického, zákonodárství na poli práce domácké, záležitosti sprostředkování práce a pracovní rady. Departementu 32. připadají administrativní záležitosti VI. oddělení živnostenského řádu (vyjímaje předpisy, vztahující se na záležitosti učenické a zkoušky tovaryšské) a § 114b živnostenského řádu, dále spolupůsobení při používání předpisů § 74. živnostenského řádu a vydávání předpisů na základě těchto paragrafů, dále personální a organisační záležitosti živnostenské inspekce, záležitosti komise pro zamezení úrazů a živnostenské soudy. Departementu 33. konečně připadá systematické vyšetřování, zpracování a periodické uveřejňování dat dělnické statistiky pro účely hospodářského a sociálního zákonodárství (sociálně politická služba informační); konečně sem spadá také centrální živnostenská inspekce.

Taková bude tedy vnitřní organisace a kompetence nové sekce sociálně politické. Rámec tento musí být ovšem teprve vyplněn příslušnými akcemi, a dle toho možno posuzovati cenu této nové instituce.

Ve své řeči, kterou zřízení sociálně politické sekce oznamoval, vytkl ministr obchodu Fiedler také ihned pracovní program této sekce.

Pro nejbližší dobu mluvil ministr o zákonné úpravě práce dětí, práce domácké, jakož i noční práce žen, o mezinárodní dohodě v otázkách ochranného dělnického zákonodárství, a zde v první řadě o potírání oněch vlivů v průmyslové výrobě, jež ohrožují zdraví a tělesnou bezpečnost dělníků, především o ochraně před otravou olovem a o zákazu používání fosforu při výrobě sirek. Ministr zde prohlásil, že prý nebude nikdy pochybovati o tom, jak rozhodnout tam, kde se bude jednat o ochranu lidských životů nebo o udržení zisku jednotlivých soukromých podnikatelů Při reformě živnostenské inspekce pak ministr obchodu prohlásil, že počet živnostenských inspektorů bude letos rozmnožen o 21, že v rozmnožování tomto bude pokračováno, že v řady inspektorů budou pojaty i ženy, a inspektoři že budou bráni i z řad dělnictva, že bude pečováno o dorost živnostenských inspektorů zřízením kursů pro všechna theoretická a praktická odvětví této služby, že živnostenským inspektorátům budou přiděleny potřebné síly písařské, aby inspektoři mohli se beze všech závad věnovati svému úkolu dozorčímu, a že se jedná i o zřízení zvláštních inspektorů obchodních.

Jest-li tedy listy žlutých organisací zřízení této sekce podceňovaly, pak jen dokazují, že nemají o dělnických věcech ani za mák ponětí. Zřízení šesté sekce v ministerstvu obchodu jest první vážný krok k tomu, aby sociálně politická správa v Rakousku byla postavena na moderní základy.

Kromě této reformy provedlo však nové Rakousko reformy ještě jiné, neméně důležité, ba tím významnější, že odhodlal se k nim militarismus.

Podpora rodin reservistů a náhradních záložníků.

Dne 14. července 1908 přijala nová lidová sněmovna zákon o příspěvku na výživu rodin reservistů a náhradních záložníků narukujících k cvičení ve zbrani resp. vojenskému cvičení. Jest to zákon, jehož význam pro širší vrstvy lidu podceňovati nelze. Tisíce rodin narukovavších reservistů, které dříve odchodem živitele upadaly v nouzi, dostávají nyní ze státní pokladny příspěvek na výživu a to ne jako almužnu, ale jako zabezpečený nárok právní. Zákon o podporách rodin reservistů a náhradních záložníků znamená první cenný ústupek militarismu nové lidové sněmovně, ústupek tím cennější, že pohnula k němu kruhy, které právem dosud pokládaly se za institucí stavící se k požadavkům lidu co nejupjatěji.

Zákon měl svou historii. Již v podzimním zasedání 12. listopadu 1907 projednával se návrh sociálně demokratický, soudr. Winarského, na náhradu rodinám narukovavších záložníků. Návrh ten však byl koalicí křesťanských sociálů, českých klerikálů, agrárníků a mladočechů zamítnut. Avšak strany ty věděly, že si takovou politikou u širokých vrstev lidu mnoho neposlouží. Proto přiměly vládu, aby sama podala návrh, pro který by ochotni byli hlasovati. Vláda vyzvání jejich vyhověla. Návrh vládní však nevyhovoval zplna požadavkům sociálních demokratů, kteří proto pokusili se ve výboru jej zlepšit. Tak za svaz sociálně demokratický navrhl soudr. Skaret, aby podpora vyplácená musila činiti denně

nejméně 1 K. Návrh ten však za pomocí mladočechů, klerikálů a agrárníků byl zamítnut. Tytéž strany zamítly také sociálně demokratický návrh, aby se reservistům hradilo též jízdné, aby onemocnělým záložníkům se dostalo podpory až do úplného uzdravení, a aby náhradu dostávali i ti, kdož nepodléhají nemocenskému pojištění, tedy zejména zemědělští dělníci. Ale i ty návrhy zamítnuty. V branném výboru postavil se zejména klerikální poslanec Myslivec proti tomu, aby za základ vyměřování příspěvků byla vzata skutečná mzda, nikoliv průměrná, a hlasoval proti tomu, aby nejnižší příspěvek rodině na výživu činil aspoň 1 K. Za zamítnutí všech těchto zlepšovacích návrhů musí vládní strany nésti zodpovědnost. Ale zodpovídati se musí i za neúčast, kterou při hlasování tom projevili. Při hlasování o tomto prvním, k prospěchu lidu směřujícím zákoně z 28 českých agrárníků bylo přítomno z počátku jen 6, později při hlasování o třetím čtení jen 8, ze 17 mladočechů byli přítomni jen 3, ze 7 staročechů pouze 1, z 11 členů národně dělnicko-radikálně státoprávní koalice jen 3, ze 17 klerikálů jen 8, ze 4 členů moravské »oposice« jen 1. Z mladočechů scházeli: Brdlík, Čech, Čelakovský, Černohorský, Čipera, Fiedler, Fořt, Kramář, Kratochvíl, Pacák; z agrárníků nebyli přítomni: Bergmann, Bukvaj, Dürich, Chaloupka, Holý, Hirsch, J. Kotlář, Mazanec, Náprávník, Okleštěk, Prášek, Rollsberg, Rataj, Sablík, Špaček, Suhrada, Udržal, Velich, Vojta, Zahradník, Zázvorka; z klerikálů: Horský, Hruban, V. Myslivec, Pillich, Prokop, Šachl, Šabata, Tvarůžek, Valoušek, Záruba. Z národních dělníků a státoprávníků scházeli: Baxa, Buříval, Hajn, Hubka, Kalina, Klofáč a Žemlička. Tato liknavost jest tím trestuhodnější, že vládní strany české, agrárníci, mladočeši i klerikálové, vždy, kdy se jednalo o zatížení lidu vojenskými břemeny, při povolování řádného kontingentu rekrutů, při zvyšování země-

braneckého kontingentu o 4920 mužů, při povolování rozpočtu vojenského **byli na místě** a pro vládní předlohy hlasovali. Zákon o podporách rodin reservistů jest jen důsledek sociálně demokratického návrhu v listopadu projednávaného. Vládní strany, které návrh sociálních demokratů tehdy zamítly, nebyly by před lidem své protilidové stanovisko obhájily, zvláště ne, když ukázaly se nanejvýš povolnými k vládě ve všech jejích ostatních požadavcích militaristických.

Pro důležitost věci citujeme zákon v plném znění:

Zákon o podpoře rodin reservistů a náhradních záložníků.

Zákon o příspěvku na výživu příslušníkům rukujících k cvičení ve zbrani, resp. k vojenskému výcviku, přijatý 14. července 1908 sněmovnou, má toto znění:

Kdo má nárok na příspěvek na výživu?

§ 1. Příslušníkům rakouského státního občana patřícího a) k neaktivnímu stavu mužstva narukujícího na základě povolání k cvičení ve zbrani, nebo b) rakouského státního občana přiděleného na základě § 34. branného zákona do náhradní zálohy a narukujícího k vojenskému výcviku, pokud mají v královstvích a zemích na říšské radě zastoupených řádné bydliště, a pokud jejich výživa byla podstatně závislá od příjmu plynoucího z práce povolaného patří v dosahu dalších ustanovení nárok na příspěvek na výživu ze státních prostředků.

Kadeti a jim na roveň postavení nečítají se ve smyslu tohoto zákona za osoby stavu mužstva.

Za příslušníky ve smyslu tohoto zákona se počítají: manželka, manželské a nemanželské děti, sourozenci a ascendenti povolaného.

Příslušníkům, kteří nejsou rakouskými státními občany, nepřísluší nárok na příspěvek k výživě, nezachovává-li se od dotyčného státu za trvání analogického zařízení vzájemnost. Dotyčná zjištění buďtež vyhlášena v říšském zákonníku.

Kdo nemá nárok?

§ 2. Nárok označený v § 1. neexistuje:

a) Dostává li povolaný po dobu cvičení ve zbrani pokud se týče vojenského výcviku plat svůj nebo mzdu vyplácenu dále nebo netrpí-li z jakéhokoliv důvodu na svém příjmu žádné újmy, nebo

b) když dle životního postavení, majetkových, výrobních a příjmových poměrů povolaného na základě provedeného vyšetřování lze za to míti, že jeho narukováním výživa dotyčných jeho příslušníků není ohrožena.

Jak velký jest nárok?

§ 3. Příspěvek na výživu připadá veškerým k nároku oprávněným příslušníkům dohromady jen jednou a poskytuje se za každý den cvičení ve zbrani, resp. vojenského výcviku ve výměře 50 proc. obvyklé denní mzdy obyčejných dělníků oněch soudních okresů, v jejichž obvodě povolaný naposled byl v práci.

Byl-li povolaný v pracovním poměru zakládajícím povinnost nemocenského pojištění, jsou obvyklé denní mzdy určované dle § 7. zákona z 30. března 1880, č. ř. z. 33 i tehdy směrodatny, stalo-li se v jednotlivém případě nemocenské pojištění na základě skutečně vybírané mzdy nebo na jiném základě.

Obvyklé denní mzdy dělnictva nepodléhajícího nemocenskému pojištění, obzvláště zemědělského a lesního, pak domácí čeledi, ustanovovány buďtež periodicky politickými úřady první instance s analogickým použitím § 7. zákona z 30. března 1880 č. ř. z. 33.

Byl-li povolaný osobou samostatně vydělávající, je směrodatna nejvyšší mzda dělníka dotyčné, po případě co nejpříbuznější podnikové kategorie v soudním okresu obvyklá a ve smyslu odstavců 2. a 3. tohoto paragrafu stanovená.

Nebyl-li povolaný naposled v práci v královstvích a zemích na říšské radě zastoupených, obnáší denní příspěvek na výživu jednu korunu.

Nárok v době cesty.

Za počet dní, nutný k cestě z posledního místa pobytu do stanice narukování a zpět vyplácí se příspěvek na výživu dle týchž zásad jako po dobu cvičení ve zbrani, resp. vojenského výcviku.

Leželo-li poslední místo pobytu povolaného mimo království a země na říšské radě zastoupené, započítává se onen počet dní, jichž nutno bylo k cestě od dotyčné pohraniční stanice až do stanice narukovací a zpět.

Nárok na podporu počíná dnem nastoupení cesty k cvičení ve zbrani, resp. k vojenskému výcviku.

Bylo-li povolanému dokazatelně zabráněno ve zpáteční cestě do řádného svého bydliště nemocí, vzniklou za konání vojenské služby bez jeho zavinění, připočítává se doba po jeho návratu vzhledem na poskytování příspěvku na výživu k době vojenského cvičení, resp. vojenského výcviku. Ustanovení toto nemá platnosti v případech nemoci, pro něž povolanému přísluší nároky proti jedné z nemocenských pokladen, označené v § 11. zákona z 30. dubna 1888 č. ř. z. 33.

Kdo uplatňuje nárok?

§ 5. Povolaný k cvičení ve zbrani, resp. vojenskému výcviku výhradně jest oprávněn uplatňovati nárok na příspěvek na výživu, příslušející jeho příslušníkům.

Z kruhu osob, oprávněných k nároku, pokud se týče jejich zákonných zástupů, jmenuje tu osobu, které vypláceni příspěvku na výživu má se stát.

Jmenuje li povolaný současně více osob, určiti má též míru rozdělovací.

Na rozdělení příspěvku na výživu mezi příslušníky, oprávněné k nároku, nepřísluší správním úřadům žádný vliv.

Do kdy se nárok uplatňuje?

§ 6. Nárok na příspěvek na výživu budiž uplatňován ústně nebo písemně u onoho politického okresního úřadu, prostřednictvím jehož stalo se doručení povolávacího listku.

Nárok může býti uplatňován ještě průběhem čtyr neděl po skončeném cvičení ve zbrani, resp. vojenském výcviku.

Kdo rozhoduje o nároku?

§ 7. O učiněném nároku na podporu má politický okresní úřad v nutném případě zahájiti vyšetřovaní a učiniti rozhodnutí.

V případě rekursu rozhoduje politický zemský úřad právoplatně.

Je-li oprávnění na nárok postaveno na jisto, nesmí vyšetřováním mzdové sazby, jež má býti použita, zdržováno býti poukázání příspěvku na výživu; poukázání staň se prozatimně — s výhradou dotyčného vyrovnání — dle nejnižší příslušné sazby mzdové.

Příspěvek na výživu platí se předem.

§ 8. Výplata příspěvků na výživu děje se při včasném uplatňování nároku po zjištění nastalého zařazení týdně napřed.

Příspěvek na výživu nelze zabavit.

§ 9. Požadavky na příspěvek na výživu založené na tomto zákoně nesmějí býti ani stihány exekucí ani zjišťovacími opatřeními.

Také každé naložení s dotyčnými požadavky postupem, poukazem, zabavením nebo jiným právním jednáním jsou bez právního účinku.

Obce a nemocenské pokladny spolupůsobí.

§ 10. Za účelem provedení tohoto zákona jsou na žádost politických úřadů obce povinny k spolupůsobení.

Rovněž jsou povinny nemocenské pokladny označené v § 11. zákona z 30. března 1888 povinny, na žádost politických úřadů podávati zprávy o oněch skutečnostech, které pro oprávnění na nárok nebo míru nároku jsou směrodatny.

Všechna podání jsou bez kolku.

§ 11. Všechna podání, protokoly, přílohy, rekursy a přijímací potvrzení za účelem provedení tohoto zákona jsou prosta kolků a poplatků.

Rovněž jsou všechny nutné pomůcky k uplatnění nároku na příspěvek na výživu — pokud slouží jen tomuto účelu — prosty kolků a poplatků.

Zákon vstupuje v platnost ihned.

§ 12. Zákon tento nabývá platnosti od 1. srpna 1908.

K provedení jeho pověřuje se ministr zeměbrany v dohodě s příslušnými súčastněnými ministry.

Výnosy proti týrání vojáků.

Zvláštní pozornost věnovali poslanci sociálně demokratičtí týrání vojáků a justici vojenských soudů. Ihned na počátku sněmování 24. června podali poslanci Tomášek a Spielmann interpelaci stran sebevraždy vojáka Vališe ve Welsu, brzy na to pak podána interpelace stran vojína Nemravy a v záležitosti jednání poručíka 91. pěšího pluku Či-

pína. Když se poměry nelepšily, přivedli sociální demokraté otázku týrání vojska pilným návrhem na denní pořádek sněmovny. Dne 18. října 1907 bylo o návrhu tom jednáno. Šlo o případy týkající se vojínů Samka a Schröttera, týraných a dohnaných k pokusu sebevraždy strážmistrem Jecelem. Tento Jecel byl již jednou odsouzen pro ztýrání vojína ke čtyřměsíčnímu vězení. Vojín ten, nemoha již déle snášeti týrání, se oběsil. Avšak jaké poměry v rakouské armádě panovaly, to ilustruje nejen nízký čtyřměsíční trest, nýbrž i ta okolnost, že Jecelovi dána po jednoměsíčním věznění milost, a on dosazen nanovo na totéž místo u pluku. Sotva se Jecel vrátil, chtěl si vylíti zlost na vojácích a zasedl si na Schröttera. Ten nemoha déle snášeti týrání postřelil se. Jiné případy přednesl v debatě posl. soudr. Haberman. Byl to případ strážmistra Luhana z Plzně, který před několika lety v opilosti probodl nováčka a dostal za to tři měsíce vězení, později pak byl přidělen znovu k vojsku a v době interpelace byl opět postrachem vojínů. Byla-li justice vojenská k případům trýznění vojínů mírná, byla tím ostřejší, kde šlo o t. zv. zločiny politické. Poslanec Habermann uvedl případ vojína Václava Horáka, který sloužil v Budějovicích. Horák, místo aby čas trávil v hostincích, činil si různé filosofické poznámky do svého zápisníku. Ač zápisků těch nikomu nepůjčil a nepředčítal, byl odsouzen na tři roky do těžkého žaláře a byl dán na pevnost v Terezíně, poněvadž měl ve svých zápiskách rozjímání o užitečnosti a neužitečnosti monarchických zařízení. Tak justice vojenská dávala za dohnání k sebevraždě tři měsíce, za filosofické úvahy tři roky. Debata vojenská, vyvolaná sociálními demokraty, měla především ten účinek, že ministr zeměbrany musil podati demissi. Na místo jeho nastoupil 5. prosince polní podmaršálek šl. Georgi. Avšak i on měl ještě co činit, nežli po-

někud obmezil týrání vojínů. Již dne 11. prosice odpovídal na interpelaci soudr. Winarského v záležitosti usmrcení vojína pěšího pluku č. 51 Michala Herschkovicse desátníkem Janem Balintem. Jaký byl tento případ týrání vojáka o tom sám ministr zeměbrany pravil v odpovědi na dotaz soudruha Winarského doslovně: „Pěšák Michael Herschkovics byl 24 listopadu asi ve 3/4 4 odpoledne v pokoji č. 62 nadačních kasáren zastřelen desátníkem Balintem ze služební ručnice. Dle spisů ihned vyžádaných rozkázal zmíněného odpoledne desátník Balint Herschkoviczovi, aby kráčel v pokoji volným pochodovým krokem, což Herschkovics též učinil. Na to dal Balint postaviti dvěma pěšáky na sebe dvě lavice, aby Herschkovics přes ně skákal. Poněvadž nemohl toho dokázati, rozkázal mu Balint, aby prolezl lavicemi a zvolal konečně, aby mu byla donesena ručnice, že Herschkovicse zastřelí. Zatím, co šel jeden pěšák pro ručnici, vyňal Balint ze svého kufru ostrý náboj, dle svého udání t. zv. „lhářku". Balint nabil ručnici a přiložil k líci Vyšla rána. Herschkovics klesl beze slova k zemi."

O případu pravil ministr zeměbrany: „Teprve nedávno vydala jak vojenská tak zeměbranecká správa **výnosem z konce října** přísné pokyny, aby se zabránilo takovým případům a staly-li se, aby se co nejpřísněji potrestaly. Doufám též pevně, že výnos se nemine svým účinkem. Netoliko já, i pan říšský ministr vojenství máme za to, že jest nevyhnutelně třeba, aby se týrání vojínů učinila přítrž a považujeme za jednu ze svých nejdůležitějších povinností, abychom vyhladili důkladně surového ducha, kdykoliv a kdekoliv se vyskytne."

Ale již 27. února 1908 byli nuceni posl. Němec, Schumaier, Seliger a Pittoni podati v dele-

gacích k ministru války interpelaci o hromadných sebevraždách vojáků v Brně, kde ve 14 dnech zastřelili se infanteristi Zavřel, Pásek, Lesníček, Slováček a Gerlich, všichni následkem nesnesitelného šikanování a trýznění. Jak interpelace uváděla, vyjádřil se velitel pluku, když mu podávána zpráva o množících se sebevraždách: „Dej pánbůh, aby se to všecko postřílelo, alespoň budu dříve brigádníkem.“ A hned na to 5. března 1908 interpelován soudruhem Schumaierem nový hrozný případ ztýrání vojína v kasárnách vídeňského pluku Deutschmeistrů: Pěšák Grünzweig od 9. setniny udělal při cvičení na dvoře špatný obrat. Desátník Alois Proksch ho zavolal do světnice a zde mu velel „Nieder!“ Když Grünzweig, přihlouplý vesnický hoch si lehl, poručil mu, aby se obrátil na znak. Grünzweig tak učinil a desátník Proksch se mu na to vymočil do tváře. Vojín byl ostatně stále trýzněn a ještě několik dní před interpelací zavolal si ho kadet-zástupce Alfred Mayer a řekl, že mu nedá pokoje, až ho dostane do garnisonního vězení. Hejtman Gmeiner byl o případu zpraven, ale surový desátník vzdor tomu zůstal ještě do posledních dnů ve službě, ač případ se udál již v prosinci. Sotva soudr. Schumaier interpelaci podal, zvedl se ihned ministr války Schönaich a prohlásil, že chce okamžitě na interpelaci odpověděti. Řekl, že s politováním musí konstatovati, že případ v interpelaci uvedený, nad nímž vskutku vstávají vlasy na hlavě, se přihodil tak, jak byl vylíčen (Volání: Slyšte! Slyšte!), že onen poddůstojník se již nalezá v garnisonním vězení a o výsledku soudu že podá interpelantovi zprávu ministr zeměbrany. Co se kadeta týče, že nemá dosud informací, ale oznámil, že si je vyžádá.

Toto zakročení sociálních demokratů mělo skutečně účinek. Dne 11. března 1908 vydán **nový výnos**

proti trýznění vojínů. Na velitelství všech pluků došlo nařízení obsahující nejen zákaz týrati podřízené ve službě i mimo službu, nýbrž i rozkaz, dle něhož jest každý představený povinen hlásiti svému velitelství každý případ týrání vojínů, o kterém zvěděl. Neučiní-li kdo, jejž se věc týče, oznámení o týrání vojínů, bude trestán, jako by se sám týrání dopustil.

Vojenská správa začala nyní nejen vydávati výnosy, ale i trýznitele vojínů trestati. Dne 24. března uznán desátník Proksch pro svrchu uvedené ztýrání vojína Grünzweiga (vymočení se do tváře) vinným zločinem překročení služebních předpisů a zneužití služební moci a odsouzen do vězení na 8 měsíců jedním postem týdně zostřeného, k degradaci a k nasluhování. Současně pak odsouzen byl poddůstojník Albert Duraz, který v Přemyslu dohnal vojína Michaea Jakimicze od 18. pěšího pluku zeměbrany k sebevraždě, k degradaci a k sedmiměsíčnímu těžkému garnisonnímu žaláři.

Ale vystoupení sociálních demokratů mělo i další účinky. Dne 11. června vydala vojenská správa **výnos, kterým upraveno právo vojínů k podávání stížnosti do jednání představených.** Dosud dle platných předpisů měli vojíni právo si stěžovat, ale směli tak učinit toliko oklikou přes všechny své nadřízené. Stížnost pak nesměla býti přednesena do 24 hodin od chvíle, kdy se stala událost, jež k stížnosti zavdala důvod. Nyní je jinak. Každá stížnost musí býti přednesena do 3 dnů, jinak k ní nebude přihlíženo. Vedle toho nebude již třeba, aby stěžovatel prodělal křížovou cestu u všech svých představených, nýbrž stížnosti mají býti přednášeny bezprostředně veliteli setniny. Výnos však jde ještě dále; nechce vojíny omezovati toliko na jejich bezprostředního představeného, přiznává jim právo stížnosti přímo u velitele pluku.

Také dosud mohli si vojáci stěžovat přímo u velitele pluku, ale toliko jednou za rok, při jarní prohlídce, kdy si to před očima celého pluku a veškerých svých představených ani troufati nesměli. Nyní má býti jinak; každému vojáku má přísluševi právo, aby kdykoli přednesl stížnost svoji přímo u velitelství pluku. Výnos předpisuje dále, že veškeré stížnosti mají býti vyřizovány způsobem rychlým a přesným a snaží se činit opatření, aby okolnost, jež k stížnosti zavdala podnět, nebyla šetřením vojenských úřadů zatušována, ani tendenčně zkroucena. Žádný představený nesmí vyřizovati stížnost, která směřuje proti němu, nýbrž musí ji postoupiti svému bezprostřednímu představenému k vyřízení. Je dále zakázáno jakékoli působení na stěžovatele, aby od stížnosti svojí upustil. O vyřízení stížnosti má sepsán býti krátký protokol a vyřízení má v přiměřené formě sděleno býti jak stěžovateli, tak i představenému, který ku stížnosti zavdal podnět.

Těmito výnosy, jež vyvolala stálá kontrola a bezohledná kritika sociálně demokratických poslanců zednán konečně, jak se zdá, na vojně jiný duch. Alespoň jeden surový desátník, který nedávno opouštěl vojnu, vyjádřil se o novém duchu následovně: »Teď už pomalu budou šarže musit kmánům čistit boty. Teď už to není žádná vojna. Teď aby se člověk bál dát vojákovi facku.«

Zrušení posledního cvičení.

Dne 22. června uveřejnila „Wiener Zeitung“ v neúřední části tento **výnos: Neaktivní mužstvo zeměbrany nebude v 11. a 12. služebním roce,** pokud nejde o dodatečné odbytí dřívějších cvičení ve zbrani, po zaradění povolených braneckých kontingentů zeměbrany, totiž **od 1. října r. 1908, povoláváno ku cvi-**

čení ve zbrani. Tímto způsobem bude těm, kdož byli bezprostředně do zeměbrany zařaděni, **celková doba všech občasných cvičení ve zbrani zkrácena na 16 neděl.** Ti, kdož po odbyté služební povinnosti byli přeloženi ze zálohy k zeměbraně, **nebudou,** ačli nejde o dodatečné cvičení ve zbrani, k němuž v záloze vojska nedošlo, **povinni konati cvičení ve zbrani u zeměbrany.** Na neaktivní zemské střelce, mající v Tyrolsku a ve Vorarlbergu právo domovské, se toto nařízení zatím nevztahuje."

Na poslední cvičení musili začasté choditi muži, kteří doma měli ženu a děti, kteří zanechati musili doma obchod nebo odejíti ze zaměstnání. Pro muže takové znamenalo poslední cvičení nejen trmácení a značnou osobní námahu, ale i velké oběti peněžní, ztrátu zaměstnání, ušlý výdělek a pod. Proto byl zajisté výnos ten obyvatelstvem uvítán s radostí. Nesmí se však zapomínat, že vzdor tomu, že jej ministr zeměbrany vydal z vlastní moci, že přece jen jest plodem nové sněmovny, jejímuž duchu musil se podrobiti i militarismus.

Reformy na poli živnostenské inspekce.

Dne 6. června 1908 udála se v celuloidové továrně Seilerově ve vídeňské čtvrti Otakrinku katastrofa, při níž v plamenech zahynuli 3 dělníci a 14 dělnic, celkem 17 osob. Ukázalo se zase jednou názorně, jakými nedostatky trpí živnostenská inspekce, že počet živnostenských inspektorů jest nedostatečný, položka na živnostenskou inspekci pramalá, že živnostenští inspektoři jsou přetěžováni písemnými pracemi, že vůbec celý duch v živnostenské inspekci není takový, jaký by býti měl, protože živnostenští inspektoři nejsou bráni z řad dělníků, ani vyzbrojeni

exekutivní mocí, aby živnostenský inspektor nejen sděloval závady, jež shledal, ale aby měl právo také přímo předpisovati nařízení a v případu jich nedodržení nedbalého podnikatele trestati. Těmto steskům dal výraz také poslanec Johanis v řeči své ze dne 19. června. Když pak sociální demokraté podali pilný návrh na zákaz používání bílého fosforu při výrobě sirek, který byl také přijat, ujal se při příležitosti té slova ministr obchodu Fiedler a sdělil, že na poli živnostenské inspekce budou provedeny některé reformy. Tak především ještě v tomto roce bude povoláno dalších 5 sil, v preliminář na rok 1909 budou požadovány prostředky pro systemisování dalších 21 sil, z nichž 11 budou orgány vyššími, 10 výpomocnými. Tím bude možno nejen rozmnožiti počet dozorčích okresů ale také ustanoviti několik žen, takže počet úředníků živnostenské inspekce bude zvýšen z 80 přes 100. Otázka, jakým způsobem a v jakém počtu má býti dělnictvo povoláno k spoluúčasti, že není dosud rozřešena, avšak ministr se domnívá, že nelze jí upříti jistého oprávnění, protože zástupci dělnického stavu stojí uprostřed nebezpečí a mají jemnější a hlubší porozumění pro nebezpečnost jistých podniků. Přes to, že reformy tyto jsou dosud jen velmi skrovné, musí býti jako počátek obratu zaznamenány.

Zákon o úpravě platů státních zřízenců.

Ke konci letního zasedání předložila vláda na naléhání sněmovny také předlohu zákona, kterým se platy státních zřízenců zlepšují o úhrnný obnos 18 milionů korun ročně. Plat státních zřízenců v § 1. zákona z roku 1899 označených obnáší dle této předlohy:

V platební třídě	Pro sluhy	Pro podúředníky
	korun	
1	900	1000
2	970	1080
3	1040	1160
4	1110	1240
5	1180	13[illegible]0
6	1250	[illegible]
7	1320	[illegible]
8	1390	1560
9	1460	1640
10	1530	1720
11	1600	1800

Postup z jedné třídy do druhé děje se automaticky vždy po třech do pense započítatelných letech, předpokládaje ovšem, že zřízenec správně svou službu vykonával. Sluhové v nejvyšší třídě mají nárok na dva starobní příplatky po 100 K, kterých se jim dostane vždy po čtyřech letech v této třídě ztrávených. Starobní příplatky započítávají se do pense. Rozdělení státních zřizenců do kategorie sluhů nebo podúředníků, jakož i do jednotlivých tříd stanoví se cestou nařizovací. Jakožto disciplinární trest může být na určitou dobu zastaven postup do nejblíže vyšší třídy nebo i sesazení do třídy nejblíže nižší; toto může se státi nejméně na půl roku, nejvíce však na šest pololetí. Zvláštní ustanovení platí pro policii.

Ve schůzi rozpočtového výboru ze 14. července sdělil ministr financí Korytowski, že obnos 18 milionů rozdělen jest tak, že opatření pro úřední sluhy, kancelářské oficianty a oficiantky, tudíž pro služební třídy, na nichž súčastněny jsou všechny resorty, vyžadují 2·3 mil. korun. Na akci ministerstva obchodu požadují se 4·4 mil., na akci ministerstva vnitra 2 miliony, ministerstva financí (finanční stráž) asi 1 milion a na akci ministerstva železnic 8·3 mil. korun.

Jednotliví ministři na to uváděli, kolik osob a jakým způsobem jsou na zlepšení súčastněny.

Ministr orby dr. Ebenhoch uváděl, že ve stavu ministerstva orby jsoucí služebnictvo skládá se ze 700 lesníků, 150 c. k. okresních lesníků a 200 lesnických příruči. Se zřetelem na požadované předběžné vzdělání a služební výkony této kategorie služebnictva bude veškeren lesnický personál zařazen do třídy podúředníků, a to budou lesní přiručí po složení zkoušky pojati do prvé platební třídy podúředníků s ročním služným 1000 K. Platy lesníků začínají ve čtvrtém stupni 1240 K, konečné služné bude obnášeti 1800 K.

Ministr železnic dr. Derschatta podotkl, že v železničním resortu jde o obnos asi 8·3 mil. K, jenž má býti poskytnut způsobem nařizovacím určitým třídám zřízenců státních drah.

Ministr obchodu dr. Fiedler uvedl, že obnosy, jichž má se dostati ministerstvu obchodu a jež obnášejí asi $4^1/_2$ mil., má se použiti ku zlepšení platů něco více než 26.000 osob. Následkem toho bude asi polovině všeho poštovního personálu upraven plat. Především asi 13.500 zeměpanským sluhům. Za tím účelem byl zvolen modus, jenž blíží se též zásadě automatického postupu do vyšších platebních tříd, služebnictvem žádané. Ovšem nebyl takto splněn požadavek zeměpanských poštovních sluhů, aby začáteční platy všech tříd byly zvýšeny o 200 K. To má platiti jen pro kategorii zřízenců, kteří nyní stanou se podúředníky, kdežto ostatním sluhům má se dostati zvýšeného počátečného služného o 100 korun. Dále uvedl, že pomýšlí se na úpravu platů poštmistrů, která souvisí s úpravou poštovních posličků na venkově.

Po vývodech ministrů ujal se slova poslanec Seitz (soc. dem.) a prohlásil, že sociální demokraté

vytýkají nejenom nepatrný úhrnný obnos, nýbrž především úmyslnou nejasnost veškerých ustanovení o prvém zařadění sluhů v příjmové stupně a o postupu jich, vytýkají dále, že nebyl vzat zřetel na berní exekutory, kancelářské pomocníky, prozatímní sluhy u okresních hejtmanství, především ale na dělníky ve státních závodech Sociální demokrat Beer pak navrhl zvýšení položky ze 4·5 milionů na 6·5 milionů korun, návrh ten však byl ve sněmovně vládní majoritou zamítnut, předloha vládní pak přijata ve znění výborovém; 23. července pak schválena i panskou sněmovnou.

Ostatní zákony.

Sněmovna vyřídila také ještě jiné zákony, které sice s dělnickým životem buď vůbec nesouvisejí, anebo souvisejí jen volně, takže úprava dělnických poměrů není jejich hlavním obsahem, které však, když zaznamenáváme činnost lidového parlamentu v prvním roce, nemůžeme přejíti beze zmínky.

Dne 15. července 1908 schválila zákon meliorační, kterým příspěvek na meliorace byl zvýšen ze 4 na 8 milionů korun.

Dne 17. července pak schválila zákon o ručení za škody automobilem spáchané.

Dle nového zákona nemusí poškozený dokazovati vinu škůdcovu, nýbrž škůdce musí, když chce být osvobozen od povinnosti platiti, dokázati, že škoda byla způsobena poškozeným samým, nebo třetí osobou, nebo neodvratitelnou náhodou. To jest proti dřívějšímu zákonodárství pokrok. Sněmovna panská uvalila ručení i na řidiče automobilu, sociální demokraté však navrhovali, aby byl řidič z povinnosti ručení vyňat, když zaměstnavatelem jest pod trestem pro-

puštění nucen k jízdě nadmíru rychlé, protože věděli, že řidič, který nejezdí rychle jest ze služby bez milosti propuštěn. Sociálně demokratická menšina navrhovala také, aby řidičům dostalo se renty úrazové v téže výši jako zřízencům železničním při úraze dopravním (90 až 120 procent), avšak návrh jejich byl zamítnut, ale přijata resoluce, kterou vláda se vyzývá k reformě úrazového pojištění v tom směru, aby úrazové pojistění nahražovalo skutečnou škodu a aby poskytovalo přiměřené zvýšení při trvalém chřadnutí.

Konečně přijat také zákon o výkupu české severní dráhy státem. Zákon ten přinesl personálu u dráhy zaměstnanému jednak definitivní postavení, jednak upravení postupu a postavení na roveň státním železničním zřízencům. Personálu severní dráhy ujal se při příležitosti té poslanec soudr. Biňovec, sám dřívější zřízenec severní dráhy. K návrhu jeho přijata resoluce, jež se týká povolení stálých podpor práce neschopnému služebnímu a dílenskému personálu České severní dráhy, pokud nejsou členy pensijního fondu.

Starobní a invalidní pojištění.

Hned při sestoupení se nové sněmovny a při zahájení jednání učinil císař prohlášení o starobním a invalidním pojištění. Pravil: »Bylo-li mým úkolem v ranném mládí konečně vysvoboditi stav selský od břemen pozemkových, doufám pevně, že se nyní podaří upraviti státní pojišťování zavedením starobního a invalidního pojišťování a tak provésti pro velký okruh činných členů společnosti dílo lidskosti a sociální spravedlnosti.« Avšak vláda Beckova na toto dílo lidskosti, jak se ukázalo, příliš nepospíchala. Vzdor tomu, že v trůnní řeči bylo slíbeno, že budou sněmovně dodány příslušné předlohy, jakož i předlohy

o reformě dělnického pojišťování vůbec, dosud je sněmovně nepředložila. A bylo zase zapotřebí již hodně ostrého zakročení sociálně demokratických poslanců, aby vláda byla donucena učiniti určité prohlášení, co se starobním a invalidním pojištěním zamýšlí. Když vláda nepředložila předlohu v ustavujícím zasedání sněmovním a když bez předlohy minulo i zasedání podzimní, které se zabývalo nejnaléhavějšími státními nezbytnostmi, podána ihned při zahájení nového zasedání interpelace na celé ministerstvo stran okamžitého předložení osnov zákona o vybudování pojišťování dělnického. Interpelace ta, již jménem svazu znamenali předsedové jednotlivých klubů sociálně demokratických, totiž soudruzi Němec, Adler, Daszynski, Pittoni a Wityk, měla toto znění:

»Vybudování pojištění dělnického jest nejnaléhavějším požadavkem dělnictva v Rakousku. Již od r. 1901 slibuje se dělníkům v Rakousku splnění této žádosti. V poslední trůnní řeči byl slib tento slavnostně obnoven. Pracovní rada, průmyslová rada, zemědělská rada, pojišťovací rada konaly již porady o osnovách vlády, všechny předběžné práce již tak daleko pokročily, že při nejmenším osnovy o starobním a invalidním pojištění dělníků v několika málo měsících mohou nabýti zákonité platnosti a tím mohou býti položeny první základy pro vybudování všeobecného pojištění lidového.

Dělnictvo spatřuje s rostoucí nevolí, že vláda dosud nepodala osnovy zákona o reformě a vybudování dělnického pojištění sněmovně poslanecké. Dělnictvo se obává, že otálení vlády může dílo reformní vážně ohroziti, že může tím dávati zjevným nepřátelům a falešným přátelům reformy příležitost, aby ji zdržovali a sešpatňovali. S dělnictvem sledují s velikou nevolí ne-

činnost vlády také všichni oni, kteří poznali, že jenom energické a včasné provedení sociálních reforem může napomáhati smírnému vývoji společnosti třídními rozpory roztrhané a ohrožované a ulehčiti obzvláště obcím stiženým chudinským zaopatřením. Zákonitá ochrana starců a mrzáků dělnictva má býti prvním sociálním dílem nového parlamentu lidového, prvním plodem rovného práva volebního a první splátkou na ohromné dluhy, jež parlament privilegovaný nashromáždil. Dělnictvo pozbylo by každýkoliv zájem na pracovní schopnosti poslanecké sněmovny, kdyby se rovněž tak jako její předchůdkyně chtěla zbaviti povinnosti vyhověti naléhavým nutnostem lidovým. **Jen okamžité předložení osnov zákonitých o vybudování dělnického pojišťování** může obavy dělníků zažehnati. Z těchto důvodů činí podepsaní na společné ministerstvo dotaz:

Jest vláda ochotna poslanecké sněmovně podati ihned osnovy zákonné o reformě nemocenského a úrazového pojištění a **o starobním a invalidním pojištění dělníků?«**

Uvedená interpelace neminula se cílem; ukázalo se, že vláda vlastně předlohu o dělnickém pojišťování hotovu již má, že však ji nesmí předložit, protože vládní strany předložení jí zakázaly, spatřujíce v tom úspěch sociálně demokratický. Byli to zejména agrárníci, kteří se obávali, že kdyby na stůl sněmovny položena byla předloha o pojišťování dělnickém, že by přišli o poslední své posice na venkově. Když vláda Beckova předlohu o dělnickém pojišťování ani pak nepředkládala, viděl se svaz sociálně demokratických poslanců nucena podati pilný návrh, kterým se vláda vyzývá, aby sdělila, v jakém stadiu se nacházejí práce se starobním a invalidním pojištěním, na

jakých základech bude vybudováno a kdy je předloži. Pilnost tohoto sociálně demokratického návrhu byla tentokráte sněmovnou jednohlasně přijata. O návrhu hlasováno 7. července 1908 Ihned po hlasování povstal pak ministr vnitra Bienert a prohlásil, že vláda podá předlohu, která bude obsahovati pojištění nejen dělníků. ale také oněch samostatných podnikatelů, kteří se způsobem života blíží dělnictvu a že předlohu podá 3. listopadu 1908.

Uvedený návrh sociálně demokratický byl zajisté velice důležitý a bylo ho nejvýše třeba. Při hlasování o naléhavém vyřízení starobního a invalidního pojištění přítomno bylo však z 28 agrárníků pouze 5, z 11 národních dělníků a t. zv. státoprávní oposice byli přítomni pouze 3, chyběla zase z českých poslanců celá řada staročechů a mladočechů. Z agrárníků nebyli přítomni při hlasování posl. Bergmann, Bukvaj, Chaloupka, Dürich, Holý, Hirsch, Josef Kotlář, Mazanec, Náprstek, Okleštěk, Paďour, Prášek, Rollsberg, Rozkošný, Sablík, Špaček, Srdínko, Suhrada, Staněk, Švejk, Udržal, Vojta a Zázvorka. Ze staročechů chyběli posl. Kulp, Pražák, Srb, Svozil, Vrtal, Žáček, z mladočechů posl. Brdlík, Bulín, Černohorský, Čech, Čipera, Fořt, Kaftan, Kratochvíl — také jeden z obhájců živnostníků — scházela také celá »Morava do oposice« a z národních dělníků nebyli přítomni poslanci Baxa, Choc, Fresl, Hajn, Hubka, Kalina, Klofáč a Žemlička.

Agrárníci vydávají se za obhájce malorolníků, jako národní dělníci za obhájce živnostníků. Zde. kdy se jednalo o pojištění malorolníků a maloživnostníků nebyli přítomni. A to měli ještě tu odvahu tvrdit, že prý sociální demo-

kracie jest proti starobnímu pojišťování těchto samostatných podnikatelů. Lež mívá však krátké nohy a tak dříve než se očekávalo, ukázalo se, kdo jest vlastně přítelem drobných vrstev lidu a kdo, když se jedná o jejich zájem, jest na místě a kdo ne.

Aféra Wahrmundova.

Rekonstrukce ministerstva provedená na podzim, mnohé strany neuspokojila. Křesťanští sociálové, kteří ve sněmovně čítají 96 mužů, dosáhli dvou křesel, ministerstva orby a ministerstva veřejných prací; a také leckterý z ministrů úřednických, jako ministr vnitra a sám ministerský předseda jest zakuklený křesťanský sociál. Ale to vše křesťansko-sociální straně nepostačilo. Spočítali si, že němečtí liberálové, jejichž frakce čítá 29 členů, mají 2 ministry, Derschattu a Marcheta, a oni o 96 členech oficielně také dva. Když pak 1. května náhle zemřel německý ministr krajan Peschka, začalo to opět v ministerských křeslech praskat, křesťanští sociálové začali žádat další křeslo, byla krise. Za oběť si vyvolili ministra vyučování Marcheta, jemuž nechtěli povolit rozpočet, dokud nesesadí z úřadu inšpruckého profesora církevního práva Wahrmunda, který v přednášce »Katolický názor světový a věda« pověděl klerikálům leckterous trpkou pravdu. Tím rozvinul se **boj o svobodu vyučování na universitách.** Měšťácké strany zachovaly se však pode vší kritiku, zejména měšťácké strany německé. Především místopředseda poslanecké sněmovny staročech **Žáček** propůjčil se k tomu, že 10. dubna 1908 **nařídil tajnou schůzi,** jen aby zmařil immunisování Wahrmundovy brožury a klerikálům se zavděčil. Immunisování ovšem nezabránil, neboť sociální demokraté byli chytřejší než on, a soudr. **Seitz** v řeči své závadná místa přednesl. Za to chabostí německých liberálních měšťáků útok křesť

sociálů na university nebyl plně odražen. Devítičlenný výbor svobodomyslných německých poslanců, jen aby ministra vyučování Marcheta udržel v křesle, dal mu svolení, aby zapřel všechny své liberální zásady, a přednesl ve sněmovně prohlášení, které mu křesťanští sociálové nadiktovali. Když pak křesťanští sociálové ani tím se nespokojili, vydal jim Wahrmunda úplně na pospas. Wahrmund byl z university inšprucké odstraněn a přesazen na německou universitu do Prahy; avšak ani zde nesmí přednášeti církevní právo, nýbrž jen předměty vedlejší. Bojem tím prosadili klerikálové, že na universitu inšpruckou nesmí přijíti profesor jim nemilý. Universita inšprucká stala se tak universitou klerikální. O ukončení boje za svobodu vědy a bádání však nemůže být ani na okamžik řeči a také se němečtí liberálové mýlí, domnívají-li se, že povolností vůči křesťanským sociálům zachráněji Marcheta. Zde nepomůže, leč přinutit sněmovnu, aby přiznala barvu, je-li ve své většině klerikální nebo svobodomyslná. O to usiloval také známý návrh profesora Masaryka na zabezpečení svobody vyučování, avšak křesťanští sociálové se tehda vyhnuli projevu svého přesvědčení. Na radu ministra Gessmanna hlasovali spolu se svobodomyslnými poslanci pro návrh Masarykův. (6. prosince 1907.) Aby se však opětně ukázalo, že „svobodomyslnost“ českých měšťáků není o nic lepší než německého liberalismu, poskytly české vládní strany zase doklad svého „proti-klerikalismu“. Sociálně demokratický svaz podal návrh, aby vláda předložila osnovu zákona, kterým se theologické fakulty od universit odlučují, theologické semináře zrušují a theologická učiliště prohlašují za ústavy soukromé. Návrh zněl:

„Náboženství a věda jsou dva obory od sebe úplně rozdělené. V svobodné zemi má panovati nejabsolutnější svoboda svědomí a neobmezená svoboda vědy a jejího učení. V po-

slední době objevily se opětně, zvláště na katol. sjezdu nedávno ve Vídni konaném, snahy směřující k tomu, aby veškeré školství a zejména také university přivedeny byly pod neobmezené panství římskokatolického klerikalismu. Projevy těmi bylo obyvatelstvo všech národností a všech vrstev, pokud nestojí v zajetí tohoto klerikalismu, velice rozrušeno, a protestní projevy všeho druhu obracejí se proti papežskému klerikalismu, nepřátelskému všem tendencím života moderního vývoje.

Z mnoha stran, zvláště také pilným návrhem profesora Masaryka, sněmovně již předloženým, vyzývá se vláda, aby stoupajícímu rozhořčení svobodně smýšlejícího obyvatelstva zabránila tím, že by poskytla účinnou záruku proti přepychu římskokatolického klerikalismu.

Takovou účinnou záruku proti dobytí obzvláště universit katolickým klerikalismem mohou podepsaní jen v tom spatřovati, že by státní university, které věnovány býti mají vědě svobodné o učení a bádání, zbaveny byly všech vlivů cizích jim a jejich úkolům. Nejlépe stane se to tím, když theologické fakulty na universitách, jejichž t. zv. vědecké učení a bádání již a priori tak velice jest stíženo, že na jméno svobodné vědy vůbec nemají nároku, byly úplně zrušeny.

Podepsaní činí tudíž návrh: Říšská rada račiž svolení své dáti k této osnově zákona:

§ 1. Theologická oddělení (fakulty) universit a samostatné fakulty se zrušují.

§ 2. Theologická učiliště jsou soukromé ústavy vyučovací.

Zákony a nařízení týkající se organisace dosavadních theologických fakult a theologického studia jich se netýkají.

§ 3. Theologický doktorát nemůže být nabýván. Ustanovení o nabývání theologického doktorátu a o nostrifikaci doktorátů nabytých na zahraničních, obzvláště na papežských universitách a kolejích v Římě, pozbývají platnosti.

§ 4 § 30. zák. ze dne 7. května 1874 č. 50 ř. z. a § 26. zák. z roku 1873 č. 63 tr. z. se zrušují

§ 5. Provedením tohoto zákona pověřuje se ministerstvo kultu a vyučování.

Při hlasování o návrhu tom se ukázalo, jak daleko jde svobodomyslnost „svobodomyslných mladočechů“ a protiklerikálnost agrárníků. Pro citovaný návrh hlasovali pouze soc. demokraté, oba realističtí poslanci profesoři Masaryk a Drtina, vídeňští pokrokáři Hock, Kuranda a Ofner a několik pokrokových Němců různých stran. Za to proti návrhu hlasovali vedle

klerikálů mladočeši a agrárníci. Profesor Čelakovsky (mladočech) prohlásil, že nemohl hlasovat pro odluku theologické fakulty od universit, poněvadž prý by to nebylo pokrokem, (!) nýbrž krokem nazpět(!!) do doby josefínské. Agrárník Udržal pak zase prohlašoval, že agrárníci nemohou hlasovat pro návrh, poněvadž jsou proti revoluci. Ten zase spatřoval v zákonodárném aktu revoluci! Co by teprve říkal francouzské odluce státu od církve? Takové však jsou české měšťácké strany: není na ně spolehnutí ani v otázkách měšťáckého demokratismu.! I protiklerikalism, který jinde měšťácké strany samy provádějí, aby nemusily sáhnout k řešení otázky sociální, jest nad jejich odvahu.

Projednávání rozpočtu.

Velmi poučným pro všechny občany politicky uvědomělé bylo též projednávání státního rozpočtu na rok 1908. Rozpočtové debaty súčastnilo se 288 řečníků, z nich 47 sociálně demokratických. Hlasováno bylo od 8. hodiny večerní do 2 hodin v noci a největší pozornost vyvolávala minoritní vota sociálně demokratických poslanců.

Hned první návrh byl vládním stranám nemilý. Sociální demokraté navrhli, aby škrtnuta byla v rozpočtu položka „Disposiční fond". Disposiční fond, to jsou peníze na korupci, obnosy, kterými vláda může volně disponovat při podplácení tisku a podobně. Návrh sociálně demokratický — podal jej soudruh Seitz — byl zamítnut 177 hlasy proti 133. Mladočeši, agrárníci, klerikálové hlasovali pro zachování disposičního fondu. Z toho se musí zodpovídat, zde musí promluvit a voličstvu sdělit, proč zamítli návrh sociálně demokratický, proč nepřispěli k tomu, aby z peněz poplatnictva neprovozovala se veřejná korupce.

Agrárníků pak nechť zeptají se jejich voličové, drobní, prostřední i velcí zemědělci, proč hlasovali proti návrhu sociálního demokrata Diamanda, aby cena kuchyňské a dobytčí soli byla o polovici zlevněna, proč postavili se proti přání zemědělců rok co rok opakovanému? Agrárníci o sobě tvrdí, že jsou přáteli venkovského lidu — když měli přátelství své dokázat, selhali Věříme jim, že snad opravdu jsou pro snížení cen dobytčí soli, že jim však v hlasování zabránil — ministerský frak pana Práška. Je-li však zástupcům lidu milejší ministerský frak než zájmy rolnictva, nejsou hodni, aby je rolnictvo dále volilo.

Poštovním zřízencům musí se agrárníci, mladočeši a čeští klerikálové zodpovídat, proč zamítli zevrubně odůvodněný a spravedlivý návrh sociálně demokratický, aby na úpravu platů poštovních zřízenců byl do rozpočtu přijat obnos 6.700.000 K, železničním zřízencům, proč zamítli návrh sociálního demokrata Ellenbogena, aby do rozpočtu vřaděna byla položka 20 milionů korun na úpravu jejich poměrů, obnos, kterým by rozpočet státní nebyl přivoděn ani v nejmenším z rovnováhy, a stát by jím vykonal prostě svou povinnost, nenechat lidi, kteří stojí ve službách veřejnosti, trpět hlad.

Schválením rozpočtu projevily měšťácké strany české vládě důvěru. Projevily jí důvěru vzdor tomu, že samy dostávaly kopanec za kopancem. Měšťácké strany české vstoupily tím na dráhu která v Čechách není neznáma. Také staročeši sloužili oddaně vládě, provozovali drobečkovou politiku, nedovedli však přinésti žádných vymoženostní. Za politiku tu byli smeteni, a mladočeši nastoupili po nich vládu. Tvářili se sice nějakou dobu oposičně, dělali obstrukci, avšak na konec začali dělati opět drobečkovou politiku, které začali říkat politika positivní. A byli při posledních

volbách smeteni. Po nich nastoupili agrárníci. Ti už vůbec nedělali politiku oposiční, ale vstoupili hned do vlády. Jaké služby za tento rok musili vykonat, netřeba opakovat. Ale jisto je, že nepřinesli domů žádných vymožeností. Smete český lid i je? Bylo by si přáti v zájmu pokroku, v zájmu kultury, v zájmu opravdové demokracie. Čím dřiv, tím líp.

Z činnosti sociálně demokratických poslanců v letním zasedání.

Událostí v letním období súčastnili se sociálně demokratičtí poslanci horlivě pomáhajíce odkrývati a tepati protilidové počínání měšťáckých stran a přednášeti přání proletariátu. Pro uvědomění širokých vrstev stala se práce ohromná. Dne 2. dubna promluvil soudr. Svoboda proti militarismu, 8. dubna Aust proti pilnému projednávání předlohy o kontingentu branců, 10. dubna Hornof proti Gessmannovu ministerstvu a na ochranu hornictva v revíru kladenském a slánském, týž den k témuž bodu soudr. Cingr, 12. května proti zvýšení počtu rekrutů pro zeměbranu soudr. Pik, 13. května Klička proti militarismu, 15 května Biňovec ve prospěch záložníků povolaných na cvičení, týž den Pik proti zvýšení počtu zeměbraneckých rekrutů, 19. května Filipinský k zákonu o podporách rodin záložníků, 2. června Němec k rozpočtu, 3. června Remeš o korupci na obecních úřadech a persekuci sociálních demokratů hejtmany, 4 června Soukup o reformě a demokratisaci správy, 4 června Folber o konsulátech, 6. června Hybeš k rozpočtu, 10. června Jaroš o nemocenských pojišťovnách, 13. června Prokeš o poměrech školských na Moravě, 15. června Tomášek o stávce vysokoškolského studentstva, hmotných poměrech učitelstva a škole Komenského, 16. června Haberman (Sejměte s chudých břímě daní), 19. června Johanis

o živnostenských inspektorátech, 19. června Svoboda o poměrech poštovních zřízenců, 20. června Hudec o akutních otázkách starobního a invalidního pojištění a snížení daně z cukru, 24. června Winter o třídním duchu rakouské justice, 3. července Černý o starobním a invalidním pojištění, Pospíšil o poměrech ve Slezsku, 6. července Jaroš o Bienerthově prohlášení ohledně dělnického pojišťování, 7. července Soukup o demokratisaci sněmů, 8. července Klička o zákazu používání bílého fosforu k výrobě sirek, 10. července Němec o persekuci sociálně demokratického tisku v Čechách, 11. července Pik proti zvýšení kontingentu rekrutů a 16. července Winter o ručení za škody způsobené automobilem.

Sociálně demokratičtí poslanci naši intervenovali také v záležitosti urychlení zákona na ochranu dělnictva v domácké práci zaměstnaného, v záležitosti mostecké školy, když ministr krajan Prášek ji nechal nepovšimnutou, intervenovali proti vypovídací praxi pruské vlády, jíž stiženo bylo zejména slovanské dělnictvo z Rakouska, a zakročili proti používání trestanců k regulačním pracím, jakož vůbec proti konkurenci, jíž výdělkovou prací působí trestanci dělníkům a živnostníkům. Z návrhů nutno vytknouti návrh na sčítání lidu v mateřské řeči a návrh na reformu porot; z akcí, že zmařili zvýšení daně z lihu a obhájili shromažďovací právo českých menšin v Dolních Rakousích.

Proti panské sněmovně.

Rakousko není demokratisováno ještě úplně. Dosud má dvojí charakter: vedle demokratické sněmovny poslanecké trvá aristokratická panská sněmovna, a zdá se, že vše, co v lidové sněmovně je reakční, avšak netroufá si zde se svým zpátečnictvím na světlo denní vylézt, že utíká se svými plány do zdí panské sněmovny.

Dne 21. prosince 1907 přijala lidová sněmovna zákon o snížení daně z cukru o 8 K. Sociálni demokraté navrhovali sice snížení o 16 K, avšak snížení to majoritou sněmovní ku přání vlády usneseno nebylo. Pro snížení cukerní daně o 8 K však hlasovaly všecky strany, jak se zdálo, poctivě. Avšak znal by špatně člověk měšťáky, kdyby věřil v jejich upřímnost. Sotva bylo snížení cukerní daně lidovou sněmovnou usneseno, začal proti němu agitovat křesťanský sociál baron Morsey, vzdor tomu, že křesťanští sociálové a snad i on sám v lidové sněmovně pro snížení daně z cukru hlasovali. Když pak otázka snížení daně z cukru přišla do panské sněmovny, tu její rozpočtový výbor velikou většinou 13 proti 4 hlasům § 1. zákonné osnovy, kterým spotřební dávka z cukru počínaje 1 zářím 1908 snížena býti má z 38 korun za 100 kg na 30 korun, **zamítl.** Křesťanští sociálové našli si formulku, jak lidové návrhy popravovat a vzdor tomu před širokými vrstvami zůstat hezcí. Řekli si: V poslanecké sněmovně budeme pro všecky i nejdemokratičtější návrhy hlasovat — však ona je na náš popud panská sněmovna zase zamítne.

A formulky této použili ještě jedenkráte. V poslední schůzi 17. července usnesla sněmovna zákon o úpravě poměrů obchodních pomocníků, kterým upravuje se normální pracovní den a nedělní klid bankovních úředníků, uzákoňuje se v Rakousku poprvé dovolená o 10, 14 a 21 dnech, dále zabezpečuje se osobám, jichž zákon se týče, v době nemoci nejen nemocenská renta, ale i úplný plat, a ustanovuje se, že nárok na plný plat mají i v době narukování na čtyrnedělní cvičení. Zákon stanoví dokonce i desitidenní dovolenou pro učně a minimální výpovědní lhůtu na jeden měsíc s podotknutím, že všechny kratší ujednávky výpovědní lhůty jsou neplatny.

Proti tomuto zákonu vytáhl křesťansko-sociální poslanec Pabst s tvrzením, že by zaměstnavatele zruinoval a ohlašoval, že křesťanští sociálové budou hlasovati proti. Sotva to však oznámil, vstoupil do sněmovny křesťansko-sociální ministr Gessmann a začal obíhat všechny strany, aby hlasovaly pro zákon a vskutku již také příští řečník křesťansko-sociální posl. Axmann prohlašoval, že obavy jeho stoupence Pabsta, jakoby zákon zaměstnavatele přivedl na mizinu, jsou bezdůvodny, to že se říkalo také při zavádění nemocenského pojišťování a že přece nemocenské pojištění zaměstnavatele nezruinovalo. Jménem svých stoupenců pak prohlásil, že křesťanští sociálové budou hlasovati pro zákon. A tak se také stalo. Sotva však přišel zákon před panskou sněmovnu, panská sněmovna vyřízení jeho odložila a bude zapotřebí nejvyššího úsilí všech interesovaných, aby zákon byl uskutečněn. Agitace Gessmannova pro zákon byla jen Gessmannovská poťouchlovina, úskok, jakého se tento křesťan vícekráte dopustil, zejména i při sdělávání volebního řádu pro dolnorakouský sněm. Křesťanští sociálové dali se však k této akci pobídnout ministrem financí polským stančíkem Korytowskim, a sociální demokraté Korytowskému, jak známo, své mínění náležitě pověděli a ještě povědí.

Pro široké vrstvy lidu, které k tomuto divadlu přihlížejí, musí však obě aféry, i se snížením daně z cukru i s odložením zákona o úpravě obchodních pomocníků, býti důvodem, aby zaznělo heslo: **Pryč s panskou sněmovnou! Chceme úplné zdemokratisování Rakouska!**

Panská sněmovna musí již také proto býti odstraněna, protože občanští členové její jsou v úplném vleku aristokracie. Panská sněmovna, která dříve byla jen nástrojem na odkývání zákonů, začíná se nyní do všeho plést a tak uznala za vhodné vmísit se také

do aféry Wahrmundovy. Na popud hraběte Františka Thuna přijala pak 28. dubna resoluci, ve které se praví: „Kdyby tato opatření (proti Wahrmundovi) nebyla učiněna v náležité lhůtě a kdyby nebyla dána záruka za jejich provedení, musili by podepsaní při hlasování o státním rozpočtu, po případě o zatímním rozpočtu, odvoditi důsledky z toho nutně plynoucí.“ Tuto interpelaci Thunovu podepsali také dva čeští občanšti členové panské sněmovny a sice staročech Mattuš a mladočech Wohanka, týž Wohanka, který se dal 3 března 1907 zvoliti do výkonného výboru strany mladočeské a v době podepsání Thunovy interpelace byl předsedou družstva vydávajícího Kramářův denník „Den“. Jak patrno, nejsou tedy jen nepřátelé lidu mezi vídeňskými křesťanskými sociály, nýbrž i mezi našimi svobodomyslníky. Za takovéto situace musí dělnictvo nezbytně naléhat na revisi pravomoci panské sněmovny, ba položit si otázku, nač vlastně panskou sněmovnu potřebujeme? Na dráze, kterou panská sněmovna nastoupila, však dlouho pokračovat nebude. Neboť čím více se nahromadí činů, které svědčiti budou o jejím nepřátelství vůči lidu, tím více se nahromadí v širokých vrstvách nevole, která až vybuchne, panskou sněmovnu smete. A smete nejen ji, nýbrž i její pomocníky.

Závěrečná kapitola.

Průběhem prvního roku jednal parlament všeobecného rovného práva hlasovacího o mnohých důležitých otázkách a nezbytnostech státu i o potřebách lidových. Parlament zabýval se rozpočtem Předlitavska, vzájemnou smlouvou mezi Rakouskem a Uherskem, zabýval se otázkami národnostními, jazykovými, kulturními, důležité události současné, jako střelba do rolníků polských a rusínských, poskytla mu příležitost

aby se zabýval otázkou reformy spravy a celého vnitřního ducha rakouského ústrojí, parlament zabýval se také hospodářským postavením úředníků a zřízenců státních, jakož i bídou všeho obyvatelstva a zdražováním lidské výživy, uvažoval o snížení daní nepřímých, tak těžce na lid doléhajících, jednal též o břemenech vojenských a o zlepšení osudu občanů povolaných ke službě vojenské, parlament zřizoval nové instituce a vyvolával nové orgány státního ústrojí v život, které by měly mít na starosti osudy celých tříd společnosti. Otázky zajisté velmi důležité, při nichž byly na váze stejně majetkové jako životní zájmy jednotlivců, vrstev společenských i celých národů. A tu bylo spatřiti zajímavý zjev. Sněmovna, která na pohled čítá 27 stran, rozvrstvených dle národností, dle smýšlení, dle konfese, na Němce, Čechy, Poláky, Italy, Slovince, Rusíny, na židy, křesťany a bez vyznání, na svobodomyslné, pokrokovce a zpátečníky, rozdělila se **dle stanoviska svého k sociální demokracii na dva tábory.** Sjednoceni proti sociální demokracii stáli měšťáci čeští i němečtí, ačkoliv se jinak stále mezi sebou potírají; společně šli spolu svobodomyslní mladočeši, svobodomyslní Němci s klerikálními poslanci všech národů vedených křesťanskými sociály; agrárníci, kteři na průmyslníky stále hartusí, šli společně s průmyslníky; židé šli společně s křesťany; přívrženci nauky »Pryč od Říma« s nejčernějšími ultramontány a papeženci, **všecko to šlo ruku v ruce proti sociální demokracii,** která stála v táboře druhém. Kramář a Maštálka šli společně s Chiarim a Pradem, Prášek a Udržal s Gessmannem a Luegrem, Myslivec, Šrámek a Šillinger s Wolfem a Stranskym. Polský stančík, český svobodomyslník, německý vypelichaný liberál stejně jako černý křesť. sociál, šlechtic nešlechtic, agrárník neagrárník, **všichni byli smířeni, když šlo o to, hlasovati pro vládu a proti sociální demokracii.** Doopravdy: jedna jediná směsice, **jedna jediná** reakční

massa. Proti soc. demokracii a proti lidu vždycky si podala ruku, třebas se při tom rvala, až vlasy na hlavě vstávaly. Při všech hlasováních bylo možno číst: pro mladočeši, agrárníci, klerikálové, Poláci, německý svaz, křesťanští sociálové; proti sociální demokraté a několik roztříštěných jednotlivců. Však také Beck několikráte se pokusil všechny měšťanské živly proti sociálně demokraticky dělnickým zkoncentrovat. Nesměle hned ve výkladu k trůnní řeči, rázněji hned krátce na to, když vykládal měšťákům, jak si mají proti sociální demokracii počínat: že nestačí jen mluvit a na sociální demokracii nadávat, že nutno dnes brát sociální demokracii vítr s plachet sociálními reformami. Kdyby však se postavil proti sociální demokracii kde kdo, ona ví, že jedinou, ale mohutnou oporu má v lidu. A jako sociální demokracie ví, co má v lidu, tak lid ví, co má na říšské radě v sociální demokracii. Lid a sociální demokracii nikdo neroztrhne, neboť na praporu sociální demokracie vždycky bude státi heslo: S lidem a pro lid!

Návrhy sociálních demokratů podané na radě říšské v roce 1907—1908.

a) Všeobecné.

Adler: Volební právo žen.
Aust: Odstranění trestu smrti.
Beutel: Zrušení loterie.
Ellenbogen: Poměry u společnosti státní dráhy.
Zrušení nařízení o dani z cukru zavedených § 14.
Filipinský: Opatření proti zdražování potravin.
Forstner: Zrušení prügelpatentu.
Haberman: Zavedení 2leté služby vojenské.
Změna branného zákona a zákona o zeměbraně.
Hybeš: Zřízení české university v Brně.
Stenografické protokoly neněmecké.

Hudec: Zařadění Nuslí a Vršovic do vyšší třídy aktivního přídavku.
Johanis: Opatření proti drahotě.
Zřízení místní dráhy z Příbrami do Selčan s odbočkou na Dobříš.
Klička: Úprava provise provisionistům v Příbrami.
Němec: Reforma školského a vyučovacího řádu.
Rovné právo do sněmu.
Pik: Náhrada rodinám záložníků povolaných na cvičení.
Zařadění zřízenců c. k. pošty v Plzni do I. třídy aktivního přídavku.
Zřízení pobočné dráhy z Hořovic do Rožmitála.
Pospíšil: Zařadění Polské Ostravy do II. třídy aktivního přídavku.
Prokeš: Zřízení české vyšší průmyslové školy v Moravské Ostravě.
Zařadění Mor. Ostravy do II. tř. aktivního přídavku.
Prodloužení platnosti dělnických legitimací na drahách pro jízdu přes 100 km.
Resel: Týrání vojínů.
Soukup: Všeobecné rovné právo hlasovací do sněmů.
Svoboda: Sčítání lidu v mateřské řeči.
Winter: Reforma porotních soudů.
Rozšíření zákona z 21. července 1902 č. 165 na obce Bráník a Břevnov.
Proloužení platnosti čl. 5., zák. z 11. února 1894 č. 2290 o sestátnění české západní dráhy.
Wutschel: Zrušení zákonného práva zástavního pronajímatele.

b) Sociální politika.

Adler: Zákaz používání bílého fosforu.
Aust: Zákaz používání běloby.
Cingr: Osmihodinná doba pracovní v dolech.
Výplata na dolech.
Zavedení horních inspektorů.
Ochrana členů bratrských pokladen a delegátů horních společenstev proti propouštění.

Černý: Reforma a vybudování dělnického pojištění.
Daszynski: Zahájení stavby vodní dráhy Vídeň—Krakov.
Eldersch: Starobní a invalidní pojištění.
Poměry obchodních zřízenců.
Němec: Osmihodinná doba pracovní v dolech.
Remeš: Výroba zápalek.
Widholz: Pracovní poměry osob zaměstnaných při hostinské a výčepnické živnosti.

c) Dělníci, zřízenci, úředníci.

Černý: Pracovní poměry železničních zřizenců.
Glöckel: Disciplinování úředníků u příležitosti říšských voleb.
Hornof: Pracovní a mzdové poměry telefonních a telegrafních dělníků.
Hybeš: Služební poměry poštovních úředníků.
Úprava pracovních poměrů soukromých zřízenců.
Němec: Postup úředníků poštovní dopravy.
Pernerstorfer: Organisační a služební statut finanční stráže.
Reitzner: Poměry berních adjunktů.
Soukup: Úprava služebních poměrů poštovních a telegrafních zřízenců Rakouska.
Schlossnickel: Dílovedoucí a dozorci tabáčních továren.
Schrammel: Pracovní a mzdové poměry dělníků v salinách.
Pracovní a mzdové poměry dělníků v státních lesích.
Winter: Zrušení zákona o certifikatistech.

d) Pozměňovací návrhy.

Vyrovnání: Snížení cel na železo, potraviny a finačních cel. (Seitz.)
Junktim mezi snížením daně a vyrovnáním. (Seitz.)
Rozpočet: Snížení cen soli. (Diamand.)
20 milionů pro železniční zřízence. (Ellenbogen.)

47 milionu pro poštovní zřízence. (Beer.)
Odstranění loterie. (Beutel.)
Odstranění nedělního a večerního vyučování na živnostenských pokračovacích školách. (Seitz.)
Pozměňovací návrh k finančnímu zákonu. (Snížení daně z cukru.)

(Proti všem návrhům těm hlasovali mladočeši, agrárníci a klerikálové.)

e) Interpelace.

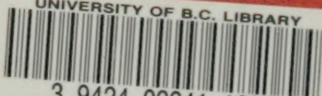
Interpelací bylo podáno českým klubem sociálně demokratickým 276, a sice:

Na ministerstvo	obchodu . . .	26	
» »	vyučování . .	18	
» »	železnic . . .	22	
» »	vnitra	65	
» »	zemské obrany	27	
» »	orby	31	
» »	spravedlnosti .	81	(z nich 63 konfiskací)
» »	financí	5	
» ministerského	předsedu . . .	1	

Kromě toho bylo svazem poslanců sociálně demokratických podáno dalších 318 interpelací.

Návrhů nouzových podal český klub sociálně demokratický 66, petic 30.

Návrhy pilné i obyčejné jsou společnou prací všech poslanců, po případě i příslušných odborových organisací nebo korporací strany. Tím liší se návrhy sociálně demokratické i interpelace prospěšně od návrhů a interpelací měšťáckých, které spočívají na informacích jednotlivců a jsou namnoze bez ceny a podány jen z důvodů demagogických. Z uvedeného ale také vyplývá, že i ti poslanci, kteří v hlavičce návrhu podepsáni nejsou, na něm spolupracovali.

UNIVERSITY OF B.C. LIBRARY
3 9424 02241 1638

Českým menšinám

věnováno je zvláštní vydání francouzského karikaturního čas. „L'Assiette au Beurre", který právě vyšel. Cena 50 hal, poštou 60 hal. Obsahuje četné karikatury od nejpřednějších umělců francouzských a českých, žijících v Paříži. Do čísla přispěli rovněž poslanci Dr. Soukup a Hudec.

Přečtěte si „Matku"

velký sociální román Maxima Gorkého, ve kterém líčí spisovatel počátky hnutí sociálního v Rusku. Děj protkán je vzrušujícími a úchvatnými scénami, oplývá bohatostí myšlenek, takže čtenář z knihy má požitek dvojnásobný. Cena 2 koruny 20 haléřů, poštou 2 koruny 40 haléřů.

ADMINISTRACE ČASOPISU „ZÁŘ" PRAHA II. Č. 1959 (TISKOVÝ VÝBOR ČESKOSLOVANSKÉ SOCIÁLNĚ DEMOKRAT. STRANY DĚLNICKÉ)

